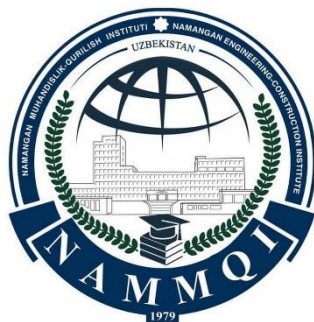

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
NAMANGAN MUHANDISLIK-QURILISH INSTITUTI

“IQTISODIYOT” KAFEDRASI

R.BOTIROVA

“INDUSTRIAL IQTISODIYOT”
FANI BO‘YICHA

O‘QUV-USLUBIY MAJMUA

Namangan - 2024

UDK: 1458 (1245/14)

R.Botirova. “Industrial iqtisodiyot” fani bo’yicha o’quv-uslubiy majmua.
Amaliy mashg’ulot uchun. – Namangan: NamMQI, 2024-yil, 130 bet.

Taqrizchilar:

I. Sirojiddinov – NamMQI “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrası professori
M. Isakov – NamMQI “Iqtisodiyot” kafedrası dotsenti

NamMQI “Iqtisodiyot” kafedrasining 2024-yil 26-iyundagi 11-sonli majlisida muhokama qilingan.

O’quv-uslubiy majmua Namangan muhandislik-qurilish instituti O’quv uslubiy Kengashining 2024-yil 3-iyuldagi 1004-sonli qaroriga muvofiq o’quv jarayoniga tatbiq etish uchun tavsiya etilgan.

© Namangan, 2024-yil

O'QUV-USLUBIY MAJMUANING TARKIBIY TUZILISHI

(amaliy mashg'ulotlar uchun)

№	Majmuaning tarkibiy qismlari	betlar
	Majmuaning qisqacha annotatsiyasi.....	4
I.	Fanning me'yoriy-uslubiy ta'minoti.....	6
1.	Fanning prospekti.....	6
2.	Amaliy mashg'ulotlar rejasi.....	17
II.	Fanning mazmuni va axborot-resurs ta'minoti.....	31
1.	Amaliy mashg'ulotlar uchun topshiriqlar, keys stadi, vaziyatli masalalar va testlar.....	31
2.	Mavzular bo'yicha taqdimot slaydlari va video roliklar.....	53
3.	Davriy mustaqil ta'limga oid topshiriqlar.....	100
III	Fanni o'qitishning interaktiv texnologiyalari.....	102
1.	Qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar sharhi.....	102
2.	Glossariylar.....	116
3.	Tavsiya etiladigan elektron jurnallar va internet saytlar.....	123

MAJMUANING QISQACHA ANNOTATSIYASI

O'quv-uslubiy majmua – Toshkent davlat iqtisodiyot universitetida bakalavriat ta'lim bosqichlarining o'quv rejalarida aks etgan fanlar bo'yicha professor-o'qituvchining dars jarayoniga o'quv-uslubiy tayyorligini tasdiqlovchi eng muhim mezon, me'yoriy-uslubiy hujjatdir.

Majmuaning asosiy maqsadi – avvalambor fanning o'qituvchisi, xuddi shuningdek talaba uchun, fanni har tomonlama sarmazmun, chuqur nazariy, uslubiy va amaliy tarzda yetkazish (talaba uchun – o'zlashtirish) uchun yagona o'quv-uslubiy va axborot-resurs manbaini yaratish hisoblanadi.

O'quv-uslubiy majmua Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti iqtisodiyot ta'lim yo'nalishlari uchun mo'ljallangan bo'lib, u jumladan quyidagi tarkibiy tuzilishga ega:

- *fanning me'yoriy-uslubiy ta'minoti,*
- *fanning mazmuni va axborot-resurs ta'minoti,*
- *fanni o'qitishning interaktiv texnologiyalari,*
- *talabalarining bilimni baholash uslubiyoti,*
- *qo'shimcha elektron ta'lim resurslarini o'z ichiga olgan.*

Ilg'or xorijiy tajriba bilan uzviylik.

Mazkur majmua ilg'or xorijiy tajribani keng o'rganish, umumlashtirish va undan ta'lim va tadqiqotlar jarayonida samarali foydalanish mahsulidir.

Mamlakatimiz rivojlanishining ustuvor yo'nalishida “mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda oliy ta'lim muassasalarining ishtiroki hamda tashabbuskorligini oshirish bo'yicha tizimli ishlarni tashkil etish” va “oliy ta'lim muassasalari tomonidan iqtisodiyot tarmoqlari va ijtimoiy sohalarni rivojlantirishga qaratilgan takliflarning kiritib borilishini yo'lga qo'yish vazifalari alohida ta'kidlangan.

Ushbu qarorda belgilangan vazifalarni amalga oshirish maqsadida ta'lim va tadqiqotlarning mazkur axborot-resurs manbaini ishlab chiqishda Dankin Universiteti, Massachusetts Texnologiya instituti va Nyu-York Davlat Universiteti (AQSh), Oksford Universiteti, Bat Universiteti va London Metropolen Universiteti (Buyuk Britaniya), Bremerxafen Universiteti (Germaniya), Vaseda Universiteti (Yaponiya), Kemyong Universiteti (Koreya Respublikasi), Shanxay Universiteti (XXR) va boshqa yetakchi xorijiy universitetlar boy ijobiy tajribasidan samarali foydalanildi.

Majmuani takomillashtirish masalalari.

Elektron o'quv-uslubiy majmua o'quv yili mobaynida xalqaro va milliy iqtisodiyot tizimidagi o'zgarishlar va tendensiyalar, yangi qabul qilingan qonunlar, farmonlar va qarorlarni, xorijda va respublikada chop etilgan yangi o'quv va ilmiy adabiyotlarni, fan-texnika va texnologiya borasida erishilgan yangi yutuqlarni hisobga olgan holda muntazam takomillashtirilib boriladi.

“Industrial iqtisodiyot” fani o'z ichiga quyidagi vazifalarni oladi:

- ***birinchidan,*** sanoat ishlab chiqarishini boshqarish;

- **ikkinchidan**, sanoat korxonasining tuzilmasi va mazmunini belgilash;
- **uchinchidan**, sanoat korxonalarida ishlab chiqarish samaradorligini aniqlash va istiqboldagi vaziyatni baholashni amalga oshirish;
- **to'rtinchidan**, sanoat korxonalarida rejalashtirish uslublarini o'rganish;
- **beshtinchidan**, iqtisodiy qonunlar, sanoat soxasida fundamental qoidalar va xodisalargning sanoat soxasida amal qilish xususiyatlarini o'rgatish.

Shuningdek, "Industrial iqtisodiyot" fani fundamental fanlardan biri bo'lib, boshqa iqtisodiy fanlarni chuqur o'rganishda asos bo'lib xizmat qiladi.

FANNING PROSPEKTI

FANNING PROSPEKTI

(2024/2025 o'quv yili)

Fanning to'liq nomi:	Industrial iqtisodiyot		
Kursning qisqacha nomi:	II	Kod: II	
Kafedra:	Industrial iqtisodiyot		
O'qituvchi haqida ma'lumot:	R.Botirova	botirova1960@gmail.com	
Semestr va fanning davomiyligi			
O'quv soatlari xajmi:	jami:	230	
	shuningdek:		
	ma'ruza	36	
	seminar		
	amaliy	54	
	mustaqil ta'lim	74	
Yo'nalish nomi va shifri	6030100 - Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)		
Fanning statusi	Ixtisoslik fan		
Dastlabki tayyorgarlik:	Kurs "Iqtisodiyot nazariyasi", "Makroiqtisodiyot", "Mikroiqtisodiyot", "Statistika", "Innovatsiya iqtisodiyoti", "Marketing", "Korxona iqtisodiyoti", "Industrial iqtisodiyot" fanlaridan o'zlashtirilgan bilimlarga asoslanadi.		
Kursning predmeti va mazmuni: Kursning predmeti Industrial iqtisodiyotning ijtimoiy-iqtisodiy xususiyatlarini o'rganishdan iborat. Bozor iqtisodiyotiga o'tishda, mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan taraqqiy ettirish va shu asosda jamiyat a'zolarining moddiy va ma'naviy farovonligini ta'minlashda iqtisodiyotning yetakchi tarmog'i bo'lgan sanoatning mavqei alohida o'rin egallaydi. Ana shu juda muhim soha iqtisodiy asoslarining ham nazariy, ham amaliy mohiyati va ahamiyatini tushunadigan, bu boradagi barcha yangiliklar va tashkiliy o'zgarishlarni his eta oladigan iqtisodchilarni tayyorlashda "Industrial iqtisodiyot " fanining roli alohida ahamiyat kasb etadi.			
Kursni o'qitishning maqsadi va vazifalari: Kursni o'qitishning maqsadi talabalarda bozor iqtisodiyoti sharoitida mamlakat milliy iqtisodiy-ijtimoiy ishlab chiqarish tizimida sanoatning egallagan o'rnini tavsiflash, xalq xo'jaligi va aholining sanoat mahsulotlariga bo'lgan ehtiyojlarini to'laroq qondirish, fan-texnika taraqqiyotini jadallashtirish va sanoat ishlab chiqarishining samaradorligini oshirishning nazariy va amaliy masalalari to'g'risida nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat. Kursning asosiy vazifasi quyidagilar: - sanoat ishlab chiqarishini boshqarish; - uni izchil, barqaror rivojlanishini ta'minlash uchun zarur zamonaviy bilimlar bilan qurollantirish; - talabalarga davlatning iqtisodiy siyosatini jumladan sanoat siyosatini chuqur anglatish chuqur anglatish; - industrial iqtisodiyotni boshqa iqtisodiy fanlar yutuqlari bilan o'zaro hamkorlikda o'rgatish;			

- iqtisodiy qonunlar, sanoat soxasida fundamental qoidalar va xodisalar gning sanoat soxasida amal qilish xususiyatlarini o'rgatish va boshqalar.

“Industrial iqtisodiyot” fanni o'rganish natijasida talabalar:

- mamlakat sanoatining tarkibini; sanoatga kiruvchi tarmoqlarni rivojlantirish bo'yicha qonunlar va qonuniyatlarni bilishi hamda qo'llay olishni; sanoat korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llarini asoslashni; sanoat majmuasiga kiruvchi tarmoqlar korxona va tashkilotlarda ishlab chiqarishni tashkil etish va boshqarishning samarali usullarini joriy etishni; sanoat mahsulot va xizmatlariga talab va taklifni o'rganish va ularni qondirish yo'llarini bilishi; tarmoqlar o'rtasidagi uzviy aloqalarning rivojlanish tendensiyalarini; ilm fanga oid iqtisodiy kategoriyalarning mohiyatini; mamlakat industrial tarmoqlaridagi mavjud muammolar va ularni mo'tadil yechimini topishning yo'nalishlarini; O'zbekiston Respublikasining sanoat iqtisodiy siyosatining mohiyatini ***bilishi kerak***;

- talaba sanoatda ijtimoiy-iqtisodiy tizimlarni shakllanish jarayonlarini tahlil qilish bo'yicha; Industrial iqtisodiyotga oid iqtisodiy statistik va hisobot ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va tahlil qilish bo'yicha; milliy, tarmoqlar, hududiy va korxona iqtisodiyotini o'zaro aloqadorligini tushunish bo'yicha; sanoat tarmoqlarida muammolari, asosiy iqtisodiy talablarni shakllantira olish bo'yicha ***ko'nikmalarga ega bo'lishi***;

- talaba sanoat integratsiyasi, uning rivojlanishi va sanoatning shakllanish qonuniyatlari; mamlakat sanoatining tarkibi, uning rivojlanib borishi; sanoat tarkibiga kiruvchi tarmoqlarning hozirgi holati va uni rivojlantirish yo'llari to'g'risida ilmiy asoslangan hulosalari; sanoat ishlab chiqarishni rivojlantirish uchun zarur bilimlar asosida uni boshqarish yuzasidan to'g'ri qarorlar qabul qilish tartiblari; sanoat infratuzilmasining rivojlanish qonuniyatlari to'g'risida; sanoat rivojlanishining istiqbollarini to'g'ri belgilash tartiblari; rivojlangan davlatlarda sanoatni rivojlanishining umumiy xususiyatlari to'g'risida aniq ***malakalariga ega bo'lishi kerak***.

Kursning tematik tarkibi va mazmuni

№	Mavzular	Ma'ruza	Amaliy (seminar)	Mustaqil ish
5-semestr				
1.	«Industrial va innovatsion iqtisodiyot» faniga kirish	2	2	4
2.	Sanoat - milliy iqtisodiyotning yetakchi tarmog'i	2	2	4
3.	Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlar	2	2	6
4.	Sanoatda zamonaviy boshqaruv tizimi	2	4	6
5.	Sanoat ishlab chiqarishini rejalashtirish va prognozlash	2	4	6
6.	Sanoat ishlab chiqarishining iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligi	2	4	4
7.	Ishlab chiqarishni ijtimoiy tashkil etish	2	4	6
8.	Sanoatda kadrlar va mehnatga haq to'lash	2	4	6
9.	Sanoat ishlab chiqarishining asosiy fondlari va ishlab chiqarish-quvvatlari	4	6	6
10.	O'zbekiston sanoatining xomashyo manbai va uni joylashtirish	2	4	4
11.	Sanoat ishlab chiqarishining aylanma mablag'lari	4	4	6
12.	Sanoat mahsulotining sifati va uning raqobatbardoshligi	2	4	6
13.	Sanoatda tannarx, foyda va ishlab chiqarish rentabelligi	4	4	6
14.	Sanoat ishlab chiqarishida baho va bahoni shakllantirish	2	2	4
15.	Sanoat ishlab chiqarishini joylashtirish	2	4	4
	Xammasi	36	54	74

1-mavzu. «Industrial va innovatsion iqtisodiyot» faniga kirish. Davlat dasturiga kirgan ustuvor vazifalar va ularni amalga oshirishning iqtisodiy asoslari. Fanning vazifalari. Industrial iqtisodiyot - fan va fan sifatida. Ushbu fanning ob'ekti. Sanoatning ta'rifi va tavsifi. "Industrial iqtisodiyot" kursining predmeti. "Industrial iqtisodiyot" fanining o'rganish uslubi va usullari. Kursning tuzilishi va uning iqtisodiy fanlar tizimida tutgan o'rni hamda boshqa o'quv fanlari bilan bog'liqligi. "Industrial iqtisodiyot" kursining bozor iqtisodiyoti sharoitiga va islohotlar talabiga xos vazifalari. O'zbekistonda sanoatni va uning yetakchi tarmoqlarini rivojlantirish to'g'risidagi qonunlar, farmonlar va nizomlar.

2-mavzu. Sanoat - milliy iqtisodiyotning yetakchi tarmog'i. Sanoat va uning milliy iqtisodiyot rivojida roli va o'rni. Sanoat-moddiy ishlab chiqarishning eng yirik yetakchi tarmog'i. Mehnat qurollari (vositalari), mehnat buyumlari va xalq iste'moli tovarlarini ishlab chiqaruvchi soha. Sanoat va aholining ish bilan bandligi masalasi. Sanoatning tarixiy rivojlanish yo'llari va asosiy yakunlari. O'zbekiston Respublikasi sanoatining asosiy ko'rsatkichlari va ularning dinamikasi.

Sanoatda iqtisodiy o'sish. Sanoat tarmoqlarining o'sishi tendensiyasi-elektr energiyasini ishlab chiqarish, neft va gaz qazib olish, po'lat va prokat rangli metallar va kimyoviy

mahsulotlar, ishlab chiqarishi mashinasozlik va metallga ishlov berish sohasining mahsulotlari qurilish materiallari yengil va oziq-ovqat sanoatida mahsulot ishlab chiqarish dinamikasi. Jahon sanoat ishlab chiqarishida O'zbekiston sanoatining tutgan o'rni va strategik hamkorlikni kuchaytirish muammolari.

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida milliy iqtisodiyotni rivojlanishi va aholi bandligini ta'minlashda sanoat korxonalarining o'rni va roli. Sanoat korxonalari belgilari, funksiyalari va vazifalari. Sanoat korxonalarini tasniflash. Sanoat korxonasi tuzilmasi va uni belgilovchi omillar

3-mavzu. Sanoat tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlar. Tuzilma siyosati, uning mohiyati va ahamiyati. Ijtimoiy mehnat taqsimoti va sanoat tarmog'ining shakllanishi. Sanoat tarmog'i tuzilmasi va uni belgilovchi omillar. Sanoatning tarmoqlarga bo'linishi va tarmoq tuzilishi. Sanoat tarmoq tuzilishining ko'rsatkichlari. Sanoat tarmoq tuzilmasining progressivlik mezon.

Sanoat tarmoq tuzilishini belgilovchi omillar. Tarmoq tuzilmasi o'zgarishining asosiy tendensiyasi. Sanoatning zamonaviy tarmoq tuzilmasi va uni takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari. Tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirish borasidagi yaqin va uzoq istiqboldagi ustuvor vazifalar.

Sanoat korxonalarini tashkil etishning huquqiy asoslari va tamoyillari. Korxonani tashkil etish tartibi va bosqichlari. Korxonani tashkil etish uchun zaruriy ta'sis hujjatlari. Tashkil etilayotgan korxonani davlat ro'yxatidan o'tkazish. Korxona mulki va rekvizitlari. Yangidan tashkil etilayotgan korxona faoliyatining boshlanishi va uning asosiy vazifalari. Sanoat korxonalarini qayta tashkil etish va faoliyatini to'xtatish. Korxonani qayta tashkil etish va tugatishning asosiy tamoyillari. Tugatish hay'ati va uning vazifalari.

4-mavzu. Sanoatda zamonaviy boshqaruv tizimi. Boshqaruv ob'ektiv zaruriyat va maqsadga yo'naltirilgan jarayon sifatida. Sanoatni va umumiy iqtisodni ilmiy asosda boshqarishni uyushtirish. Sanoatni ilmiy boshqarishning muhim muammolari. Boshqaruvning mohiyati, ahamiyati va vazifalari. Sanoat korxonalarida boshqaruvning asosiy tamoyillari va usullari. Bozor talablariga moslashtirilgan prognozlarni ishlab chiqish. Sanoatda barqarorlik tamoyili. Sanoat korxonalarida ishlab chiqarish va mehnatni moddiy va ma'naviy rag'batlantirish. Boshqarishning ilmiylilik, tejamkorlik, kadrlarni tanlash va joy-joyiga qo'yish tamoyillari. Sanoat boshqaruvining iqtisodiy, ijtimoiy, ruhiy va huquqiy usullari. Boshqaruvning zamonaviy tuzilishi. Boshqarishni takomillashtirishning zamonaviy asosiy yo'nalishlari.

5-mavzu. Sanoat ishlab chiqarishini prognozlash va rejalashtirish. Prognozlash: mohiyati, ahamiyati, mazmuni. 2016-2019 yillarga mo'ljallangan prognozlari va ularga erishishning asosiy yo'llari. Sanoat korxonalarida rejalashtirishning mohiyati va ahamiyati, vazifalari va tamoyillari. Tarmoq va korxona darajasida sanoat ishlab chiqarishini rejalashtirishning xususiyatlari va uslubiy asoslari. Sanoat tarmoqlarining joriy va istiqbolli faoliyatini rejalashtirishda shartnoma munosabatlarining ahamiyati va o'rni. Rejalashtirishning tamoyillari va usullari. Bozor iqtisodiyoti sharoitida rejalar tizimi. Reja - birinchi hujjat va rejalashtirishning natijasi sifatida. Rejalarning turlari: indikativ, strategik, biznes-reja. Ishlab chiqarish rejasini tuzib chiqish va tasdiqlashni tashkil etish. Rejalashtirishni takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari.

6-mavzu. Sanoat ishlab chiqarishining iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligi. Samaradorlik sanoat ishlab chiqarishining "ko'zgusi" sifatida. Ishlab chiqarish samaradorligining mohiyati, mezon va ko'rsatkichlari. Ishlab chiqarishning umumiy

samaradorligini ifodalovchi ko'rsatkichlar tizimi (umumlashtiruvchi va resurslar turi bo'yicha differensiallashtirilgan) va ularni hisoblash usuli. Qiyosiy (nisbiy) iqtisodiy samaradorlik tushunchasi va ko'rsatkichlari. Keltirilgan xarajatlar va ularni hisoblash usuli. Yillik iqtisodiy samara va uni hisoblash usuli. Ishlab chiqarish samaradorligini oshirish omillari va yo'llari. Texnik va texnologik omillar, ijtimoiy-iqtisodiy omillar, tashkiliy va xorijiy omillar. Sanoat korxonalarida modernizatsiya qilish, texnik va texnologik qayta jixozlashni yanada jadallashtirish, zamonaviy moslashuvchan texnologiyalarni keng joriy etish.

Sanoat korxonalarining moliyaviy-iqtisodiy axvoli monitoringi va taxlilini o'tkazish mezonlari. Sanoat korxonalarining kapital tarkibi ko'rsatkichlari. Sanoat korxonalarining to'lov qobiliyati (likvidlik) ko'rsatkichlari. Sanoat korxonalarining ish faolligi va bozor faolligi ko'rsatkichlari

7-mavzu. Sanoatda fan-texnika taraqqiyoti va innovatsion faoliyat. Fan-texnika taraqqiyotining mohiyati va ahamiyati. Fan-texnika rivoji va sanoatni tuzilishi jihatdan qayta qurish. Fan-texnika taraqqiyotining asosiy yo'nalishlari. Ishlab chiqarishni elektrlashtirish va elektronizatsiyalashtirish. Elektrlashtirishning moddiy asosi bo'lgan yoqilg'i-energetika majmuasini rivojlantirish istiqbollari. Sanoat ishlab chiqarishini har tomonlama avtomatlashtirish va kompyuterlashtirish. Ishlab chiqarishni kimyolashtirish. Uning mohiyati, ahamiyati va asosiy yo'nalishlari. Zamonaviy innovatsion texnologiyalar tushunchasi va ularni joriy etishning asosiy yo'nalishlari. Bio va nanotexnologiyalar va chet el tajribasi. Fan-texnika taraqqiyotining samaradorligini baholash.

8-mavzu. Ishlab chiqarishni ijtimoiy tashkil etish. Sanoatda ishlab chiqarishni ijtimoiy tashkil etishning shakllari va ularning o'zaro bog'liqligi. Konsentratsiyalashtirish, uning shakllari va ko'rsatkichlari. Bozor iqtisodiyotiga o'tishda kichik va xususiy korxonalarning ustuvorligi. Mahalliyalashtirish uning mohiyati va ahamiyati mazmuni. Mahalliyliklarni yaratadigan ishlab chiqarish quvvatlarini yaratish – inqirozga qarshi choralar dasturining eng ko'plab masalalaridan biri ekanligi.

Ishlab chiqarishni ixtisoslashtirish, uning shakllari va ko'rsatkichlari. Kooperativlashtirish tushunchasi, uning shakllari va darajasini ifodalovchi ko'rsatkichlar. Sanoat korxona (firma)lari o'rtasidagi ishlab chiqarish iqtisodiy aloqalarining turlari va ularni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari. Diversifikatsiyalash. Uning mohiyati, ahamiyati va mazmuni. Iqtisodiyotni, jumladan, sanoatni diversifikatsiya qilishning eng muhim ustuvor yo'nalishi. Kombinatlashtirish: mohiyati, ahamiyati, shakllari va ko'rsatkichlari. Kombinatlashtirishning hozirgi ahvoli va istiqboli.

9-mavzu. Sanoatda kadrlar va mehnatga haq to'lash. Kadrlar siyosati va uning sanoat taraqqiyotidagi roli. Kadrlar, ularning tarkibi va tuzilmasi. Xodimlarni guruhlariga ajratish va kadrlarning zamonaviy tuzilmasini tashkil etish. Kadrlarni tanlash va joy-joyiga qo'yish. Sanoat korxonalarida mehnat salohiyatining holatini va ta'minlanganligini ifodalovchi ko'rsatkichlar. Sanoat korxonalari mehnat salohiyati samaradorligini baholash. Kadrlardan foydalanishni takomillashtirish yo'llari. Sanoat ishlab chiqarishi uchun kadrlar tayyorlash va qayta tayyorlash. O'zbekiston sanoatida kadrlar salohiyatini kuchaytirishda chet el tajribasini keng qo'llash. Mehnat va unga haq to'lash. Xodimlar mehnatiga haq to'lashni tashkil etishning asosiy tamoyillari. Tarif tizimi, uning mohiyati, ish haqini tashkil etish va tartibga solishning ahamiyati. Sanoat xodimlarini ijtimoiy himoya qilish muammolari.

10-mavzu. Sanoat ishlab chiqarishining asosiy fondlari va ishlab chiqarish quvvatlari. Asosiy fondlarning iqtisodiy mohiyati va ahamiyati. O'zbekiston sanoati asosiy fonlarining dinamikasi. Asosiy ishlab chiqarish fondlarining tarkibi va tuzilmasi. Umumiy, texnologik tarmoq, hududiy tuzilmalar va ularning tarmoqlararo nisbatlari. Asosiy fondlarning

tuzilmasiga ta'sir etuvchi omillar. Asosiy fondlarni baholash usullari. Asosiy fondlarning eskirishi va amortizatsiyasi. Jismoniy va ma'naviy eskirish. Amortizatsiya siyosati va uni O'zbekiston Respublikasida amalga oshirishning o'ziga xos xususiyatlari. Amortizatsiya ajratmalari: mohiyati, ahamiyati, ulardan foydalanishning normalari va yo'nalishlari. Asosiy fondlardan foydalanish ko'rsatkichlari. Fond sig'imi va qaytimi. Ularning iqtisodiy samaradorligi. Ishlab chiqarish quvvatlari va ulardan foydalanishni yaxshilash yo'llari. Unga ta'sir etuvchi omillar. Ishlab chiqarish quvvatining tuzilmasi va dinamikasi. Ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanishni o'lchash.

11-mavzu. O'zbekiston sanoatining xomashyo manbai va uni joylashtirish.

Sanoatda xomashyo, uning xususiyatlari va turkumlanishi. Xomashyo va yoqilg'i-energetika resurslari tushunchasi va ularni guruhlariga ajratish. Sanoat xomashyo bazasini kengaytirish uchun geologiya-qidiruv ishlari va tabiiy boyliklarni o'rganishning ahamiyati. Foydali qazilmalar zaxiralarini turkumlarga ajratish. Mineral xomashyo va yoqilg'ilarni iqtisodiy baholash. O'zbekistonda mineral xomashyo, yoqilg'ilarni qazib olib va elektr energiyasi ishlab chiqarish dinamikasi. Sun'iy va sintetik materiallar ishlab chiqarishni kengaytirish va takomillashtirish. Resurslar tejamkorligining strategiyasi va taktikasi. Sanoatda xomashyo, yoqilg'i va energiyani tejashning asosiy yo'nalishlari. Mineral xomashyo va ulardan oqilona foydalanish.

12-mavzu. Sanoat ishlab chiqarishining aylanma mablag'lari. Aylanma fondlarning mohiyati va ahamiyati. Sanoat tarmoqlarida aylanma fondlarning tarkibi va tuzilmasi. Aylanma fondlari elementlaridan foydalanish ko'rsatkichlari va mahsulotning material sig'imi. Moddiy resurslardan samarali foydalanish masalalari. Sanoatda material resurslarni tejashning asosiy yo'nalishlari va rezervlari. Moddiy resurslardan kompleks (har taraflama) foydalanish. Chiqindilardan yoki ikkilamchi xomashyo va materiallardan foydalanish. Aylanma mablag'lar va ularning mohiyati va ahamiyati. Aylanma va muomala fondlari. Ularning tarkibi va aylanish ko'rsatkichlari. Aylanma mablag'lar va ularning aylanishini tezlashtirish yo'llari. Eksportni rag'batlantirish uchun aylanma mablag'larni to'ldirish - inqirozni oldini olishning asosiy sharti.

13-mavzu. Sanoat mahsulotining sifati va uning raqobatbardoshligi.

Sifat tushunchasi va uni oshirish zaruriyati. Mahsulotni ishlab chiqarish va iste'mol xossasi va uning texnikaviy darajasi. Mahsulot (xizmatlar) sifatining tavsifi. Mahsulot sifati ko'rsatkichlarini guruhlariga ajratish va nomenklaturasi. Mahsulot sifati darajasini baholash usullari. Mahsulot sifatini boshqarish va uni oshirish yo'llari. Mahsulot (xizmatlar) sifatini jahon talabiga ko'tarish yo'llari. Mahsulot sifatini oshirishning texnologik, iqtisodiy, tashkiliy yo'nalishlari. Mahsulot sifatini yaxshilashni iqtisodiy rag'batlantirish. Standartlar va standartlashtirishning mohiyati, ahamiyati va vazifalari. Xalqaro ISO 9001 standartlari. Sertifikatlar va sertifikatsiyalashning mohiyati va ahamiyati. Attestatsiya va nazorat etish masalalari.

14-mavzu. Sanotda tannarx, foyda va ishlab chiqarish rentabelligi. Qiymat va tannarx nazariyasi va ishlab chiqarish sarflarini kamaytirishning ilmiy asoslari. Tannarx tushunchasi va turlari. Sanoat ishlab chiqarishi sifat ko'rsatkichlari tizimida tannarxning roli va tutgan o'rni. Tannarx elementlari va xarajatlarini turkumlash, tannarx tuzilmasi va uni belgilovchi omillar. Foyda va uni maksimallashtirish. Foyda (daromad) tushunchasi. Foydaning tashkil topishi va taqsimlanishi. Rentabellik va uni oshirish yo'llari. Rentabellik tushunchasi, ko'rsatkichlari va uni baholash usullari. Mahsulot tannarxini pasaytirish manbalari va omillari. Ishlab chiqarish xarajatlari va mahsulot tannarxini kamaytirishni rag'batlantirish - inqirozga qarshi kurashning asosiy omili.

15-mavzu. Sanoat ishlab chiqarishida baho va bahoni shakllantirish. Davlatning baho siyosati va uni amalga oshirish zaruriyati. Baho – bozor munosabatlarining iqtisodiy kategoriyasi sifatida. Baho va baholashning mohiyati, ahamiyati va zaruriyati. Bahoning funksiyalari, turlari va tuzilmasi. Uning boshqa iqtisodiy kategoriyalar bilan bog'liqligi. Baholashni yaxshilashning asosiy yo'nalishlari. Tovar sotishni ko'paytirish. Maksimal foyda olish. Korxonalarining muayyan mavqeini saqlab qolish.

16-mavzu. Sanoat ishlab chiqarishini joylashtirish. Sanoatni joylashtirish tamoyillari. Ishlab chiqarishni hududiy tashkil etishning mohiyati va ahamiyati. Sanoatni joylashtirish omillari. Ishlab chiqaruvchi kuchlarni joylashtirishga ta'sir etuvchi omillar. Ayrim sanoat tarmoqlarini joylashtirishdagi o'ziga xos xususiyatlar. Bozor iqtisodiyoti sharoitida ishlab chiqaruvchi kuchlarni joylashtirishning o'ziga xos xususiyatlari. Ayrim korxonalarni joylashtirishning iqtisodiy asoslash usuli. Sanoatni joylashtirishdagi siljishlarning iqtisodiy samaradorligi. Sanoat ishlab chiqarishini joylashtirish - ijtimoiy ishlab chiqarishning tashkil etishni muhim shakli sifatida. Sanoat ishlab chiqarishini joylashtirish tamoyillari. Sanoat ishlab chiqarishini joylashtirish omillari. Ayrim sanoat tarmoqlarini joylashtirishdagi o'ziga xos xususiyatlar. Erkin industrial-iqtisodiy zona. Uning mohiyati ahamiyati, mazmuni.

Ta'lim berish va o'qitish uslubi:	amaliy mashg'ulotlar, mustaqil ishlar (dumaloq stol, keys stadi, master-klasslar)		
Mustaqil ishlar:	O'quv loyihalar, guruhli taqdimot, referatlar, keyslar, dokladlar, krossvordlar, esse va x.z		
Maslahatlar va topshiriqlarni topshirish vaqti	Seshanba	13.30-15.30	Aud. 1/239
	Chorshanba	13.00-15.00	Aud. 1/239
Bilimlarni baholash usullari, mezonlari, va tartibi:			
Baholash usullari	Ekspress testlar, yozma ishlar, og'zaki so'rov, prezentatsiyalar va h.z.		
Baholash mezonlari	86-100 ball - «a'lo»: fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtira olish; fanga oid ko'rsatkichlarni iqtisodiy tahlil qilishda ijodiy fikrlay olish; o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish; mehnat munosabatlariga oid tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish; o'rganilayotgan jarayonga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to'la baho berish; tahlil natijalari asosida vaziyatga to'g'ri va xolisona baho berish; o'rganilayotgan iqtisodiy hodisa va jarayon to'g'risida tasavvurga ega bo'lish; o'rganilayotgan jarayonlarni analitik jadvallar orqali tahlil etish va tegishli qarorlar qabul qilish. 71-85 ball - «yaxshi»: o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish; tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish; o'rganilayotgan iqtisodiy hodisa va jarayon to'g'risida tasavvurga ega bo'lish; o'rganilayotgan jarayonga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to'la baho berish;		

	o'rganilayotgan jarayonlarni jadvallar orqali tahlil etish va tegishli qarorlar qabul qilish. 55-70 ball - «qoniqarli»: o'rganilayotgan jarayonga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va ularga to'la baho berish; o'rganilayotgan iqtisodiy hodisa va jarayon to'g'risida tasavvurga ega bo'lish; o'rganilayotgan jarayonlarni analitik jadvallar orqali tahlil etish. 0-54 ball - «qoniqarsiz»: o'tilgan fanning nazariy va uslubiy asoslarini bilmaslik; iqtisodiy hodisa va jarayonlarni tahlil etish bo'yicha tasavvurga ega emaslik; o'rganilayotgan jarayonlarga iqtisodiy usullarni qo'llay olmaslik.		
Baholash jarayoni	Reyting baholash turlari	Maks.ball	O'tqazish vaqti
	Joriy nazorat:	40	
	ma'ruza mashg'ulotlarda faolligi, muntazam ravishda konspekt yuritishi uchun		Semestr davomida
	Mustaqil ta'lim topshiriqlarining o'z vaqtida va sifatli bajarilishi	30	
	Amaliy mashg'ulotlarda faolligi, savollarga to'g'ri javob berganligi, amaliy topshiriqlarni bajargan-ligi uchun	10	
	Oraliq nazorat	30	
	Oraliq nazorat (ma'ruzachi o'qituvchisi tomonidan qabul qilinadi). Oraliq nazoratda talabalar kichik guruhlariga bo'linadi (har bir guruhda talabalar soni 5-7 tagacha bo'lishi mumkin), har bir guruhga alohida topshiriqlar beriladi va himoya qabul qilinadi. Topshiriqlar 2-3-haftalar oralig'ida talabalarga biriktiriladi. Guruhning faolligi, berilgan topshiriqni nazariy va amaliy jihatdan yoritilishi, xulosalarning mantiqiy bog'liqligi, kreativ mulohazalarning mavjudligi, huquqiy-normativ hujjatlarni bilishi va boshqa talablarga mosligi hisobga olinadi. Guruhdagi har bir talabaga 0-40 oralig'ida bir xil ball qo'yiladi. Himoya kafedra mudiri tomonidan tasdiqlangan grafik asosida dars mashg'ulotlaridan so'ng tashkil etiladi	30	9-hafta
	Yakuniy nazorat	30	18 hafta
	Yozma ish yoki og'zaki	30	
	JAMI	100	
Axborot resurs baza:			
Asosiy adabiyotlar:	1. McConnell, Brue. Economics. Mcgraw-hill/Irwin, USA, 2013. 2. Tirole, Jean (Tir) The Theory of Industrial Organization. MIT Press, 1992.		

	3. Church J., and R.Ware. (CW) Industrial Organization. A Strategic Approach. Irwin. 2000. 4. Symeonidis, George. Industrial Economics. University of London Study Guide (SG), 1999 and Examiners' reports (ER), various years. 5. Laffont J.J. and Tirole J. Theory of incentives for procurement and regulation. MIT Press, 1999. 6. Ortiqov A. Sanoat iqtisodiyoti. Darslik.- T.: "Sano-standart", 2014.-304 b.
Qo'shimcha adabiyotlar:	1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // Xalq so'zi, 2017 yil 23 dekabr. 2. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11. 3. Mirziyoyev Sh.M. 2017 yil 19 sentyabr Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasining 72-sessiyasidagi nutqi.// Xalq so'zi, 2017 yil 20 sentabr. 4. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik o'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent : O'zbekiston, 2016. - 56 b. 5. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017. – 48 b 6. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: : "O'zbekiston", 2017. – 488 b. 7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-sonli Farmoni. // Xalq so'zi. 8 fevral 2017 yil. 8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 5 iyundagi PQ-3775-sonli "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Qarori.// Xalq so'zi, 2018 yil 6 iyun. 9. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasini keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib etishga bag'ishlangan ilmiy-ommabop qo'llanma. /Nashr uchun mas'ul R.S. Qosimov. – T: "Ma'naviyat", 2018. - 320 bet. 10. Abduraimov I.T. va boshqalar Korxona iqtisodiy salohiyati tahlili. – T.: Iqtisodiyot va huquq dunyosi, 2015, – 256 b. 11. Vahobov va boshq. Moliyaviy va boshqaruv tahlili: Darslik. – T.: "Sharq", 2015. – 480 b. 12. O'zbekiston Respublikasining 2014-2017 yillarda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari. WWW/ stat.uz.
Normativ-huquqiy hujjatlar:	1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. - T.: NMIU, 2016 y. 40 b. 2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 17 avgustdagi PQ-3225-sonli "Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasini tashkil etish to'g'risida" Qarori. www.lex.uz 3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida", 2017 yil 7 fevral. 4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar bo'yicha davlat qo'mitasini tashkil etish to'g'risida", 2017 yil 31 mart.

	5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yilning 7 iyundagi "Har bir oila — tadbirkor" dasturini amalga oshirish to'g'risidagi Qarori// "Xalq so'zi", 2018 yil 8 iyun 6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori "Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta'minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida", 2016 yil 15 oktabr.
Ilmiy jurnallar:	"Ekonomicheskoye obozreniye", "Iqtisodiyot va ta'lim", "Iqtisod va moliya", "Pul kredit va banklar", "Voprosy ekonomiki"
Davriy nashrlar:	"Xalq so'zi", "Ma'rifat", "O'zbekiston ovozi"
Statistik nashrlar:	1. Statisticheskoye yezhegodnik regionov Uzbekistana. 2017. –T.: Goskomstat Uzbekistana. 2015. - 130 str. 2. Statisticheskoye obozreniye Uzbekistana. 2008-2017. 3. Uzbekistan v tsifrax. 2016. – T.:, Goskomstat Uzbekistana 2017. – 188 str.
Internet resurslar:	1. http://www.mineconomy.uz – O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot Vazirligi rasmiy sayti 2. http://www.mehnat.uz - O'zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari Vazirligi rasmiy sayti 3. http://www.mf.uz - O'zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligi rasmiy sayti 4. http://www.gkk.uz - O'zbekiston Respublikasi xususiylashtirilgan korxonalarga ko'maklashish va raqobatni rivojlantirish davlat qo'mitasi rasmiy sayti 5. http://www.stat.uz - O'zbekiston Respublikasi Davlat Statistika Qo'mitasi rasmiy sayti 6. http://www.invest.gov.uz - O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar bo'yicha Davlat Qo'mitasi rasmiy sayti 7. http://www.standart.uz -O'zbekiston standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish agentligi rasmiy sayti 8. http://www.ima.uz -O'zbekiston Respublikasi Intellektual mulk agentligi rasmiy sayti 9. http://www.academy.uz- O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi rasmiy sayti 10. http://www.wta.org - Xalqaro savdo tashkiloti sayti 11. http://www.semi.rssi.ru– Rossiya Federatsiyasi Markaziy-iqtisodiy matematika instituti sayti. 12. http://www.nber.com– AQSh iqtisodiy tadqiqotlar milliy byurosi sayti. 13. http://www.webofscience.com- Xalqaro ilmiy maqolalar platformasi. 14. http://www.scopus.com – Xalqaro ilmiy maqolalar platformasi. 15. http://www.elibrary.ru – Rossiya ilmiy maqolalar indeksi.

AMALIY MASHG'ULOTLAR REJASI

AMALIY MASHG'ULOTLAR REJASI

1-mavzu: «INDUSTRIALVA INNOVATSION IQTISODIYOT» FANIGA KIRISH (2 soat)

Reja:

- 1.1.«Industrial iqtisodiyot» fanining ob'ekti, sanoatning ta'rifi va tavsifi
- 1.2.«Industrial iqtisodiyot» fanining predmeti va boshqa fanlar bilan bog'liqligi
- 1.3.«Industrial iqtisodiyot» fanini o'rganish metodologiyasi va usullari

Qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar: blits-so'rov, "aqliy hujum", namoyish etish.

1-mavzu bo'yicha tavsiya etilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // Xalq so'zi, 2017 yil 23 dekabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasini keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib etishga bag'ishlangan ilmiy-ommabop qo'llanma. /Nashr uchun mas'ul R.S. Qosimov. – T: "Ma'naviyat", 2018. - 320 bet.
4. McConnell, Brue. Economics. Mcgraw-hill/Irwin, USA, 2013.
5. Tirole, Jean (Tir) The Theory of Industrial Organization. MIT Press, 1992.
6. Church J., and R.Ware. (CW) Industrial Organization. A Strategic Approach. Irwin. 2000.
7. Symeonidis, George. Industrial Economics. University of London Study Guide (SG), 1999 and Examiners' reports (ER), various years.
8. Laffont J.J. and Tirole J. Theory of incentives for procurement and regulation. MIT Press, 1999.
9. Ortiqov A. Sanoat iqtisodiyoti. Darslik.- T.: "Sano-standart", 2014.-304 b.

2-mavzu. Sanoat – milliy iqtisodiyotning yetakchi tarmog'i (2 soat)

Reja:

1. Sanoat. Uning milliy iqtisodiyot rivojida roli va o'rni.
2. Sanoat tarmoqlari va ularning rivojlanishi.
3. Sanoat sohasida xorijiy mamlakatlar bilan hamkorlikni rivojlantirish masalalari.

Qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar: Jamoada ishlash, baliq skeleti.

2-mavzu bo'yicha tavsiya etilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // Xalq so'zi, 2017 yil 23 dekabr.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasini keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib etishga bag'ishlangan ilmiy-ommabop qo'llanma. /Nashr uchun mas'ul R.S. Qosimov. – T: "Ma'naviyat", 2018. - 320 bet.

4. McConnell, Brue. Economics. Mcgraw-hill/Irwin, USA, 2013.

5. Tirole, Jean (Tir) The Theory of Industrial Organization. MIT Press, 1992.

6. Church J., and R.Ware. (CW) Industrial Organization. A Strategic Approach. Irwin. 2000.

7. Symeonidis, George. Industrial Economics. University of London Study Guide (SG), 1999 and Examiners' reports (ER), various years.

8. Laffont J.J. and Tirole J. Theory of incentives for procurement and regulation. MIT Press, 1999.

9. Ortiqov A. Sanoat iqtisodiyoti. Darslik.- T.: "Sano-standart", 2014.-304 b.

3-mavzu. Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlar. (2 soat)

Reja:

1-amaliy mashg'ulot (2 soat)

1. Tuzilma siyosati, uning mohiyati va ahamiyati.
2. Ijtimoiy mehnat taqsimoti va sanoat tarmog'ining shakllanishi.

2- amaliy mashg'ulot (2 soat)

3. Sanoatning tarmoq tuzilmasi va uni belgilovchi omillari.
4. Tarmoq tuzilmasi o'zgarishining asosiy tendensiyasi

Qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar: insert texnikasi, jamoada ishlash, baliq skeleti, keys stadi.

3-mavzu bo'yicha tavsiya etilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // Xalq so'zi, 2017 yil 23 dekabr.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasini keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib etishga bag'ishlangan ilmiy-ommabop qo'llanma. /Nashr uchun mas'ul R.S. Qosimov. – T: "Ma'naviyat", 2018. - 320 bet.

4. McConnell, Brue. Economics. Mcgraw-hill/Irwin, USA, 2013.
5. Tirole, Jean (Tir) The Theory of Industrial Organization. MIT Press, 1992.
6. Church J., and R.Ware. (CW) Industrial Organization. A Strategic Approach. Irwin. 2000.
7. Symeonidis, George. Industrial Economics. University of London Study Guide (SG), 1999 and Examiners' reports (ER), various years.
8. Laffont J.J. and Tirole J. Theory of incentives for procurement and regulation. MIT Press, 1999.
9. Ortiqov A. Sanoat iqtisodiyoti. Darslik.- T.: "Sano-standart", 2014.-304 b.

4-mavzu. Sanoatda zamonaviy boshqaruv tizimi (4 soat)

Reja:

1- amaliy mashg'ulot (2 soat)

1. Boshqaruv ob'ektiv zaruriyat va maqsadga yo'naltirilgan jarayon sifatida.
2. Boshqarishning asosiy tamoyillari.
3. Boshqarishning asosiy usullari.

2- amaliy mashg'ulot (2 soat)

4. Boshqaruvning zamonaviy tuzilishi.
5. Boshqarishni takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari.
6. Boshqarishning o'zbek modeli.

Qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar: ekspert baholash, delfi usuli, nilufar guli.

4-mavzu bo'yicha tavsiya etilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // Xalq so'zi, 2017 yil 23 dekabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasini keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib etishga bag'ishlangan ilmiy-ommabop qo'llanma. /Nashr uchun mas'ul R.S. Qosimov. – T: "Ma'naviyat", 2018. - 320 bet.
4. McConnell, Brue. Economics. Mcgraw-hill/Irwin, USA, 2013.
5. Tirole, Jean (Tir) The Theory of Industrial Organization. MIT Press, 1992.
6. Church J., and R.Ware. (CW) Industrial Organization. A Strategic Approach. Irwin. 2000.
7. Symeonidis, George. Industrial Economics. University of London Study Guide (SG), 1999 and Examiners' reports (ER), various years.
8. Laffont J.J. and Tirole J. Theory of incentives for procurement and regulation. MIT Press, 1999.

9. Ortiqov A. Sanoat iqtisodiyoti. Darslik.- T.:”Sano-standart”, 2014.-304 b.

5-mavzu. Sanoat ishlab chiqarishini rejalashtirish va bashoratlash. (4 soat)

Reja:

1- amaliy mashg’ulot (2 soat)

1. Rejalashtirish va bashoratlashning mohiyati, ahamiyati va vazifalari.
2. Rejalashtirish tamoyillari va usullari.
3. Bozor iqtisodiyoti sharoitida rejalar tizimi.

2- amaliy mashg’ulot (2 soat)

4. Ishlab chiqarish rejasini tuzib chiqish tasdiqlashni tashkil etish.
5. Biznes-rejani ishlab chiqish jarayoni.
6. Rejalashtirishni takomillashtirishning asosiy yo’nalishlari.

5-mavzu bo’yicha tavsiya etilgan adabiyotlar

1. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // Xalq so’zi, 2017 yil 23 dekabr.
2. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni “O’zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo’yicha harakatlar strategiyasi to’g’risida” 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son.
3. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O’zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasini keng jamoatchilik o’rtasida targ’ib etishga bag’ishlangan ilmiy-ommabop qo’llanma. /Nashr uchun mas’ul R.S. Qosimov. – T: “Ma’naviyat”, 2018. - 320 bet.
4. McConnell, Brue. Economics. Mcgraw-hill/Irwin, USA, 2013.
5. Tirole, Jean (Tir) The Theory of Industrial Organization. MIT Press, 1992.
6. Church J., and R.Ware. (CW) Industrial Organization. A Strategic Approach. Irwin. 2000.
7. Symeonidis, George. Industrial Economics. University of London Study Guide (SG), 1999 and Examiners’ reports (ER), various years.
8. Laffont J.J. and Tirole J. Theory of incentives for procurement and regulation. MIT Press, 1999.
9. Ortiqov A. Sanoat iqtisodiyoti. Darslik.- T.:”Sano-standart”, 2014.-304 b.

6-mavzu. Sanoat ishlab chiqarishini iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligi (4 soat)

Reja:

1- amaliy mashg’ulot (2 soat)

1. Samaradorlik sanoat ishlab chiqarishini «ko’zgusi» sifatida. Bozor munosabatlari sharoitida samaradorlikning o’rni va ahamiyati.
2. Ishlab chiqarish samaradorligining mohiyati, va ko’rsatkichlari.

2- amaliy mashg’ulot (2 soat)

3. Xarajatlarning umumiy va solishtirma samaradorligi.
4. Samaradorlikni baholashda eng uslubiy qo'llanmalardan foydalanish.
3- amaliy mashg'ulot (2 soat)
5. Ishlab chiqarishning samaradorligini oshirishga ta'sir etuvchi omillar.
6. Iqtisodiy samaradorlikni oshirishning asosiy yo'llari.

Qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar: Blits-so'rov, bumerang, "aqliy hujum", namoyish etish.

6-mavzu bo'yicha tavsiya etilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // Xalq so'zi, 2017 yil 23 dekabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasini keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib etishga bag'ishlangan ilmiy-ommabop qo'llanma. /Nashr uchun mas'ul R.S. Qosimov. – T: "Ma'naviyat", 2018. - 320 bet.
4. McConnell, Brue. Economics. Mcgraw-hill/Irwin, USA, 2013.
5. Tirole, Jean (Tir) The Theory of Industrial Organization. MIT Press, 1992.
6. Church J., and R.Ware. (CW) Industrial Organization. A Strategic Approach. Irwin. 2000.
7. Symeonidis, George. Industrial Economics. University of London Study Guide (SG), 1999 and Examiners' reports (ER), various years.
8. Laffont J.J. and Tirole J. Theory of incentives for procurement and regulation. MIT Press, 1999.
9. Ortiqov A. Sanoat iqtisodiyoti. Darslik.- T.: "Sano-standart", 2014.-304 b.

7-mavzu. Ishlab chiqarishni ijtimoiy tashkil etish (4 soat)

Reja:

1- amaliy mashg'ulot (2 soat)

1.Sanoatda ishlab chiqarishni ijtimoiy tashkil etishning shakllari va ularning o'zaro bog'liqligi.

2.Konsentratsiyalashtirish, uning shakllari va ko'rsatkichlari.

2- amaliy mashg'ulot (2 soat)

1. Ixtisoslashtirish, uning shakllari va ko'rsatkichlari.

2. Kooperativlashtirish, uning shakllari va ko'rsatkichlari.

3- amaliy mashg'ulot (2 soat)

1. Kooperativlashtirish, uning shakllari va ko'rsatkichlari.

2. Kombinatsiyalashtirish, uning shakllari va ko'rsatkichlari.

Qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar: blits-so'rov, Venn digrammasi, "aqliy hujum", namoyish etish.

7-mavzu bo'yicha tavsiya etilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // Xalq so'zi, 2017 yil 23 dekabr.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasini keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib etishga bag'ishlangan ilmiy-ommabop qo'llanma. /Nashr uchun mas'ul R.S. Qosimov. – T: "Ma'naviyat", 2018. - 320 bet.

4. McConnell, Brue. Economics. Mcgraw-hill/Irwin, USA, 2013.

5. Tirole, Jean (Tir) The Theory of Industrial Organization. MIT Press, 1992.

6. Church J., and R.Ware. (CW) Industrial Organization. A Strategic Approach. Irwin. 2000.

7. Symeonidis, George. Industrial Economics. University of London Study Guide (SG), 1999 and Examiners' reports (ER), various years.

8. Laffont J.J. and Tirole J. Theory of incentives for procurement and regulation. MIT Press, 1999.

9. Ortiqov A. Sanoat iqtisodiyoti. Darslik.- T.: "Sano-standart", 2014.-304 b.

8-mavzu. Sanoatda kadrlar va mehnatga haq to'lash (4 soat)

Reja:

1- amaliy mashg'ulot (2 soat)

1. Kadrlar siyosati va uning sanoat taraqqiyotidagi roli.
2. Kadrlar, ularning tarkibi va tuzilmasi.
3. Kadrlarni tanlash va joy – joyiga qo'yish.

2- amaliy mashg'ulot (2 soat)

1. Kadrlar malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash.
2. Mehnat va unga haq to'lash tizimi.
3. Ish haqining turlari va uni oshirish yo'llari.

Qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar: Ekspert Baholash, delfi usuli, nilufar guli.

8-mavzu bo'yicha tavsiya etilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // Xalq so'zi, 2017 yil 23 dekabr.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasini keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib etishga bag'ishlangan ilmiy-ommabop qo'llanma. /Nashr uchun mas'ul R.S. Qosimov. – T: “Ma’naviyat”, 2018. - 320 bet.
4. McConnell, Brue. Economics. Mcgraw-hill/Irwin, USA, 2013.
5. Tirole, Jean (Tir) The Theory of Industrial Organization. MIT Press, 1992.
6. Church J., and R.Ware. (CW) Industrial Organization. A Strategic Approach. Irwin. 2000.
7. Symeonidis, George. Industrial Economics. University of London Study Guide (SG), 1999 and Examiners' reports (ER), various years.
8. Laffont J.J. and Tirole J. Theory of incentives for procurement and regulation. MIT Press, 1999.
9. Ortiqov A. Sanoat iqtisodiyoti. Darslik.- T.:”Sano-standart”, 2014.-304 b.

9-mavzu. Sanoat ishlab chiqarishining asosiy fondlari va ishlab chiqarish quvvatlari (6 soat)

Reja:

- 1- amaliy mashg'ulot (2 soat)
 1. Asosiy fondlarning iqtisodiy mohiyati va ahamiyati.
 2. Asosiy fondlarning tarkibi va tuzilishi.
- 2- amaliy mashg'ulot (2 soat)
 3. Asosiy fondlarni baholash.
 4. Asosiy fondlarning eskirishi va amortizatsiyasi.
- 3- amaliy mashg'ulot (2 soat)
 5. Asosiy fondlardan foydalanish ko'rsatkichlari.
 6. Ishlab chiqarish quvvati va ulardan foydalanishni yaxshilash yo'llari.

Qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar: insert texnikasi, nilufar guli, guruhlarda ishlash.

9-mavzu bo'yicha tavsiya etilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // Xalq so'zi, 2017 yil 23 dekabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni “O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida” 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasini keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib etishga bag'ishlangan ilmiy-ommabop qo'llanma. /Nashr uchun mas'ul R.S. Qosimov. – T: “Ma’naviyat”, 2018. - 320 bet.
4. McConnell, Brue. Economics. Mcgraw-hill/Irwin, USA, 2013.
5. Tirole, Jean (Tir) The Theory of Industrial Organization. MIT Press, 1992.

6. Church J., and R.Ware. (CW) Industrial Organization. A Strategic Approach. Irwin. 2000.
7. Symeonidis, George. Industrial Economics. University of London Study Guide (SG), 1999 and Examiners' reports (ER), various years.
8. Laffont J.J. and Tirole J. Theory of incentives for procurement and regulation. MIT Press, 1999.
9. Ortiqov A. Sanoat iqtisodiyoti. Darslik.- T.: "Sano-standart", 2014.-304 b.

10-mavzu. O'zbekiston sanoatining xomashyo manbai va uni joylashtirish (4 soat)

Reja:

1- amaliy mashg'ulot (2 soat)

1. Sanoatda xomashyo, uning xususiyatlari va turkumlanishi.
2. O'zbekiston Respublikasining xomashyo salohiyati va uni yuqori darajaga ko'tarish masalalari.

3. Resurslar tejamkorligining strategiyasi va taktikasi.

2- amaliy mashg'ulot (2 soat)

1. Xorijiy mamlakatlarning tajribasi.
2. Mineral xomashyo va undan oqilona foydalanish.
3. Xomashyo va materiallarni tejashning asosiy yo'llari.

Qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar: ekspert baholash, delfi usuli, nilufar guli.

10-mavzu bo'yicha tavsiya etilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // Xalq so'zi, 2017 yil 23 dekabr.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasini keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib etishga bag'ishlangan ilmiy-ommabop qo'llanma. /Nashr uchun mas'ul R.S. Qosimov. – T: "Ma'naviyat", 2018. - 320 bet.

4. McConnell, Brue. Economics. Mcgraw-hill/Irwin, USA, 2013.

5. Tirole, Jean (Tir) The Theory of Industrial Organization. MIT Press, 1992.

6. Church J., and R.Ware. (CW) Industrial Organization. A Strategic Approach. Irwin. 2000.

7. Symeonidis, George. Industrial Economics. University of London Study Guide (SG), 1999 and Examiners' reports (ER), various years.

8. Laffont J.J. and Tirole J. Theory of incentives for procurement and regulation. MIT Press, 1999.

9. Ortiqov A. Sanoat iqtisodiyoti. Darslik.- T.: "Sano-standart", 2014.-304 b.

11-mavzu. Sanoat ishlab chiqarishining aylanma mablag'lari (6 soat)

Reja:

1- amaliy mashg'ulot (2 soat)

1. Aylanma fondlar mohiyati va ahamiyati.
2. Moddiy resurslardan samarali foydalanish masalalari.

2- amaliy mashg'ulot (2 soat)

1. Moddiy resurslardan kompleks foydalanish.

2. Aylanma mablag'larning iqtisodiy mohiyati va ahamiyati.

3- amaliy mashg'ulot (2 soat)

1. Aylanma mablag'larning aylanishini tezlashtirish.

2. Aylanma mablag'lardan foydalanishni yaxshilash.

Qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar: aqliy hujum, guruhlarda ishlash, blits-so'rov.

11-mavzu bo'yicha tavsiya etilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // Xalq so'zi, 2017 yil 23 dekabr.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasini keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib etishga bag'ishlangan ilmiy-ommabop qo'llanma. /Nashr uchun mas'ul R.S. Qosimov. – T: "Ma'naviyat", 2018. - 320 bet.

4. McConnell, Brue. Economics. Mcgraw-hill/Irwin, USA, 2013.

5. Tirole, Jean (Tir) The Theory of Industrial Organization. MIT Press, 1992.

6. Church J., and R.Ware. (CW) Industrial Organization. A Strategic Approach. Irwin. 2000.

7. Symeonidis, George. Industrial Economics. University of London Study Guide (SG), 1999 and Examiners' reports (ER), various years.

8. Laffont J.J. and Tirole J. Theory of incentives for procurement and regulation. MIT Press, 1999.

9. Ortiqov A. Sanoat iqtisodiyoti. Darslik.- T.: "Sano-standart", 2014.-304 b.

12-mavzu. Sanoat mahsulotining sifati va uning raqobatbardoshligi

(4 soat)

Reja:

1- amaliy mashg'ulot (2 soat)

1. Sifat tushunchasi va siftni oshirish zaruriyati.

2. Mahsulotning sifat ko'rsatkichlari.

3. Mahsulotning sifatini baholash usullari.

2- amaliy mashg'ulot (2 soat)

1. Mahsulot sifatini boshqarish va uni oshirish yo'llari.

2. Standartlashtirish va sertifikatlashtirish.

3. Atesstatsiya va nazorat qilish.

Qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar: insert texnikasi, nilufar guli, guruhlarda ishlash.

12-mavzu bo'yicha tavsiya etilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // Xalq so'zi, 2017 yil 23 dekabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasini keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib etishga bag'ishlangan ilmiy-ommabop qo'llanma. /Nashr uchun mas'ul R.S. Qosimov. – T: "Ma'naviyat", 2018. - 320 bet.
4. McConnell, Brue. Economics. Mcgraw-hill/Irwin, USA, 2013.
5. Tirole, Jean (Tir) The Theory of Industrial Organization. MIT Press, 1992.
6. Church J., and R.Ware. (CW) Industrial Organization. A Strategic Approach. Irwin. 2000.
7. Symeonidis, George. Industrial Economics. University of London Study Guide (SG), 1999 and Examiners' reports (ER), various years.
8. Laffont J.J. and Tirole J. Theory of incentives for procurement and regulation. MIT Press, 1999.
9. Ortiqov A. Sanoat iqtisodiyoti. Darslik.- T.: "Sano-standart", 2014.-304 b.

13-mavzu. Sanoatda tannarx, foyda va ishlab chiqarish rentabelligi (4 soat)

Reja:

1- amaliy mashg'ulot (2 soat)

1. Qiymat va tannarx nazariyasi, ishlab chiqarish sarflarini kamaytirishning ilmiy asoslari.
2. Mahsulot ishlab chiqarish tannarxini hosil qiluvchi xarajatlarni guruhlash.
3. Foyda (daromad): mohiyati, ahamiyati va turlari.

2- amaliy mashg'ulot (2 soat)

1. Foyda va uni maksimallashtirish yo'llari
2. Rentabellik: mohiyati, ahamiyati va turlari.
3. Rentabellikni oshirish yo'llari.

Qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar: insert texnikasi, nilufar guli, guruhlarda ishlash.

13-mavzu bo'yicha tavsiya etilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // Xalq so'zi, 2017 yil 23 dekabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasini keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib

etishga bag'ishlangan ilmiy-ommabop qo'llanma. /Nashr uchun mas'ul R.S. Qosimov. – T: “Ma’naviyat”, 2018. - 320 bet.

4. McConnell, Brue. Economics. Mcgraw-hill/Irwin, USA, 2013.

5. Tirole, Jean (Tir) The Theory of Industrial Organization. MIT Press, 1992.

6. Church J., and R.Ware. (CW) Industrial Organization. A Strategic Approach. Irwin. 2000.

7. Symeonidis, George. Industrial Economics. University of London Study Guide (SG), 1999 and Examiners' reports (ER), various years.

8. Laffont J.J. and Tirole J. Theory of incentives for procurement and regulation. MIT Press, 1999.

9. Ortiqov A. Sanoat iqtisodiyoti. Darslik.- T.:”Sano-standart”, 2014.-304 b.

14-mavzu. Sanoat ishlab chiqarishida baho va bahoni shakllantirish

(2 soat)

Reja:

1. Baho – bozor munosabatlarining iqtisodiy kategoriyasi sifatida.

2. Bahoni shakllantiradigan asosiy omillar.

3. Baho tushunchasi vauning funksiyalari.

4. Bahoning turlari va tuzilmasi

5. Korxonaning baho strategiyasi.

6. Korxonaning baho taktikasi.

Qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar: aqliy hujum, guruhlarda ishlash, blits-so'rov.

14-mavzu bo'yicha tavsiya etilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // Xalq so'zi, 2017 yil 23 dekabr.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni “O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida” 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasini keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib etishga bag'ishlangan ilmiy-ommabop qo'llanma. /Nashr uchun mas'ul R.S. Qosimov. – T: “Ma’naviyat”, 2018. - 320 bet.

4. McConnell, Brue. Economics. Mcgraw-hill/Irwin, USA, 2013.

5. Tirole, Jean (Tir) The Theory of Industrial Organization. MIT Press, 1992.

6. Church J., and R.Ware. (CW) Industrial Organization. A Strategic Approach. Irwin. 2000.

7. Symeonidis, George. Industrial Economics. University of London Study Guide (SG), 1999 and Examiners' reports (ER), various years.

8. Laffont J.J. and Tirole J. Theory of incentives for procurement and regulation. MIT Press, 1999.

9. Ortiqov A. Sanoat iqtisodiyoti. Darslik.- T.: "Sano-standart", 2014.-304 b.

15-mavzu. Sanoat ishlab chiqarishini joylashtirish (4 soat)

Reja:

1- amaliy mashg'ulot (2 soat)

1. Sanoatni joylashtirish tamoyillari.
2. Sanoatni joylashtirish omillari.

2- amaliy mashg'ulot (2 soat)

1. Ayrim sanoat tarmoqlarini joylashtirishdagi o'ziga xos xususiyatlar.
2. Ayrim korxonalarni joylashtirishni iqtisodiy asoslash usuli.

Qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar: aqliy hujum, guruhlarda ishlash, blits-so'rov.

15-mavzu bo'yicha tavsiya etilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // Xalq so'zi, 2017 yil 23 dekabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasini keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib etishga bag'ishlangan ilmiy-ommabop qo'llanma. /Nashr uchun mas'ul R.S. Qosimov. – T: "Ma'naviyat", 2018. - 320 bet.
4. McConnell, Brue. Economics. Mcgraw-hill/Irwin, USA, 2013.
5. Tirole, Jean (Tir) The Theory of Industrial Organization. MIT Press, 1992.
6. Church J., and R.Ware. (CW) Industrial Organization. A Strategic Approach. Irwin. 2000.
7. Symeonidis, George. Industrial Economics. University of London Study Guide (SG), 1999 and Examiners' reports (ER), various years.
8. Laffont J.J. and Tirole J. Theory of incentives for procurement and regulation. MIT Press, 1999.
9. Ortiqov A. Sanoat iqtisodiyoti. Darslik.- T.: "Sano-standart", 2014.-304 b.

**AMALIY MASHG'ULOTLAR UCHUN
TOPSHIRIQLAR, KEYS STADI, VAZIYATLI
MASALALAR VA TESTLAR**

AMALIY MASHG'ULOTLAR UCHUN MASALALAR TO'PLAMI

1. Mahsulot sotishdan kelgan pul tushumi 18 mln. sum, modiiy xarajatlar 10 mln. sum, ish haqi sarfi 4 mln. sum, rag'batlantirish fondidan berilgan mablag' esa 1 mln. sumga teng. Foyda va ishlab chiqarishning rentabelligi aniqlansin.
2. Sanoat korxonasi 2014 yilda 1 milliard so'mlik mahsulot ishlab chiqargan. 2015 yilda esa, mahsulot ishlab chikarish 110 foizga, 2016 yilda- 120 foizga oshgan. Ushbu korxonada 20014 yilda 400 kishi ishlagan. Kelgusi yillarda esa ishchilar soni o'zgarmagan.
Mahsulot ishlab chikarish dinamikasini aniqlang va mehnat unumdorligini ko'payshini hisoblab chiqing.
3. Ishlab chiqarish korxonasi bir yilda 45,7 mln. sum foyda olgan. Asosiy fondlarning hisobot yilning 1 yanvariga bo'lgan qoldiq qiymati 0,37 mln. sumni tashkil etdi. Aylanma mablag'lar 0,65 mln. sumni tashkil etdi. Foyda solig'i 35 foizga teng. Korxona fond rentabelligi aniqlansin.
4. Tarmoqning asosiy fondlarini boshlang'ich qiymati 68 mlrd. sumni tashkil etgan. Asosiy fondlarning qoldiq qiymati 56 mlrd. sumga teng bo'lgan. Aylanma fondlarining o'rtacha yillik qiymati esa 10 mlrd. sumni tashkil etgan. Jami foyda 5 mlrd. so'mdan iborat. Tarmoqda ishlab chiqarishning fondorentabelligi aniqlansin.
5. Oziq-ovqat sanoatida 500 mlrd. so'mlik mahsulot ishlab chiqarilgan. Undan sotishdan tushgan tushum 50 mlrd. sumni tashkil etadi. Mahsulotni sotish xarajatlarini aniqlang.
6. Quyidagi ma'lumotlar asosida ishlab chiqarish samaradorligini aniqlang. Asosiy fondlar - 865 ming sum, aylanma mablag' - 685 ming sum, olingan daromad esa 900 ming sum.
7. Dastlabki ma'lumotlar:
Pechning rejali ish vakti fondi - 300 ishchi-kecha va kunduzi.
Pechka asosan 270 kecha-kunduz ishlagan.
Pechdan foydalanish koeffitsenti aniqlansin.
8. Hisobot yilning oxiriga kelib tarmoqning foydasi 1,7 mlrd. sumni tashkil etdi. Asosiy va aylanma fondlarning qiymati 3,8 mlrd sumga teng bo'lgan.
Ushbu tarmoqda ishlab chiqarishining fond rentabelligi aniqlansin.
9. Tikuv fabrikasining sof foydasi 5 mlrd. sumni tashkil etgan. Asosiy fondlarning o'rtacha yillik qiymati 20 mlrd. sumni, aylanma fondlarning o'rtacha yillik qiymati 5 mlrd. sumni tashkil etgan.
Korxonaning fond samaradorligi ko'rsatkichi aniqlansin.
10. Aksionerlik uyushmasining korxonalarida ishlab chiqarilgan mahsulotlar sotilgandan so'ng ularning hisob schetiga 4 mlrd. 640 mln. sum mablag' kelib tushdi. Ular sotilgan mahsulotlarni tayyorlash uchun 4 mlrd. 200 mln. sum xarajat kilgan edilar. Undan tashkari transport ishlari uchun 1 mln. 200 ming sum sarfladilar. Sotishdan ko'rilgan moliyaviy natija aniqlansin.
11. «Uzximfarm» ochiq turdagi aksionerlik uyushmasining korxonalarida ishlab chiqarilgan mahsulotlar sotilgandan so'ng ularning hisob schetiga 4 mlrd. 640 mln.

sum mablag' kelib tushdi. Ular sotilgan mahsulotlarni tayyorlash uchun 4 mlrd. 400 mln. sum xarajat kilgan edilar. Undan tashkari transport ishlari uchun 1 mln. 200 ming sum sarfladilar. Sotishdan ko'rilgan moliyaviy natija aniqlansin. Korxonada tayyorlangan yillik maxsulotning umumiy soni - 100 ming tonna. Mexanizatsiyalashgan usul bilan tayyorlangan maxsulot soni - 70 ming tonna.

Ishlab chiqarishni mexanizatsiyalash koeffitsientini aniqlash kerak.

12. Uyushmada 2015 yilda 300 ishchi ishladi va 4 mlrd so'mlik mahsulot ishlab chiqarilgan. 2016 yilda esa 6 mlrd. so'mlik mahsulot tayyorlash mo'ljallanmoqda. Ishchilar soni o'zgarmaydi. Mehnat unumdorligining o'sish sur'ati aniqlansin.

13. Quyidagi ma'lumotlar asosida ishlab chiqarish samaradorligini aniqlang. Asosiy fondlar - 380 ming sum, aylanma mablag' - 180 ming sum, olingan daromad esa 110 ming sum

14. Non zavodini ta'mirlashning eng qulay usuli topilsin.

Km-kapital mablag';		T = tannarx	
Km1 - 750 mln. sum		T1 - 1800 mln. sum	
Km2 - 820 mln. sum		T2 - 1900 mln. sum	
Km3 - 650 mln. sum		T3 - 2000 mln. sum	
Km4 - 760 mln. sum		T4 - 2100 mln. sum	

$$N = 0,15$$

15. Tarmoqda 2014 yilda 1 milliard so'mlik mahsulot ishlab chiqarilgan. 2015 yilda esa, mahsulot ishlab chikarish 118 foizga, 2016 yilda 122 foizga oshgan. SHu yillarda tarmoqda 200 ming kishi ishlagan.

Maxsulot ishlab chikarish dinamikasini aniqlang va mehnat unumdorligining ko'payshini hisoblab chiqing.

16. Hisobot yilda uyushmaning asosiy fondlarini boshlang'ich qiymati 18 mln. sumni tashkil etgan. Qoldiq qiymati 6 mln. sumga teng bo'lgan. Aylanma fondlarning o'rtacha yillik qiymati esa 11 mln. sumni tashkil etgan. Jami foyda 5 mln. so'mdan iborat. Korxona ishlab chiqarishining fondrentabelligi aniqlansin.

17. Hisobot yilda tikuv fabrikasining sof foydasi 12 mln. sumni tashkil etgan. Asosiy fondlarning o'rtacha yillik qiymati 20 mnl. sumni, aylanma fondlarning o'rtacha yillik qiymati 15 mln. sumni tashkil etgan. Ishchilar soni 110 kishi. Korxonaning fond samaradorligi ko'rsatkichi aniqlansin. Mahsulotlarning samaradorligi va mehnat unumdorligi aniqlansin.

18. Kimyo uyushmasining ishlab chiqarilgan mahsulotlar sotilgandan so'ng foydasi 47 mlrd. sumni tashkil etdi. Ular sotilgan mahsulotlarni tayyorlash uchun 41 mlrd. sum xarajat kilgan edilar. Undan tashkari transport va sotish xizmatlari uchun 750 mln. sum sarfladilar. Sotishdan ko'rilgan moliyaviy natija aniqlansin.

19. Hisobot yilda uyushmaning asosiy fondlarini boshlang'ich qiymati 160 mln. sumni tashkil etgan. Qoldiq qiymati 100 mln. sumga teng bo'lgan. Aylanma fondlarning o'rtacha yillik qiymati esa 84 mln. sumni tashkil etgan. Jami foyda 30 mln. so'mdan iborat. Korxona ishlab chiqarishining fondrentabelligi aniqlansin.

20. Sanoat korxonasining iqtisodiy ko'rsatkichlarini aniqlash kerak. Berilgan ma'lumotlar:

«Chust Mash» MCHJ Bo'yicha texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlar

№	Ko'rsatkichlar nomi	O'lchov birligi	F A K T		
			2018yil	2017 yil	O'zga -rish %
A	1	2	3	4	5
1	Tovar maxsulotining xajmi:	Ming sum			
	Amaldagi narxlard	Ming sum	492809	279774	
	Solishtirma narxlarda	Ming sum	492809	279774	
2	Sotilgan maxsulot xajmi	Ming sum	312667	216462	
3	Sotilgan maxsulotdan tushum	Ming sum	-	-	
4	Tayyor maxsulotdan koldik	Ming sum	204186	135960	
5	Balans foyda	Ming sum	50628	31029	
6	Sof foyda	Ming sum	42390	26226	
7	Debitorlik majburiyati-Jami	Ming sum	22035	21444	
	SHJ. KSXV tashkiloti buyicha	Ming sum	-	-	
	Boshkalari buyicha	Ming sum	20453	21444	
	Uzaytirilgan debitorlik majburiyati	Ming sum	-	-	
8	Kreditorlik majburiyati	Ming sum	104654	73583	
	SHJ. Uzaytirilgan	Ming sum	-	-	
	Ish xaki buyicha	Ming sum	48044	24316	
	Byudjetga tulovlar buyicha	Ming sum	22531	13636	
	Pensiya fondi buyicha majburiyat	Ming sum	10428	6406	
	Boshka kreditolar	Ming sum	23651	29225	
9	Tulangan soliklar	Ming sum	58017	57769	
	SHJ. foydadan	Ming sum	7005	300	
10	Xisob schyotida kolgan pul vositalari	Ming sum	237	8353	
11	Ishlovchilar soni- Jami	Kishi	69	69	
	SHJ. ICHP	Kishi	58	58	
12	Mexnatga xak tulash fondi	Ming sum	152247	108744	
13	Urtacha oylik ish xaki	Sum	183873	131333	
	SHJ. ICHP	Sum	218745	161821	
14	Bir ishchining ishlab chikarish kuvvati	Ming sum	8497	4824	
15	I/ch gan maxsulot samaradorligi	%	21.2	23.4	
16	1 sumlik tovar maxsuloti uchun xarajatlar	Sum	0.63	0.63	
17	Tovar maxsulotining tannarxi	Ming sum	312687	176759	
	Sotilgan maxsulotining tannarxi	Ming sum	201900	142224	
18	Asosiy fondlarning urtacha yillik kiymati	Ming sum	369087	49100	
	SHJ. Aktivismi	Ming sum	369087	49100	
19	Fond bilan kurollanganlik darajasi	Sum	2.43	2.91	
20	Fond kaytimi	Sum	3.04	2.62	
21	Aylanma vositalar mavjudligi	Ming sum	255503	169157	
	SHJ. Ishlab chikarish zaxiralari	Ming sum	28298	18711	
	Tugallanmagan ishlab chikarish	Ming sum	23019	14486	
	Tayyor maxsulot	Ming sum	204186	135960	
	Kelajakdagi davr xarajatlari	Ming sum	-	-	
22	YUkori tashkilotga tulov	Ming sum	-	-	
	-Prognozga kura utkazma	Ming sum	-	-	
	-YUkori tashkilot x/r pul utkazish	Ming sum	4205	1423	

23	Tulangan dividenlar– Jami:	Ming sum	1851	2395	
	SHJ. Davlat ulushi buyicha	Ming sum	-	-	
	Mexnat jamoasi ulushi buyicha	Ming sum	1851	2395	
	Xorijiy investor ulushi buyicha	Ming sum	-	-	
	Moliyaviy barkarorlik koeffitsientlari				
	K pl. – Tulovlilik kobiliyati	> 1,25	1.81	1,56	
	Kos. - SHaxsiy vositalar bilan ta'minlanganlik	> 0,2	0.48	0,36	
	Kss. -SHaxsiy va ijaradagi mulklar nisbati	> 1	2.24	1,62	
	Kim. - Kuvvatlarning ishlatilishi	> 0,5	0.92	0,85	
	Krr. - Xarajatlar samaradorligi	> 0	0.21	0,27	
	Kizn. - Asosiy vositar eskirishi	< 0,5	0.27	0,43	
	Kra. – Aktivlar samaradorligi	> 0,05	0.1	0,06	

LOYIHA ASOSIDA O'QITISH TEXNOLOGIYASI

O'quv loyihasi:

“Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlar”

PEDAGOGIK ANNOTATSIYA

Fanning nomi: “Industrial va innovatsion iqtisodiyot”.

Mavzuning nomi: “Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlar”.

Ishtirokchilar: bakalavriat bosqichi “Iqtisodiyot”(mikroiqtisodiyot) yo'nalishi, 4-kurs talabalari.

O'qitishning maqsadi: o'quv kursi bo'yicha egallangan bilimlarni chuqurlashtirish maqsadida sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlarni hisoblash bo'yicha malaka ko'nikmalarni shakllantirish.

Rejalashtirilayotgan o'quv natijalari: Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlarning maqsadi va vazifalarini anglab etadi; sanoat tarmoqlarning holati va istiqbollarining o'ziga xos jihatlarni ajrata oladi; Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlarni o'zlashtiradi; Sanoatning tarmoq siyosatiga o'zgartirishlarni kiritish yo'llarini bilib oladi; aniq tarmoq uchun sanoatning tarkibiy siljishlarni tuzish ko'nikmalariga ega bo'ladi.

Loyihalashtirish faoliyati bo'yicha quyidagi amaliy ko'nikmalarga ega bo'ladi: muammoni shakllantirish va vazifalarni aniqlash; vazifalarni amalga oshirishdagi usullarni tanlash va ulardan foydalanish; o'z faoliyatini rejalashtirish; ma'lumot manbalarini aniqlash, tizimga **keltirish va tahlil etish; natijalarni talab darajasida rasmiylashtirish va kerakli ko'rinishda taqdim etish.**

Talabalar loyihani muvaffaqiyatli bajarishlari uchun bilishlari lozim bo'lgan tayanch bilim va ko'nikmalar quyidagilardan iborat:

Quyidagi tayanch bilimlarni bilishi kerak: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M Mirziyoevning “Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag'ishlangan majlisidagi nutqi, “O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori va mamlakatimiz prezidenti asarlarida sanoat tarmoqlarini rivojlantirish to'g'risidagi fikrlari; sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlar borasidagi statistik ma'lumotlar; sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlar bo'yicha nazariy asoslari; sanoat faoliyatiga doir o'ziga xos jihatlarni tahlil etish va baholash.

Quyidagi ko'nikmalarga ega bo'lishlari kerak: sanoatda tarmoq tuzilmasining ma'lumotlarini yig'ish, qayta ishlash va taqdim etish; sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlarda aks ettiriluvchi ma'lumotlarni tahlil etish; guruhda faoliyat yuritish, hamkorlikda o'qish tartibi va qoidalari.

Turlanish belgilari bo'yicha loyihaga tavsif: turi amaliy; **predmet va mazmun jihatdan ko'lami** bir fan bo'yicha foydalaniluvchi monoloyiha; **talabalar o'quv loyiha faoliyatlarini muvofiqlashtirish xarakteri** bevosita; **ishtirokchilar soni** guruh talabalari 3 ta ishchi guruhga bo'linib, har bir ishchi guruhda 5 tadan 8 tagacha ishtirokchi bo'lishi mumkin (talabalar ko'proq bo'lsa, loyiha yo'nalishlarini ko'paytirish mumkin); **bajarish muddati** qisqa muddatli – bir hafta; hafta davomida sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlarni tashkil etuvchi har bo'lim tayyorligi darajasida taqdimot etib boriladi.

Loyihani bajarish tartibi: talabalarning auditoriyadan tashqari mustaqil faoliyatlarida bajariladi, amaliy mashg'ulotda taqdim etib boriladi. Loyiha mahsuli bir hafta ichida, talabalar va pedagog o'rtasida belgilangan kunda amalga oshiriladi.

Loyihaning baholanishi – ishchi guruhlar tomonidan bajarilgan loyiha quyidagicha baholanadi (guruhning har bir a'zosi uchun): talabalar tomonidan bajarilgan loyihaning alohida qismlari (maks. ball – 5); hisobot (maks. ball – 5); loyiha taqdimoti va himoya etish jarayoni (maks. ball – 10).

Loyiha asosida o'qitish bosqichlari.

Tayyorlov bosqichi: loyiha bilan tanishish; auditoriyadagi mashg'ulot vaqtida talabalar faoliyatini tashkil etish.

Loyihani bajarish bosqichlari: auditoriyadan tashqari faoliyat davrida.

YAkuniy bosqich: loyiha taqdimoti, loyiha va auditoriya mashg'ulotida talabalarning loyihalashtirish faoliyatini baholash.

Loyiha asosida o'qitishni boshqarish: auditoriyadan tashqari faoliyatda.

O'qitish modeliga qisqacha tavsifnoma.

Loyiha asosida o'qitish jarayonida quyidagilar qo'llaniladi:

o'qitish usullari: loyihalashtirish usuli, matn va axborot manbalari bilan ishlash, taqdimot; *o'qitish shakllari:* ommaviy, alohida, guruh; *o'qitish vositalari:* loyiha topshirig'i, uslubiy ko'rsatmalar, kompyuter texnologiyalari.

O'QUV LOYIHASI: “SANOATNING TARMOQ TUZILMASI VA TARKIBIY SILJISHLARNI TUZISH“ I. LOYIHA TOPSHIRIG'I

Bozor iqtisodiyotiga o'tishda, mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan taraqqiy ettirish va shu asosda jamiyat a'zolarining moddiy va ma'naviy farovonligini ta'minlashda xalq xo'jaligining etakchi tarmog'i bo'lgan sanoatning mavqei alohida o'rin egallaydi. Mamlakat iqtisodini erkinlashtirish va islohotlarni chuqurlashtirish hamda jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida, korxonalarni yangilash va modernizatsiyalashda sanoat tarmoqlarining rivojlanishi va tarkibiy siljishlar katta ahamiyatga ega.

Ushbu strategiya sanoat tarmoqlarida ishlab chiqarishni kuzatib, tarkibiy siljishlarni hisoblash usullaridan iborat bo'lib, uning maqsadga muvofiq shakllantirilishi ko'p jihatdan uni tuzish tartibi va tuzuvchilarning malakalariga bog'liq.

Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlar deganda, Tarmoq tuzilmasi deyilganda, uning tarkibi, tarmoqlar o'rtasidagi nisbatlar va o'zaro bog'liqlik tushuniladi. Tarmoq tuzilmasi sanoat taraqqiyoti darajasini belgilaydi hamda unda yuz bergan va yuz beradigan o'zgarishlarni aks ettiradi.

Tarmoq tuzilmasiga binoan quyidagi jihatlarni aniqlash mumkin bo'ladi:

- ijtimoiy mehnat taqsimoti va kooperatsiyaning darajasini;
- mamlakatning iqtisodiy jihatdan mustaqil ekanligini;
- sanoat va butun xalq xo'jaligining ilmiy-texnika salohiyatini;
- mamlakat va uning viloyatlari sanoatining rivojlanish darajasini;
- sanoat tarmog'ining “A“ guruhi bilan “B“ guruhi o'rtasidagi ishlab chiqarish aloqadorligini;
- ijtimoiy mehnat unumdorligi yoki ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligining darajasini;
- mehnatkashlarning moddiy faravonligi va madaniy darajasi o'rganligini.

Sanoat tarmoqlari tuzilmasini tavsiflash uchun ayrim tarmoqlar o'rtasidagi ma'lum ishlab chiqarish aloqadorligini ifodalovchi miqdoriy nisbatlarni aniqlab olish kerak. Bu muammoni hal etish uchun bir qator ko'rsatkichlardan foydalaniladi. Ulardan biri tarmoqlar o'rtasidagi nisbatlarni ifodalasa, ikkinchisi ma'lum davr ichidagi tuzilmaviy o'zgarishlarni, uchinchisi esa ishlab chiqarish aloqalarini ifodalaydi.

Tarmoq tuzilmasini ifodalovchi ko'rsatkichlar jumlasiga quyidagilar kiradi:

- mustaqil sanoat tarmoqlarining soni;

- tarmoqlarning sanoat ishlab chiqarish umumiy hajmidagi salmog'i;
- tarmoq rivojining sur'ati;
- tarmoqning ilgarilab ketish koeffitsienti.

Loyiha doirasida echilishi kerak bo'lgan muammo korxonaning hisob yuritish tizimidagi o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlarni tuzish iborat.

Vazifalar:

1. Ishlab chiqarish sohasidagi kichik korxona uchun Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlarni tuzish.
2. Xizmat ko'rsatish sohasidagi kichik korxona uchun Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlarni tuzish.
3. Qishloq xo'jaligi sohasidagi kichik korxona uchun Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlarni tuzish.

Loyihaning maqsadi (nima uchun yaratilayapti) tanlangan sohadagi kichik korxona uchun Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlarni tuzish.

Loyihani amalga oshirishdan erishiladigan natija (loyiha mahsuli) korxona Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlar.

Loyihadan foydalanuvchilar: ma'lum bir tanlangan soha korxonasining rahbari va bosh buxgalteri, Sanoat iqtisodiyoti fanini o'rgatayotgan professor-o'qituvchilar, o'rganayotgan talabalar.

Loyihaning tarkibi: Sizga taklif etilayotgan ushbu tarkibiy tuzilish Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlarning namunaviy shakldagi ko'rinishi bo'lib, uning shakllanishida har bir tanlangan yo'nalish korxonaning o'ziga xos xususiyatlarida o'z aksini topmog'i lozim.

**Loyiha tarkibi va ularning tayyorlanish
muddatlari jadvali ***

№	Loyiha tarkibiy bo'limlarining nomi	Tayyorlanish muddati
1	Tarmoqlari tuzilmasini tavsiflash shakllari	1 hafta
2	Statistik ma'lumotlarni qayta ishlash	1 hafta
3	mamlakat va uning viloyatlari sanoatining rivojlanish darajasi	1 hafta
4	tarkibiy siljishlarni hisoblash	1 hafta

II. TALABALAR UCHUN USLUBIY KO'RSATMALAR

1. Loyihalashtirish faoliyatini bosqichma-bosqich bajarish uchun ko'rsatma

1. Tayyorlov bosqichi.

1.1. Loyiha mavzusini tanlang, dolzarbligini asoslang va echishingiz kerak bo'lgan muammoni shakllantiring.

1.2. Loyiha maqsadi, predmeti, ob'ekti va vazifalarini belgilang.

1.3. Loyihalashtirish faoliyati turlari va echilishi lozim bo'lgan topshiriqlarni tayyorlang. Ularni echish usul va vositalarini tanlang.

1.4. Loyiha mavzusiga doir axborot manbalari bilan tanishing (me'yoriy hujjatlar, o'quv adabiyotlari, Sanoat iqtisodiyotlar va boshqalar).

2. O'quv faoliyatini rejalashtirish bosqichi.

2.1. Maqsadga erishish ketma-ketligini ishlab chiqing.

2.2. Ish rejasini tuzing (loyihani ishlab chiqish, rasmiylashtirish, uni taqdimotga tayyorlash, hisobotni tuzish bo'yicha topshiriqlarni ishtirokchilar o'rtasida taqsimlang, ularni bajarish va tayyor holatga keltirish muddatini belgilang).

Loyiha bajarilishining ish rejasi

Ishtirok-chilarning F.I.SH.	Topshiriq	Faoliyat turi	Tayyor mahsul ko'rinishi	Bajarilish muddati
1	2	3	4	5
*	Loyiha doirasida qatnashchilarni aniqlash, har bir qatnashchining vazifasini belgilash	Qatnashchilar ro'yxati tuziladi, qatnashchilar imkoniyatlariga qarab loyiha uchun tanlangan faoliyat yo'nalishidagi korxonaning Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlardagi bandlar o'zaro taqsimlanadi	Loyihani amalga oshirish rejasi shakllanadi	**
	Qaysi yo'nalishdagi korxona uchun Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlar tayyorlanishini tanlash	Korxona xususiyatlarini chuqur tahlil etish orqali ishchi guruh imkoniyatlarini to'g'ri baholash	Yo'nalish aniqlanadi	
1	2	3	4	5
	Korxona ma'lumotlari bankini shakllantirish	Tanlangan korxonaning o'ziga xos xususiyatlarini aks ettiruvchi ma'lumotlar bazasi shakllantiriladi	Korxona pasporti	
	Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlarning namunaviy tarkibi bo'yicha ma'lumotlarni tarkiblash-tirish	Korxona ma'lumotlaridan nusxa olish, ma'lumotlarni Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlar tarkibi bo'yicha jamlash, tahlil etish va qayta ishlash	Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlarning dastlabki ko'rinishi yuzaga keladi	
	Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlarga qo'yilgan talablar asosida ma'lumotlarni tarkiblashtirish	Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlarning har bir bo'limi bo'yicha ma'lumotlarni o'z o'rniga qo'yish, belgilangan tartib asosida shaklga keltirish	Korxona yo'nalishiga qarab tayyor Sanoatning tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlar	
	Loyihani rasmiylashtirish	Loyiha ishi natijalarini to'plash	Korxona Sanoatning	

			tarmoq tuzilmasi va tarkibiy siljishlar tayyor holga keltiriladi	
	Loyihalashtirish faoliyati natijalari va loyiha taqdimoti bo'yicha hisobotni tayyorlash	Mavzu dolzarbligi va muammoni asoslab berish, loyihaning maqsad va vazifalarini ko'rsatib berish va boshqalar	Hisobot	
	MS Power Pointda loyiha taqdimotini tayyorlash	Taqdimotni umumiy rasmiylashtirish va uning mazmunini yana bir bor tekshirish, yangi slaydlarni qo'shish va hokazo	Taqdimot	

Izoh:

* – har bir guruhdagi ishtirokchilar hamda mavjud vaziyatdan kelib chiqqan holda ishtirokchilarning F.I.SH.lari belgilanadi;

** – bajarish muddatlari tanlangan loyiha yo'nalishi va guruhdagi vaziyatga bog'liq ravishda muayyan holatdan kelib chiqib belgilanadi.

3. Loyihani bajarish bosqichi.

3.1. Kerakli ma'lumotlarni to'plang, tizimga keltiring va tahlil qiling.

3.2. Tadqiqot natijalarini rasmiylashtiring (tayyor holatga keltiring).

3.3. *Yo'riqnomaga muvofiq* loyiha faoliyati to'g'risida hisobot tayyorlang.

4. Loyihani taqdimotga tayyorlash.

4.1. MS Power Point da taqdimotlarni tayyorlash bo'yicha qo'llanmadan foydalangan holda loyiha taqdimotini tayyorlang.

4.2. *Loyihaning og'zaki taqdimotida* guruh a'zolari o'rtasida vazifalarni aniqlang.

5. *Ommaviy taqdimot, loyiha himoyasi va baholash.*

2. Loyiha ishi to'g'risida hisobotga tayyorgarlik bo'yicha yo'riqnoma

1. Siz taklif va tavsiya etayotgan loyihani tatbiq etishni isbotlovchi xulosalarni (1 betdan ko'p bo'lmagan matn asosida) ifodalang.

2. Siz hal etmoqchi bo'lgan muammoni (5-6 so'z bilan) asoslang.

3. Loyihangizning maqsadi: uning nima uchun yaratilishi, oxirgi mahsulni qanday bo'lishi va u kimga qaratilganligini (1-3 taklif orqali) ko'rsating.

4. Loyiha vazifalarini (qisqa va bir ma'noli) ifodalang.

5. Loyihaning ish rejasi (jadval) ni bayon eting.

6. Vazifani echimi natijalarini va loyihada bajarilgan ishlarni ko'rsating.

7. Siz taklif etgan loyiha mahsulini tatbiq etish imkonini tasdiqlovchi xulosalarni shakllantiring.

8. Bajarilgan ish bo'yicha foydalanilgan manbalar ro'yxatini tarkiblashtiring.

9. Baholang:

- loyiha sifatini;

-loyiha ustida ishlash jarayoni: ishning natijaviyligi, qiyinchiliklar va uni engib o'tish yo'llari.

10. Ilovalarni tarkiblashtiring: loyiha ishtirokchilarining Anketalari va loyiha ishining ish materiallarini kiriting (xohishingizga ko'ra).

3. Loyihani MS Power Point da taqdimotga tayyorlash bo'yicha yo'riqnoma

1. MS Power Point da taqdimotga *tayyorlash jarayoni* quyidagilardan iborat:

- taqdimot turini tanlash;
- taqdimotni umumiy rasmiylashtirishni tanlash;
- slaydlarning mazmunli tomonlarini tanlash;
- yangi slaydlarni qo'shish;
- slaydlarni belgilashni tanlash;
- zarur bo'lganda slaydlarni rasmiylashtirishni o'zgartirish;
- slaydlarni namoyish etish vaqtida turli ovozli animatsiyalarni yaratish.

2. Slaydlarni **texnik namoyish etish** quyidagi tavsiflarga javob berishi kerak:

- Slaydlar *miqdori* (8-12).
- *Slaydlarning mazmunli ko'rsatkichlari*:
 - birinchi slayd: loyiha nomi, muallif familiyasi, -o'quv guruhi, yaratilgan kundan iborat;
 - oxirgi slayd axborot manbasiga bag'ishlangan;
 - boshqa slaydlar loyiha mazmunini ixtiyoriy shaklda aks ettiradi.
- Slaydlar o'z-o'zidan ishlash tartibida namoyish ettiriladi.

3. Taqdimotni rasmiylashtirish qoidasi

- Agar matn og'zaki bo'lsa, quyidagicha bo'lishi zarur:
 - yuqori axborotli;
 - bog'lovchili;
 - aniq va qisqa;
 - oddiy sintaktikli (...quyidagilarga e'tibor bering, quyida taqdim etilayotgan... ro'yxatlar kabi aylantiruvchi kirish so'zlari kamroq bo'lishi)- bularning barchasini ma'ruzachini o'zi gapirishi mumkin. Oddiy tuzilgan gaplar o'rni bilan tanishtiradi va yozuvni kattaroq qilishga imkon beradi;
 - (asosan termin va ta'riflarda) tushunarli, mantiqiy, aniq bo'lishi zarur. Ommaga taqdim etish oldin matnni tekshirishga erinmang.
- Ovoz tiniq bo'lishi kerak. Taqdimotni ovozli qilish kerak emas, bunda sharhlovchining ovozi eshitib bo'lmaydi, eng yaxshisi ma'ruzachining jonli ovozi hisoblanadi.
- *Rasmlar* aniq va etarlicha kattaroq bo'lishi zarur. Rasmlarning o'lchamini katta qilishga urinmang, faqatgina Siz sifatni yo'qotasiz.
- *Videotasmalar* taqdimot oynasining uch qismini egallashi zarur. Rasmlar namoyishli bo'lishi kerak. Bezaklar chalg'itishi mumkin.
- *Jadvallarda* ajratuvchi ma'lumotlar aniq ko'rsatilishi, jadvallarning nomlanishi tagiga katta yozuvlarda berilishi zarur. Jadvallarni haddan ziyod ma'lumotlar bilan to'ldirish kerak emas! Jadvalga qancha ko'p ma'lumot kiritilsa, ularni ekrandan qabul qilish qiyin bo'ladi. Taqdimot boshlashdan avval auditoriyada o'tirganlarga jadval va rasm nusxalaridan tarqatish zarur.
- *CHizmalar* bir bo'limdan boshqa bo'limga aniq va mantiqiy ravishda o'tishga moslashtirilishi kerak. O'tish chiziqlari ekranda yaxshi ko'rinishini tekshiring.

4. Og'zaki taqdimotga tayyorlanishda rioya etiladigan qoida

Og'zaki taqdimot qoidalari

Taqdimot nimadan iborat bo'lishi lozim?

- loyiha muammosi, maqsadi va vazifalari tushunchasini namoyish etish; ishni rejalashtirish va amalga oshira olishni bilish;
- echimlarni izlash jarayoni tahlili;

- topilgan echim;
- muammoni muvaffaqiyatli va foydali hal etishni mustaqil tahlil qilish natijalari.

SHu jumladan:

Tartibga rioya qilish: guruh chiqishining umumiy davomiyligi – 7-10 daqiqadan kam va 15 daqiqadan ko'p bo'lmasligi lozim.

Guruh a'zolari chiqishlarining navbatma-navbatligiga rioya qilish va ularning harakatini kelishtirish

Barcha jadvali axborotlarga sharhlar.

Taqdimotda nima bo'lmasligi lozim?

Loyiha ishining to'liq yoritilishi va loyiha mahsulotining mazmunini gapirib berish.

Ishtirokchilarning chiqishlaridagi qarama-qarshiliklar.

Noto'g'ri, tushunarsiz, noaniq ifodalar.

Muvaffaqiyatli taqdimot sirlari:

- Doimo ishonch bilan so'zlang.
- Aniq va o'z o'rnida gapiring.
- Intonatsiya (ifoda) ning muhim lahzalarini ajratib ko'rsatgan holda fikringizni tugallangan iboralar bilan bayon eting.
- Bir xil va sekin gapirmang, lekin haddan tashqarii baland gapirish noto'g'ri.
- Muloyim va e'tiborli bo'ling, keskinlikni namoyon etmang, bag'rikeng (tolerant) bo'ling.
- Doimo tabassum bilan boshlang va yakunlang, lekin me'yorni saqlang.
- «Bo'lishi mumkin», «Kim biladi?», «...ehtimol» va h.k. kabi ifodalarni qo'llamang. Bunday ifodalar sizning nutqingizni noaniq qilib qo'yadi, Siz qat'iylikni yo'qotishingiz mumkin.
- YUzma-yuz aloqani saqlang – tinglovchilarga qarashga harakat qiling (har bir ishtirokchiga 3 soniyadan).
- Oyoqlaringizni chalishtirmang, qo'llaringizni orqangizda ushlamang, stolga, minbarga tayanmang, imo-ishorani kamaytiring, ruchkani, markerni o'ynamang, elpig'ich va varaq bilan elpinmang va h.k.
- Javob va takliflarga har gal minnatdorchilik bildiring!

5.Baholash mezonlari va ko'rsatkichlari

Guruhli loyihada quyidagilar baholanadi:

- har bir talabalar tomonidan bajarilgan loyihaning alohida (mavzular bo'yicha) qismlari (eng yuqori 15 ball);
- hisobot (eng yuqori 8 ball);
- MS Power Point loyiha taqdimoti (eng yuqori 7 ball);
- og'zaki taqdimot va loyiha himoyasi (eng yuqori 5 ball).

5.1. Bajarilgan loyiha bo'yicha mahsulotni baholash

	Baholash mezonlari	Baholash ko'rsatkichlari
1.	Loyiha mazmunini belgilangan maqsadga muvofiqligi	Belgilangan maqsadga loyiha mazmuni mos kelsa, maks. 3 ball
2.	Loyiha: mavzuga oid bo'lgan etarli miqdorda, sifatli axborotdan iborat	Erishilgan natijalar maqsadga muvofiq kelsa, maks. 5,0 ball: - yangi; - loyiha vazifasini to'liq aks ettiradi; - keng manbalarga asoslangan
3.	Axborotning rasmiylashtirilishi	Agar axborot talab darajasiga muvofiq kelsa: sarlavha, matn tarkiblashtirilgan bo'lsa, 0,5 ball

		Namoyish etuvchi material (jadval va chizmalarda) bo'lsa, maks.0,5 ball: - ma'lumot mazmunini to'liq aks ettiradi; - standart talablariga muvofiq rasmiylashtirilgan
--	--	--

5.2. Bajarilgan loyiha bo'yicha hisobotni baholash

	Baholash mezon	Baholash ko'rsatkichlari
1	2	3
1.	Hisobotni tayyorlash bo'yicha yo'riqnomaga rasmiy ravishda rioya etilishi	Hisobot tuzilmasi yo'riqnomaga muvofiq bo'lsa, maks. 0,5 ball
2.	Tanlangan mavzu asoslanganligi va dolzarbligi	Tanlangan mavzu dolzarbligi daliliy isbotlangan bo'lsa, maks. 0,5 ball
3.	Echimi hal etilayotgan muammoni asoslanganligi	Muammo daliliy asoslangan bo'lsa, maks.0,5 ball
4.	Vazifa va loyiha ishtirokchilari faoliyat turlarining bayon etilishi	Vazifa va loyiha ishtirokchilari faoliyat turlari aniq belgilangan bo'lsa, maks. 0.3 ball
5.	Loyiha vazifalarining belgilanishi	Loyiha vazifalari aniq belgilangan bo'lsa, 0,5 ball
6.	Loyihaning ish rejasini ishlab chiqish	Ish reja ishlab chiqilgan yondashuvlarga muvofiq tuzilgan bo'lsa, 1,0 ball
7.	Vazifalar bo'yicha loyihaning ish natijalarini keltirish	Vazifalar bo'yicha loyiha ish natijalari ishtirokchilarni ko'rsatish bilan, aniq va ravshan keltirilgan bo'lsa, maks. 1,0 ball
1	2	3
8.	Xulosalarni ifodalash	Xulosada taklif va tavsiya etilayotgan loyihani tatbiq etish muhimligini isbotlash bayon etilgan bo'lsa, maks. 1,5 ball
9.	Foydalanilgan manbalar ro'yxatini tarkiblashtirish	Foydalanilgan manbalar ro'yxati bajarilgan vazifalar bo'yicha tarkiblashtirilgan va standart talablariga muvofiq rasmiylashtirilgan bo'lsa, 0,2 ball
10.	Loyiha faoliyatini o'zi baholashi	Tanqidiy baho: - mahsul sifati, - loyiha ustida ishlash: har bir ishtirokchi ishining natijaviyligi, qiyinchilik va uni engish berilgan bo'lsa, 1,0 ball
11.	Ilovalarning borligi	Ilovalarda loyiha ishtirokchilarining anketalari va loyiha ishining ish materiallari bo'lsa, 1,0 ball

5.3. Loyihani MS Power Point da bajarilgan taqdimotini baholash

	Baholash mezon	Baholash ko'rsatkichlari
1.	Loyiha taqdimoti bo'yicha yo'riqnomaga rasmiy rioya etish	Yo'riqnoma izchilligi bo'lsa, maks. 2,5 ball
2.	Slaydlarni texnik namoyish etish yo'riqnomasiga rioya etish	Taqdimot tayyorlashda yo'riqnomaga rioya etilgan bo'lsa, 1,0 ball
3.	Taqdimotni rasmiylashtirish qoidasiga rioya etish	Taqdimotni rasmiylashtirish qoidasiga rioya etilgan bo'lsa, 1,5 ball

5.4. Bajarilgan loyihaning og'zaki taqdimoti va bajarilgan loyiha himoyasini baholash

	Baholash mezonlari	Baholash ko'rsatkichlari
1.	Og'zaki taqdimot qoidasiga rasmiy rioya etish	Loyiha ishtirokchilarini tanishtirish bilan boshlanishi; so'zga chiquvchilarni belgilangan vaqtga rioya etishlari (7 – 15 min.); taqdimot vaqtida bo'ladabsizlik holatlariga yo'l qo'yilmasliklari, maks. 0,2 ball
2.	Loyiha himoyasi	Taqdimotda barcha guruh a'zolari ishtirok etgan bo'lsa, maks. 1 ball Javoblar asoslangan, mukammal, aniq bo'lsa, maks. 0,8 ball

5.5. Loyihadagi yutuqlarni o'zi baholashi uchun anketa

F.I.SH. _____

O'quv guruhi _____

1. Quyidagi baholash mezonlaridan foydalanib, **o'zingizning loyihadagi yutuqlaringizni baholang:** 2 ball – to'liq egallaganman; 1 ball – qisman egallaganman; 0 ball – bilmayman.

Bilimlar, malakalar, ko'nikmalar, qobiliyatlar	Loyihaning boshlanishi	Loyihaning tugallanishi
1	2	3
1. Loyihalashtirishning umumlashtirilgan algoritmini bajarish qobiliyati:		
- g'oyani ilgari surish,		
- muammoni ajratib ko'rsatish,		
- maqsadlarni belgilash va ularni hal qilish vazifalarini ifodalash;		
- vazifalarni hal etishning optimal usullari va vositalarini asoslab tanlashning amalga oshirilishi;		
- loyiha topshirig'ini ishlab chiqish;		
- birgalikdagi ishni rejalashtirish va loyihadagi vazifalarni taqsimlash;		
- natijalarni rasmiylashtirish; faoliyat natijalarining ijtimoiy taqdimotini o'tkazish (ma'ruza shaklidagi og'zaki va texnik hamda dasturiy vositalardan foydalanib ko'rgazmali);		
- bajarilgan ish haqidagi yozma hisobotni tayyorlash;		
- o'zini o'zi baholash va refleksiyaning amalga oshirish.		
1	2	3
2. Hamkorlik qilishga tayyorlik qobiliyati:		
- jamoada samarali o'zaro bahamjihat harakatni amalga oshirish;		
- nizolarni kuch ishlatmasdan tartibga solish;		
- kompromiss ilash va konsensusga erishish.		
3. Og'zaki muloqot qilishga tayyorlik qobiliyati		
- og'zaki dialog va polilog yuritish;		
- tanqidiy muhokama yuritish: boshqalar fikrini tinglash va e'tiborga olish; o'z fikrini bildirish va uni dalillab, himoya qilish.		
4. Zamonaviy texnika vositalarini egallaganlik:		

kompyuterni;		
faksni;		
printerni;		
modemni;		
kseroksni.		
5. Axborot va kommunikatsiyaning zamonaviy texnika vositalarini egallaganlik:		
- elektron pochta,		
Internetni.		
6. Axborotlarni izlash, ular bilan ishlash, qabul qilish, joriy etish, o'zgartirish, saqlash, etkazish va taqdim qilishning texnik va dasturiy vositalarini egallaganlik.		
7. Axborot bilan ishlash:		
- axborotlarni kataloglar bo'yicha topish,		
- axborotlarni kontekstiga qarab izlash, gipermatnni va Internetda izlash;		
- axborotlarni tuzilmalash, asosiysini ajratish.		
- axborotlarni grafik shaklda taqdim etish.		
7. Quyidagilarga tayyorlik qobiliyati:		
- o'z qarorlarini qabul qilish va o'z zimmasiga mas'uliyat olish;		
- turli ijtimoiy rollar: etakchi, ijrochi va boshqalar rollarini bajarish;		
tashabbusni o'z qo'liga olish;		
- o'zini o'zi intizomga solib turish;		
- o'z kuchlariga ishonish.		

2. O'zingizning loyihadagi faoliyatingiz natijalarini baholang va tahlil qiling:

1. Sizga loyiha topshirig'ini muvaffaqiyatli bajarishga nima yordam berdi (keraklisining tagiga chizing, qo'shimcha qiling): bilimlar, malakalar, qobiliyatlar, boshqalar yordami, o'qituvchining maslahatli yordami, _____

2. Sizning aybingizga ko'ra nima bajarilmay qoldi? _____ Buning sabablari (keraklisining tagiga chizing, qo'shimcha qiling): tushunmaslik, qila bilmaslik, axborot kamligi, _____

3. Siz nimani ob'ektiv sababga ko'ra bajara olmadingiz, u nimadan iborat edi va kelgusida mag'lubiyatlarni qanday qilib bartaraf qilish mumkin? _____

4. Agar hammasi muvaffaqiyatli yakunlangan bo'lsa, buning garovi nimada edi? _____

**5.6.O'quv loyihaviy faoliyatni reyting baholash
jadvali**

talaba _____ guruh _____

Baholash mezonlari	Baholash ko'rsatkichlari					
	mazmunli faollik (maks. ball__)	vaqtida bajaril- ganlik (maks. ball__)	ishning unumli- ligi (maks. ball__)	baho (ball)		
				o'z- o'zini baholas h	guru hlar	o'qi- tuvchi
Loyihaning maqsadi va vazifalarini ifodalash, uni bajarish usullari va vositalarini aniqlash						
Ishni rejalashtirish		-	-			
Alohida (individual) vazifani bajarish						
Mahsulotni rasmiylashtirish	-	-				
Hisobot tayyorlash	-	-				
Taqdimot tayyorlash	-	-				
Taqdimot va himoya		-	-			
Jami ---ball						
YAkuniy --- ball				Reyting baholash -		

FAN BO'YICHA TESTLAR

1. Aksiyadorlik jamiyatini boshqaruv organi qanday tashkil topgan?

- A) Aksiyadorlarning umumiy yig'ilishidan, kuzatuv kengashidan, Ijroiya organidan.
- B) Aksiyadorlarning umumiy yig'ilishidan;
- C) Kuzatuv kengashidan;
- D) Ijroiya organidan;

2. Asosiy vositalar aktiv sifatida tan olinganda qanday qiymat bo'yicha baholanadi?

- A) Boshlang'ich qiymat;
- B) O'rtacha qiymat;
- C) Qoldiq qiymat;
- D) Tiklash qiymat.

3. Asosiy vositalar qayta baholash natijasida hisob va hisobotda qanday qiymat bo'yicha aks ettiriladi?

- A) Joriy qiymat;
- B) Qoldiq qiymat;
- C) O'rtacha qiymat;
- D) Tiklash qiymat.

4. Asosiy vositalar qiymati qanday yo'l bilan so'ndiriladi?

- A) Amortizastiyani hisoblash yo'li bilan;
- B) Inventarizastiya yo'li bilan;
- C) Balansdan balansga o'tkazish yo'li bilan;
- D) Sotish yo'li bilan.

5. Qanday vositaga amortizastiya hisoblanmaydi?

- A) Korxona eriga;
- B) Korxonaning butlovchi qismlariga;
- C) Korxona bino-inshoatlariga.
- D) Korxona asbob-uskunalariga;

6. Korxona qanday tarzdagi muassasa hisoblanadi?

- A) YUridik;
- B) Jismoniy;
- C) Mustaqil sub'ekt;
- D) Xususiy

7. Ma'suliyati cheklangan jamiyat nima?

- A) Mulki uni tasarruf etuvchilarniki bo'ladi;
- B) Mulk investorniki bo'ladi.
- C) Mulki o'ziniki bo'lmaydi;
- D) Mulki davlatniki bo'ladi;

8. Korxonada faoliyat yuritish muddatiga ko'ra necha turga bo'linadi.

- A) Mavsumiy, uzlukli, uzluksiz
- B) Uzluksiz, mavsumiy
- C) Doimiy, barqaror
- D) Uzlukli, mavsumiy

9. Korxonalarda ishlab chiqarish jarayonini tashkil etish usullari:

- A) Partiyali, oqimli, donalab ishlab chiqarish
- B) Ulgurji, chakana

C) Partiyali, oqimli

D) Oqimli, donalab

10. Korxonaning sof foydasi nima?

A) Foydadan soliqlar chegirandan so'ng qolgan qismi;

B) Daromaddan ishlab chiqarish harajatlarni ayirgandan qolgan qismi;

C) Daromaddan harajatni ayirgandan qolgan qismi, daromaddan ishlab chiqarish harajatlarni ayirgandan qolgan qismi.

D) Daromaddan harajatni ayirgandan qolgan qismi;

11. Korxonada mahsulot tannarxi qanday topiladi?

A) 1 so'mlik mahsulot ishlab chiqarish uchun ketgan harajatlar yig'indisi;

B) Xizmatlar yig'indisi;

C) Daromadda xarajatlarni ayirganda;

D) Xizmatlar va ishlar yig'indisi.

12. Korxonada mehnatga haq to'lash qanday shaklda amalga oshiriladi?

A) Ishbay-vaqtbay;

B) Kishi-soat;

C) Mehnat-soat;

D) Yaratilgan mahsulotga nisbatan.

13. Korxonaning asosiy ishlab chiqarish fondlariga quyidagilar kiritiladi...

A) Bino, inshootlar, uzatish moslamalari, mashina va uskunalar, transport vositalari, asbob uskunalar, ishlab chiqarish va xo'jalik inventari, tayyor mahsulot

B) Bino inshootlar uzatish moslamalari, mashina va uskunalar, transport vositalari asbob va moslamalar, xujalik va ishlab chiqarish inventarlari

C) Bino, inshootlar, uzatish moslamalari, mashina va uskunalar, tugallanmagan ishlab chiqarish, asboblari va moslamalar, transport vositalari

D) Bino, inshootlar, uzatish moslamalari, mashina va uskunalar, transport vositalari, xom ashyo materiallari, ishlab chiqarish va xujalik inventari

14. Asosiy ishlab chiqarish fondlaridan foydalanishni xarakterlovchi ko'rsatkichlar;

A) Fond qaytimi va fond sig'imi

B) Rentabellik va foyda

C) Ishchilar mehnati fond bilan ta'minlanganligi

D) Ekspluatastion tayyorgarlik koefistienti

15. Asosiy ishlab chiqarish fondlaridan ekstensiv foydalanish quyidagilar orqali aniqlanadi

A) Smenalik koefistienti, uskunalaridan ekstensiv foydalanish koefistienti orqali

B) Fond sig'imi va fond qaytimi orqali

C) Mehnatni fond bilan ta'minlanganligi orqali

D) Ishlab chiqarish renabelligi orqali

16. Asosiy fondlarni amortizastiyasi bu - ...

A) Asosiy fondlarni qiymatini ishlab chiqarilgan mahsulot tannarxiga utkazish jarayoni

B) Asosiy fondlarni eskirish

C) Ishlab chiqarish fondlarini tiklanuvchanligi (renovastiyasi)

D) Asosiy fondlarni saqlash xarajatlari

17. Korxonaning aylanma mablag'lari tartibiga quyidagilar kiritiladi...

A) Ishlab chiqarish zapaslari, tugallanmagan ishlab chiqarish, kelajakdagi xarajatlar muomila fondi

- B) Pul mablag'lari
- C) Aylanma mablag'lar va muomila fondi
- D) Tugallanmagan ishlab chiqarish, ombordagi tayyor mahsulot

18. Aylanma mablag'larni aylanish koeffitsienti xarakterlaydi

A) 1 sumlik ishlab chiqarish fondlariga to'g'ri keladigan realizatsiya qilingan mahsulot miqdori

- B) Ishlab chiqarish fondlari aylanishining o'rtacha davomiyligi
- C) Ma'lum bir davrda aylanma mablag'larni aylanish soni
- D) Mablag'larni aylanishidan olinadigan foyda

19. O'zgaruvchan xarajatlar o'z ichigaoladi.

- A) Moddiy xarajatlar va xodimlarni ish haqi uchun xarajatlar.
- B) Maxsulot realizatsiyasi uchun xarajatlarini.
- C) Amortizatsiya xarajatlarini.
- D) Ishlab chiqarishni modernizatsiyasi uchun xarajatlarini.

20. Asosiy faoliyat natijasidan foyda - bu ...

A) Mahsulot sotishdan tushgan yalpi daromaddan korxonaning hamma xarajatlarini chegirib tashlashdan.

- B) Mahsulot sotishdan tushgan yalpi foydadan davr xarajatlarini ayirmasi.
- C) Davr xarajatlari minus moliyaviy xarajatlar.
- D) Mahsulotni sotishdan tushgan daromatdir, realizatsiya qilingan mahsulotning tannarxini tanlash.

21. Rentabellik ko'rsatkichlari.....

- A) Sof foyda bilan korxona aktivlarining nisbati.
- B) Debitorlik qarzlari aylanuvchanligini
- C) Moliyaviy mustaqillik koeffitsienti
- D) YAlpi foydaning sotishdan olingan tushumdan aktivlarini chegirib tashlangan qismiga nisbati

22. Tarmoq tuzilmasini ifodalovchi ko'rsatkichlar jumlasiga quyidagilar kiradi:

- E) tarmoqlarning sanoat ishlab chiqarish umumiy hajmidagi salmog'i;
- F) tarmoqning eskirish koeffitsienti.
- G) tarmoq rivojining sur'ati;
- H) engil sanoat tarmoqining soni;

23. Korxona ishlab chiqarish dasturi – bu:

- A) natural va qiymat ifodada mahsulot ishlab chiqarish hajmi.
- B) mahsulot ishlab chiqarishni oshirish imkoniyati;
- C) ma'lum davr ichida korxonaning maksimal mahsulot ishlab chiqarish yoki maksimal miqdorda xom ashyoni qayta ishlash imkoniyati;
- D) hamma omillardan yaxshi foydalanilgan holda vaqt birligida erishilgan yuqori imkonli unumdorlik;

24. Ishlab chiqarilayotgan mahsulot turi va ko'rinishiga ko'ra korxonalar qanday ajratiladi?

- A) sanoat, qishloq xo'jalik, transport, moliyaviy kredit;
- B) ishlab chiqarishi to'xtovsiz va diskret;
- C) qazib olish va qayta ishlash;
- D) ishlab chiqarish va noishlab chiqarish;

25. Umumiy texnologik belgisi bo'yicha korxonalar qanday bo'linadi?

- A) ishlab chiqarishi to'xtovsiz va diskret jarayonlarga asoslangan;

- B) ishlab chiqarish vositalarini va iste'mol mollarini ishlab chiqaruvchi;
- C) sanoat, qishloq xo'jalik, transport, moliyaviy kredit;
- D) qazib olish va qayta ishlash;

26. Sanoat korxonalari foydalanadigan xom ashyoning xarakteriga ko'ra qanday tasniflanadi?

- A) qazib olish va qayta ishlash;
- B) ishlab chiqarishi to'xtovsiz va diskret jarayonlarga asoslangan;
- C) ishlab chiqarish vositalarini va iste'mol mollarini ishlab chiqaruvchi;
- D) sanoat, qishloq xo'jalik, transport, moliyaviy kredit;

27. Korxonalar ixtisosligiga ko'ra qanday korxonalarga bo'linadi?

- A) ixtisoslashgan, universal va aralash;
- B) mavsumiy va yil bo'yi ishlovchi;
- C) sanoat, qishloq xo'jalik, transport, moliyaviy kredit;
- D) kichik va yirik;

28. Ishlab chiqarishni tashkil etish jarayoniga ko'ra korxonalar qanday turlarga bo'linadi?

- A) oqimli, partiyalab va donalab ishlab chiqarish uslublari qo'llaniladigan.
- B) ixtisoslashgan, universal va aralash;
- C) mavsumiy va yil bo'yi ishlovchi;
- D) sanoat, qishloq xo'jalik, transport, moliyaviy kredit;

29. Sanoat korxonalari qanday tuzilmasidan tashkil topadi?

- A) umumiy va ishlab chiqarish;
- B) ishlab chiqarish va takror ishlab chiqarish;
- C) texnik va texnologik;
- D) tasviriy;

30. Sanoat korxonalarining tuzilmasi quyidagi omillar ta'siri asosida shakllanadi?

- A) texnik va texnologik, mulkchilik shakli, mahsulotning murakkabligi.
- B) o'lchami va ixtisoslashtirish darajasi;
- C) tarmoqqa mansubligi va ishlab chiqarish hajmi;
- D) talab va taklif darajasi;

31. Sanoat korxonalarida ixtisoslashtirishning shakllari?

- A) buyumli, texnologik, detalli; buyumli, operastiyali, bosqichli;
- B) iqtisodiy, ijtimoiy, huquqiy;
- C) avtomatlashgan, mexanizastiyalashgan, aralash;
- D) kombinastiyalashtirish.

32. Malum turdagi mahsulotni hamkorlikda tayyorlash bo'yicha korxonalarning birgalikda faoliyat ko'rsatishi?

- A) kooperativlashtirish;
- B) konstentrastiyalashtirish;
- C) ixtisoslashtirish;
- D) mexanizastiyalash;

33. Turli tarmoqlarga mansub bo'lgan mahsulot ishlab chiqarishni yoki jarayonlarni bir korxona miqyosida mujassamlashtirish?

- A) kombinastiyalashtirish.
- B) konstentrastiyalashtirish;
- C) ixtisoslashtirish;
- D) mexanizastiyalash;

34. Bir xil, o'xshash mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalarni yiriklashtirish?

- A) konstantastiyalashtirish;
- B) ixtisoslashtirish;
- C) mexanizastiyalash;
- D) kooperativlashtirish;

35. Sanoat ishlab chiqarishi yordamchi va xizmat ko'rsatuvchi xo'jaliklarining asosiy vazifasi?

- A) ishlab chiqarish jarayonlari uzluksizligini ta'minlash;
- B) ishlab chiqarish chiqindilarini yig'ib olish;
- C) mahsulot sifatini nazorat etish;
- D) buyumlarni yuklash, tushirish;

36. Mahsulot sifati - ?

A) shu mahsulotning har tomondan foydalanishga mukammal ekanligini belgilovchi xususiyatlar yig'indisi;

B) xalq faravonligini rivojlantirishning asosiy omili;

C) buyumlarning tuzilishini, psixofizologik va xizmat qiluvchi xodimlarning mehnat gigienasi talablariga mosligi;

D) mo'ljallangan muddatda o'z xizmat ko'rsatkichlarini o'zgartirmay, zimmasiga yuklangan vazifalarni bajarish xususiyati;

37. Mahsulotning tarkibini, qattiqligini va boshqa xususiyatlarini tekshirish usuli?

tarkibiy;

geometrik;

siljuvchan;

jarayonma-jarayon;

38. Ishlab chiqarish jarayonida mehnat sarfining foydaliligi va mahsuldorligi?

- A) mehnat unumdorligi;
- B) mehnat sig'imi;
- C) daromad;
- D) foyda;

39. Ish haqi bajaradigan funkstiyalari?

- A) taqsimlash, ayirboshlash va iste'mol qilish;
- B) taqsimlash, ayirboshlash va boyitish;
- C) yig'ilish, tarqatish va iste'mol qilish;
- D) taqsimlash, ayirboshlash va tartibga solish;

40. Tanlangan vaqt birligiga qarab tarif stavkalari nimalardan iborat bo'ladi?

- A) soatbay, kunbay va oylik maoshlar;
- B) soatbay, ishbay maoshlar;
- C) kunbay va xaftabay maoshlar;
- D) oylik va chorakkiy maoshlar;

41. Xom ashyo deb:

- A) Sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarishda ishlatiladigan moddalar;
- B) Sintetik xusiyatga ega bo'lgan moddalar;
- C) Tabiiy va sintetik xususiyatlarga ega bo'lgan moddalar;
- D) Mineral xususiyatlarga ega bo'lgan moddalar;

E) Tabiiy va sintetik xususiyatlarga ega bo'lgan moddalar bo'lib, sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarishda ishlatiladi.

42. Minerall xom ashyo resurslaridan kompleks foydalanish:

A) Komponentlarni maksimal ravishda ajratib olish, kerak bo'lmagan komponentlardan foydalanish;

B) Xalq xo'jaligining talablaridan va fan-texnikaning imkoniyatlardan ke6lib chiqqan xolatda konlardan qazib chiqariladigan foydali qazilmalar tarkibidan muhim komponentlarni ajratib olish va ulardan maksimal rvishda foydalanish;

C) Xom ashyolardan kompleks foydalanish xom ashyolarni boyitish orqali amalga oshiriladi;

D) Xalq xo'jaligining talablaridan va fan-texnikaning imkoniyatlardan ke6lib chiqqan xolatda amalga oshiriladi;

43. Tabiiy resurslardan ratsional foydalinish:

A) Kam suv talab qiladigan yoki suvsiz texnologik jarayonlardan foydalanish;

B) CHiqindi suvlarni chiqishini keskin kamaytirish;

C) Suv resurslarini tejash;

D) Doimiy ravishda suv resurslarini tejash usullarini ishlab chiqish, chiqindi suvlarni chiqishini kamaytirish, ularni chuqur tozalash;

44. Ilmiy texnik taraqqiyot:

A) Ishlab chiqarish jarayoni, jamoa ishlab chiqarishda elektr energiyasidan keng miqiyosida foydalanish;

B) Ilmiy bilimlar asosida erishilgan yutuqlarni doimiy ravishda yangi texnika texnologiyalarni ishlab chiqarish va mexnatga tashkil etishga tadbiq etish;

C) Qo'l mehnatini mashina va mexanizmlar va boshqa texnikalar bilan kompleks almashtirish;

D) Qo'l mexnatini mashinalar, mexanizmlar va boshqa texnikalar bilan almashtirish.

45. Ilmiy texnik revolyutsiya:

A) Hamma soxalarda xisoblash texnikasidan foydalanish:

B) Fan va jamiyatni radikal ravishda o'zgartirish;

C) Fan sohasidagi yangiliklar mehnat predmetlarida, energiya turlarida to'ntarilish olib kelishi natijasida ishlab chiqarishda yangi texnologik usullar yaratiladi;

D) Tubdan sifat o'zgarish, eskirgan texnologik vositalarni va texnologiyalarni yangilari bilan almashtirish.

MAVZULAR BO'YICHA TAQDIMOT SLAYDLARI VA VIDEO ROLIKLAR

1-Мавзу. Фаннинг предмети ва вазифалари

РЕЖА

1.1.Ўзбекистон Республикаси Президентининг асарларидан келиб чиққан ҳолда фаннинг вазифалари.

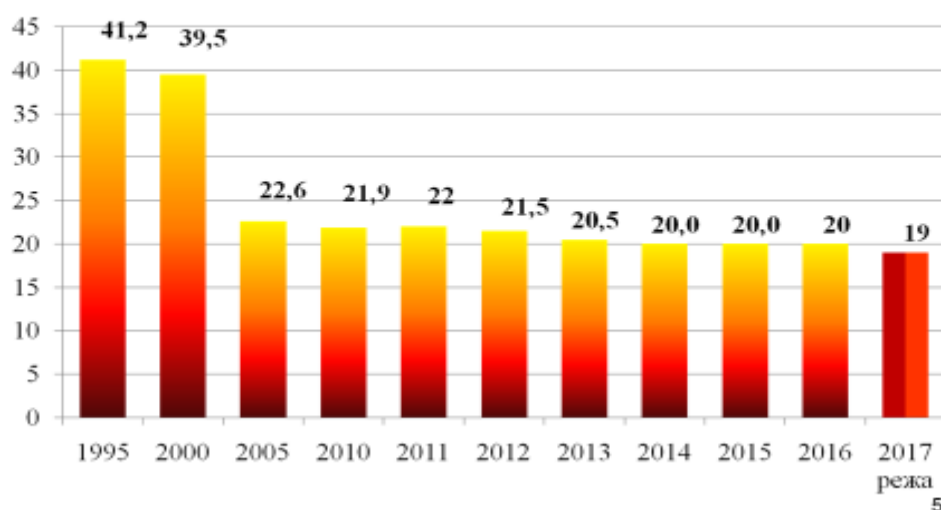
1.2 Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш. Мирзиёев томонидан қабул қилинган “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси туғрисида”ги Фармони дан дан урин олган ижтимоий-иқтисодий масалалари.

1.3.Фаннинг объекти. Саноатнинг таърифи ва тавсифи

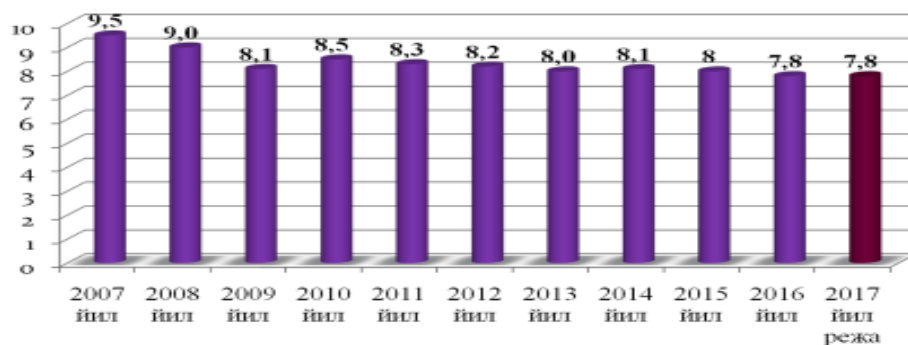
1.4.Фаннинг предмети ва бошқа фанлар билан боғлиқлиги

1.5.Фаннинг ўрганиш методикаси ва усуллари

1995-2017 ЙИЛЛАР СОЛИҚ ЮКИНИНГ ПАСАЙИШИ, ЯИМГА НИСБАТАН ФОИЗДА

ЎЗБЕКИСТОНДА 2007-2017 ЙИЛЛАРДА ЯЛПИ ИЧКИ МАХСУЛОТНИНГ ЎСИШИ ДИНАМИКАСИ, фоизда

*Ўзбекистон Республикаси
Президенти – Шавкат Мирзиёев*

2017 йил 22 декабрь куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев томонидан биринчи марта мамлакатимиз парламенти – Олий Мажлисга Мурожаатнома тақдим этилди.

Мамлакатимизда олиб борилаётган кенг қўламли ислохотлар халқимиз томонидан қўллаб-қувватланмоқда. Бу ўзгаришларнинг дастлабки натижалари аҳолимиз ҳаёти ва кундалик турмушида ўзининг яққол ифодасини топмоқда, эл-юртимизнинг ижтимоий фаоллиги, эртанги кунга ишончи ўсиб бормоқда.

Биз мамлакат ҳаётига доир ҳар бир қарорни халқимиз билан маслаҳатлашиб, бевосита мулоқот асосида қабул қилмоқдамиз. “Халқ давлат идораларига эмас, балки давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак” деган ғоя бу борада фаолиятимиз мезонига айланмоқда.

Давлат бошқарувиининг бундай демократик усули бугун Ўзбекистонда олиб борилаётган кенг қўламли ислохотлар, авваламбор, халқ билан мулоқот принципига ғоят уйғун ва ҳамоҳанг бўлиб, бизнинг иш фаолиятимиз самарадорлигини янада оширишга хизмат қилади, деб ўйлайман.

1

**2017 йИЛДА ИҚТИСОДИЁТ СОҲАСИДА
ЗАМОН ТАЛАБЛАРИГА ЖАВОБ БERAДИГАН, ЯНГИЧА
МАЪНО-МАЗМУНДАГИ ВА САМАРАЛИ ИСЛОХОТЛАРНИ
АМАЛГА ОШИРИШ ЙЎЛИДА ҚўЙИЛГАН ҚАДАМЛАР**

2

Иқтисодиёт соҳасида амалга оширилган чора-тадбирлар

бўйича қатор қонунлар, фармон ва қарорлар, пухта ўйланган дастурлар қабул қилинди ва улар изчил амалга оширилмоқда.

Мамлакатимизда қисқа мuddатда 161 та yirik sanoat ob'ekti ishga tushirildi.

Bu biz uchun kelgusi yilda qo`shimcha 1,5 trillion so`mlik mahsulot ishlab chiqarish imkonini beradi.

Masalan, Toshkent issiqlik elektr stantsiyasida bug`-gaz qurilmasi barpo etildi.

Bu esa qo`shimcha ravishda 2,5 milliard kilovatt elektr energiyasi ishlab chiqarish imkonini beradi.

SHuningdek, Navoiy issiqlik elektr stantsiyasida ikkinchi bug`-gaz qurilmasi, Qizilqum bag`ridagi Avminzo-Amantoy oltin konlari negizida gidrometallurgiya zavodi qurish bo`yicha ishlar davom etmoqda.

Ҳозирги вақтда Олмалик кон-металлургия комбинати томонидан

“Ёшлик – 1”, “Ёшлик – 2” конларини ўзлаштиришга киришилди.

Сардоба, Марказий Фарғона ва Тўпаланг сув омборларини куриш бўйича ишлар жадал олиб борилмоқда.

Бу йирик иншоотлар ҳам, ҳеч шубҳасиз, мамлакатимиз иқтисодий ҳаётида муҳим воқеа бўлади.

Фарғона – Марғилон йўналишидаги темир йўл тармоғи айни пайтда электрлаштирилмоқда.

Яна бир йирик объект – Қандим газни қайта ишлаш комплекси ишга туширилишини ҳисобидан 2018 йилда қўшимча равишда 4 миллиард 100 миллион куб метр табиий газни қайта ишлаш, 67 минг тоннадан зиёд конденсат, 106 минг тоннадан ортиқ олтингусурт ишлаб чиқариш имкони яратилади.

Бундай мисолларни яна узоқ давом эттириш мумкин:

Энг муҳими, мамлакатимиз иқтисодий сиёсатида нореал рақамлар ортидан қувши, амалга оширмайдиган хомхаёларни ҳақиқат сифатида тақдим этишдек номаъқул иш услуби танқидий қайта кўриб чиқилди.

Амалий натижадорлик, инсон манфаати ва яна бир бор инсон манфаати ислохотларнинг бош мақсади этиб белгиланди.

Миллий валютанинг эркин конвертацияси

Юридик ва жисмоний шахслар хорижий валютани тижорат банкларида чекловсиз сотиб олиш ва эркин сотиш имконига эга бўлди

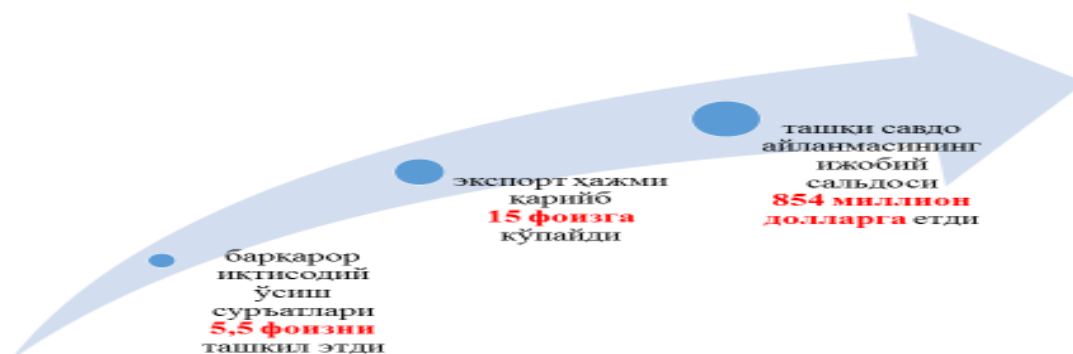
Чет эл валютасининг олди-сотди операциялари ҳажми либерализация даврига нисбатан **1,5 баробар** ошиб, ўртача **1,3 миллиард долларни** ташкил этди

Шу билан бирга, давлатимизнинг олтин-валюта захиралари йил давомида **1,1 миллиард долларга** кўпайди

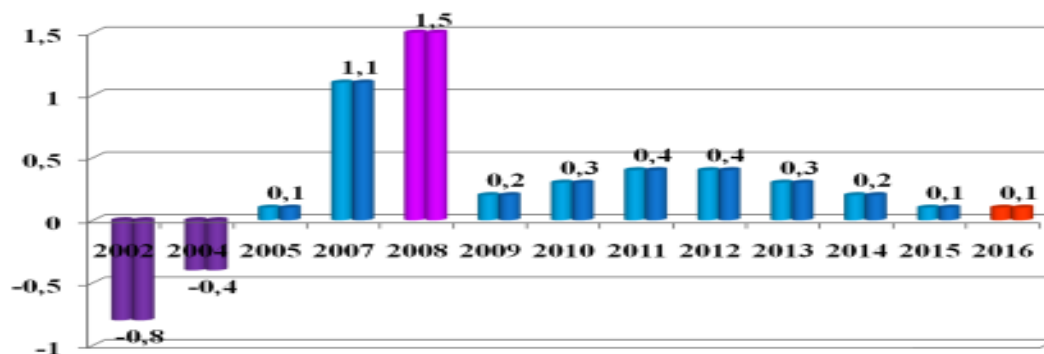
Жорий йилда мамлакатимизда **12 та** эркин иқтисодий ва **45 та** sanoat зонаси фаолияти йўлга қўйилди ва бу ташкилий чоралар ҳудудларни жадал ривожлантириш имконини бермоқда

Яқин вақт ичида яна **50 та** янги sanoat зонасини ташкил этиш бўйича амалий ишлар олиб борилмоқда

Амалга оширилган чора-тадбирлар натижасида 2017 йилда:

**2005-2016 йилларда давлат бюджетни тақчиллиги
(ПРОФИЦИТ) (ЯИМга nisbatan, %da)**

6

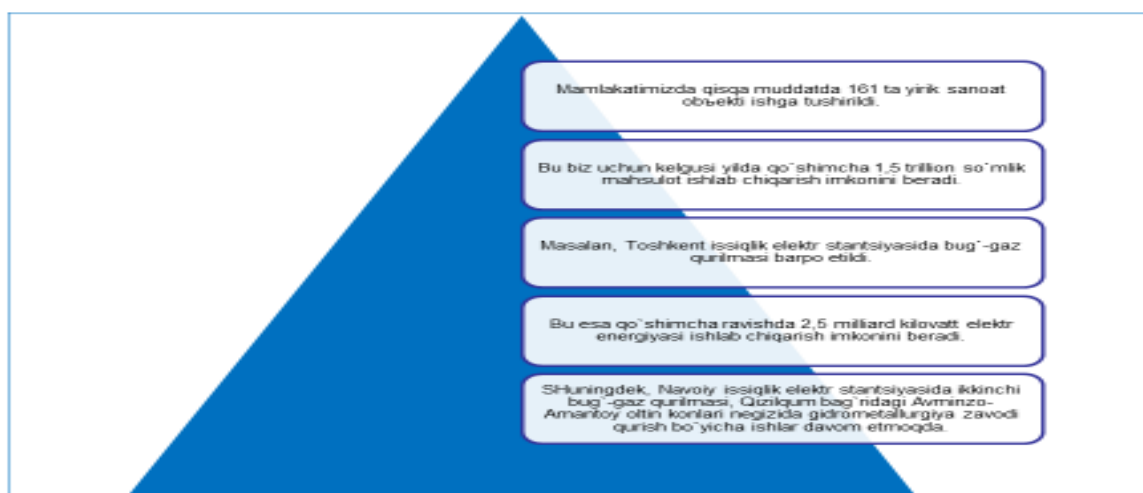
Sanoat ishlab chiqarish hajmi 144,2 trln.so'mni, o'sish 7,0 %ni tashkil etdi

Iste'mol tovarlari ishlab chiqarishning o'sish sur'ati - 102,7 %

Iste'mol tovarlarning jami sanoat ishlab chiqarish hajmidagi ulushi - 38,9 %

Sanoatda kichik biznesning ulushi – 39,6 %

Sanoatning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi – 26,7 %

Таркибий ўзгартиришларни чуқурлаштириш, миллий иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини модернизация ва диверсификация қилиш ҳисобига унинг рақобатбардошлигини оширишнинг устувор йўналишлари:

1. Миллий иқтисодиётнинг мутаносиблиги ва барқарорлигини таъминлаш, унинг таркибида **саноат, хизмат кўрсатиш соҳаси, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик** улушини кўпайтириш;
2. Ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан янгилаш, ишлаб чиқариш, транспорт-коммуникация ва ижтимоий инфратузилма лойиҳаларини амалга оширишга қаратилган **фаол инвестиция сиёсатини олиб бориш**;
3. Юқори технологияли қайта ишлаш тармоқларини, энг аввало, маҳаллий хомашё ресурсларини чуқур қайта ишлаш асосида юқори қўшимча қийматли тайёр маҳсулот ишлаб чиқаришни жадал ривожлантиришга қаратилган сифат жиҳатидан янги босқичга ўтказиш орқали **саноатни янада модернизация ва диверсификация қилиш**;
4. Иқтисодиёт тармоқлари учун самарали **рақобатбардош муҳитни шакллантириш** ҳамда маҳсулот ва хизматлар бозорида **монополияни босқичма-босқич камайитириш**;
5. Принципиал жиҳатдан янги маҳсулот ва технология турларини ўзлаштириш, шу асосда ички ва ташқи бозорларда **миллий товарларнинг рақобатбардошлигини таъминлаш**;
6. Ишлаб чиқаришни **маҳаллийлаштиришни рағбатлантириш** сиёсатини давом эттириш ҳамда, энг аввало, истеъмол товарлар ва бутловчи буюмлар импортнинг ўрнини босиш, **тармоқлараро саноат кооперациясини кенгайтириш**;

12

7. Иқтисодиётда **энергия ва ресурслар сарфини камайитириш**, ишлаб чиқаришга энергия тежайдиган технологияларни кенг жорий этиш, қайта тикланадиган энергия манбаларидан фойдаланишни кенгайтириш, **иқтисодиёт тармоқларида меҳнат унумдорлигини ошириш**;
8. Фаолият кўрсатаётган **эркин иқтисодий зоналар, технопарклар ва кичик саноат зоналари самарадорлигини ошириш**, янгиларини ташкил этиш;
9. Хизмат кўрсатиш соҳасини жадал ривожлантириш, ялпи ички маҳсулотни шакллантиришда хизматларнинг ўрни ва улушини ошириш, кўрсатилаётган **хизматлар таркибини**, энг аввало, **уларнинг замонавий юқори технологик турлари ҳисобига тубдан ўзгартириш**;
10. **Туризм индустриясини жадал ривожлантириш**, иқтисодиётда унинг роли ва улушини ошириш, туристик хизматларни диверсификация қилиш ва сифатини яхшилаш, туризм инфратузилмасини кенгайтириш;
11. **Экспорт фаолиятини либераллаштириш ва соддалаштириш**, экспорт таркибини ва географиясини диверсификация қилиш, иқтисодиёт тармоқлари ва ҳудудларнинг экспорт салоҳиятини кенгайтириш ва сафарбар этиш;
12. **Йўл-транспорт инфратузилмасини янада ривожлантириш**, иқтисодиёт, ижтимоий соҳа, бошқарув тизимига **ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш**.

13

Бунинг учун қандай тадбирларни амалга ошириш кўзда тутилмоқда?

2017 — 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини «Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили»да амалга оширишга оид ДАВЛАТ ДАСТУРИДА

**30 ТА ТАДБИР
белгиланган**

11.07.2018

14

Стратегияда келтирилган тадбирлар

1

- Минерал-хон ашё ресурсларини чуқур қайта ишлаш бўйича умумий қиймати қарийб 40 млрд. долларга тенг бўлган 649 та инвестиция лойиҳаларини амалга оширишни кўзда тутувчи тармоқ дастурларини ўз вақтида амалга оширилишини таъминлаш
- 2017 йилда умумий қиймати 1,0 млрд. долларлик 145 та ишлаб чиқариш қувватларини фойдаланишга топшириш

Ҳаракатлар стратегияси
3.2., 132-т/р

Амалга оширувчи масъул ташкилотлар

Ўзбеккозқовасатхолдинг, ОТМК,
Ўзметкомбинат, Ўзкимёсаноат, Ўзбекнефтгаз,
Ўзбектармшойабзали, Ўзфармсаноат,
Ўзқурилишматериаллари, Ўзбекенгилсаноат,
хокимликлар

Кутилаётган натижа

Келгуси 5 йилда республикада саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш 1,5 баравар, унинг ЯИМдаги улуши — 33,6 фоиздан 36 фоизга, қайта ишловчи тармоқларнинг саноатдаги улуши — 80 фоиздан 85 фоизга ўсади.

2017 йилда 75 дан ортиқ янги турдаги рақобатдон тайёр маҳсулотлар ўзлаштирилади.

15

Стратегияда келтирилган тадбирлар

2

- 2017-2020 йилларда Кўмир қазиб олиш соҳасида замонавий технологияларни жорий этиш ҳисобига кўмир қазиб олишни йилига 7,8 млн. тоннага ошириш имконини берувчи инвестициявий лойиҳаларни амалга ошириш.

Ҳаракатлар стратегияси
3.2., 133-т/р

Амалга оширувчи масъул ташкилотлар

Ўзбеккўмир,
Ўзбекэнерго,
Иқтисодиёт вазирлиги, ТНАИСВ,
Моллия вазирлиги,
вазирлик ва идоралар

Кутилаётган натижа

Аҳолининг энергия таъминоти яхшиланади.

11.07.2018

16

Кейинги тадбирлар

Иқтисодиёт вазирлиги,
ТИАИСВ ва бошқа идоралар

8

7

**Экспортга мўлжалланган
маҳсулотларни юқори
даражада
маҳаллийлаштиришга
йўналтирилган
иқтисодиётнинг истикболли
соҳаларини ривожлантириш
дастурини тасдиқлаш**

Ишлаб чиқариш қувватларини барпо
этиш ва модернизация қилиш,
рақобатбардор, экспортбон маҳсулот ва
материалларни ишлаб чиқиш учун
замонавий технологияларни жорий
этишга хизмат қилади

Иқтисодий ва ижтимоий ривожланишда
нисбатан орқада қолаётган Нурота,
Каттакўрғон, Қўшработ, Қизирик, Музработ,
Бобўот, Сардоба туманларини комплекс
ривожлантириш дастурларини ишлаб
чиқиш.

Амалга оширувчи масъул ташкилотлар

Иқтисодиёт вазирлиги, Молия
вазирлиги, Меҳнат вазирлиги, Навоий,
Самарканд, Сурхондарё, Сирдарё
вилояти ҳокимликлари, тижорат
банклари

**Вазирлар Маҳкамасининг қарори
лойиҳаси.**

Туманлар иқтисодий ва ижтимоий
ривожланиш даражасини, аҳоли
бандлиги, турмуш сифатини оширишга
хизмат қилади.

Дастур асосида 21

Навбатдаги тадбирлар

Амалга ошириладиган тадбир	Ижро учун масъуллар	Тақдим этиладиган ҳужжат шакли, амалга ошириш механизми, кутилаётган натижа
4 Гўлдувон, Хазорасп, Ургут туманлари ва Қўқон шаҳрида эркин иқтисодий зоналарни ташкил этиш ҳамда Зомин, Сирдарё, Ўйстонлик ва Бойсун туманларида фармацевтика маҳсулотлари ишлаб чиқаришга иқтисослашган <u>зоналарни ташкил этиш.</u>	Иқтисодиёт вазирлиги, Молия вазирлиги, ТИАИС вазирлиги, Ерғолезкадастр, Давархитектурилиш, Бухоро, Хоразм, Сирдарё, Жиззах, Тошкент ва Сурхондарё вилояти ҳокимликлари	<u>Ўзбекистон Республикаси Президенти Қарори лойиҳаси.</u> Худудларнинг инвестицион жозибдорлигини ошириш, хорижий инвестицияларни кенг жалб қилиш, маҳаллий тадбиркорларни эркин иқтисодий зоналар имтиёзларидан фойдаланиш имкониятларини яратиш имконини беради.
5 Тошкент шаҳрининг Яшнобод ва Олмазор туманларида <u>кичик бизнеснинг инновацион технопаркларини ташкил этиш.</u>	Иқтисодиёт вазирлиги, Молия вазирлиги, Марказий банк, Фанлар Академияси, ДСҚ, Ўзбекэнерго, Ўзтрансгаз, Тошкент шаҳар ҳокимлиги	<u>Вазирлар Маҳкамаси қарори лойиҳаси.</u> Кичик бизнес субъектларининг барча қулайликларга эга бўлган худудда фаолият кўрсатиши учун шароитлар яратилади.

11.07.2018

22

Навбатдаги тадбирлар

6

Ўзида саноат-иқтисод кўрсаткичлари ҳақидаги
маълумотларни, табиий ва меҳнат ресурсларини,
шунингдек худуднинг бошқа потенциал
имкониятларини ифода этган республиканинг
ҳар бир туман (шаҳар) паспортини тузиш.

Иқтисодиёт вазирлиги, ТИАИСВ,
ҚР Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент
шаҳар ҳокимликлари

Туман (шаҳар) паспортдан эркин
фойдаланишга қаратилган замонавий тизим
жорий этилади.

Худудларга инвестиция жалб қилиш
имкониятлари кенгайтирилади.

7

Капитал қурилиш соҳасида бозор
муносабатларини жорий этишга қаратилган
Ўзбекистон Республикасининг айрим қонуи
ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар
қилиниш.

Давархитектурилиш, Иқтисодиёт вазирлиги,
Молия вазирлиги, Адлия вазирлиги,
Боп прокуратура, Савдо-саноат палатаси,
Ўзбекистон-материаллари, ДСҚ, ДБК

Ўзбекистон Республикаси қонуи ҳужжатлари.

Бунда қуйидагилар ақс этади:

- ❖ қурилишда банд бўлган ташкилотларни кичик тадбиркорлик субъектлари деб ҳисоблашда ҳодимларининг чекланган йиллик сонини 50 тадан 200 тага қўнайитириш;
- ❖ қурилишнинг бошланғич баҳосини қурилиш ташкилотининг рентабеллигини ҳисобга олган ҳолда белгилаш;
- ❖ смета ҳужжатларини тузишда эскирган ва амалиётда ишлатилмайдиган технологиялар ва машиналарни чиқариб ташлаш, бозор механизмларини жорий қилиш нуктан назаридан қайта қўриш.
- ❖ тендер савдолари ўтказиш механизмни таъомиллаштириш, қурилиш шартларини ўзгартишга имкон бериш;
- ❖ қурилиш нудрат ташкилотлари фаолиятини текширишларини тендер нархларини ҳисобга олиб, ишларни якунлагандан кейингина амалга ошириш.

Навбатдаги тадбир

8	Амалга ошириладиган тадбир	Ижро учун масъуллар	Тақдим этиладиган ҳужжат шакли, амалга ошириш механизми, кутилаётган натижа
	<u>Иқтисодийёт тармоқлари учун самарали рақобат муҳитини яратиб ҳамда маҳсулотлар ва хизматлар бозоринда босқичма-босқич монополияни кискарттириш.</u>	Давлат рақобат қўмитаси, Молия вазирлиги, Иқтисодийёт вазирлиги, Адлия вазирлиги, Савдо-саноат палатаси	Ўзбекистон Республикаси қонуни лойиҳаси ишлаб чиқилади

Бунда қуйидагилар акс этади:

- ☐ корхоналарнинг бирлашгани ва қўшиб олинишида монополияга қарши органнинг дастлабки розивитгани олиш талабларини бирхиллаштириш;
- ☐ рақобатни чекловчи келишувлар, битимлар ва келишилган ҳаракатларга қарши кураш механизмларини такомиллаштириш;
- ☐ устуң мавқега эга бўлган корхоналарнинг акция ва улушларини сотиб олишда тадбиркорлик субъектларининг ҳужжатларини кўриб чиқиш тартибини соддалаштириш;
- ☐ манфаатлар тўқнашувини бартараф этиш мақсадига шўъба корхона томонидан таъсисчининг устав фондидан улуш сотиб олишига ва шўъба корхона вакилларининг таъсисчи кузатувчилар кенгашида аъзолигига таъйин қўйиш.

11.07.2018

24

9- тадбир

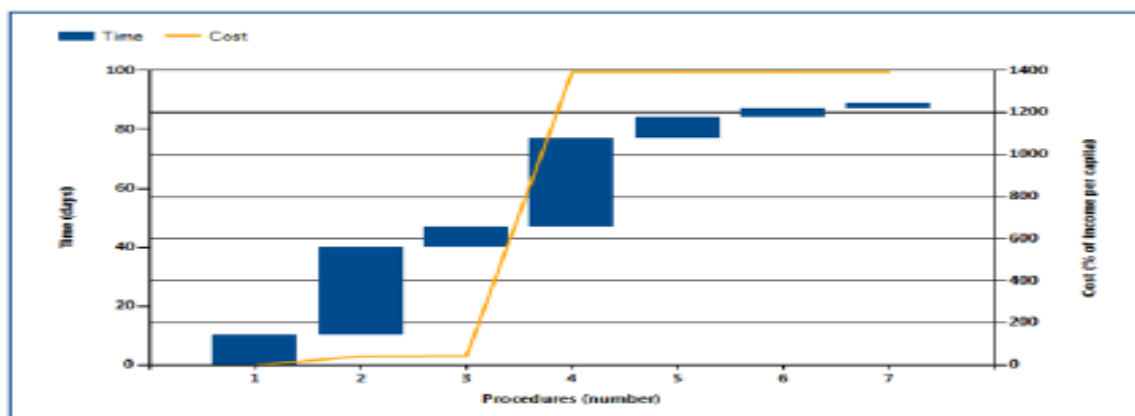
Тадбиркорлик субъектларининг ташқи иқтисодий фаолиятини янада рағбатлантириш ва такомиллаштириш, экспорт-импорт операцияларини тартибга солишни такомиллаштириш, маҳаллий ишлаб чиқарувчиларнинг маҳсулотлари рақобатбардорлигини ошириш, экспорт ҳажмини кўпайтириш ва географиясини кенгайтириш.

Ўзбекистон Республикаси Президенти қарори қабул қилиниши кутилмоқда.

Қарор лойиҳасида қуйидагилар назарда тутилади:

- товарларни ишлаб чиқариш учун бутловчи қисмларни импорт қилишда мувофиқлик сертификатини бериш муддатини, илгари худди шундай товар учун сертификат олган тақдирда 10 кундан 3 кунгача кискарттириш;
- товар ва хизматлар экспортдан (хом ашё товарлари бундан мустасно) валюта тушумининг белгиланган қисmini мажбурий сотишни бекор қилиш;
- ўзи ишлаб чиқарган маҳсулотларни экспорт қилувчи корхоналарга белгиланган имтиёзларни маҳаллий товарларни экспорт қилувчи савдо-воситачилик корхоналарига ҳам тағбиқ этиш;
- барча ҳўжалик юритувчи субъектларга мева-сабзавот маҳсулотларини тўғридан-тўғри экспорт шартномалари тузиш орқали экспорт қилиш ҳуқуқини бериш.

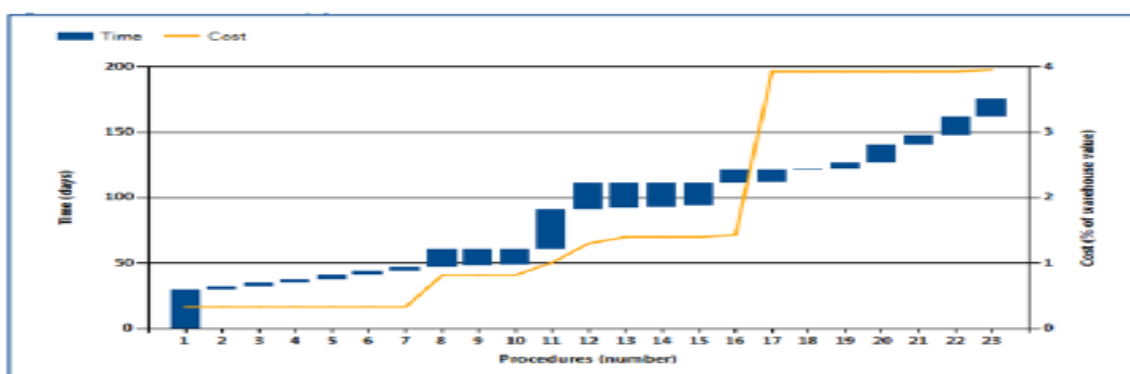
GETTING ELECTRICITY

Электр тармоғига уланиш жараёни 7 таомилдан иборат бўлиб, ўртача 89 кунни талаб этади.

28

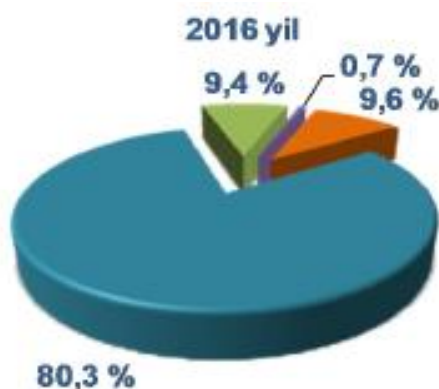
Dealing with construction permits

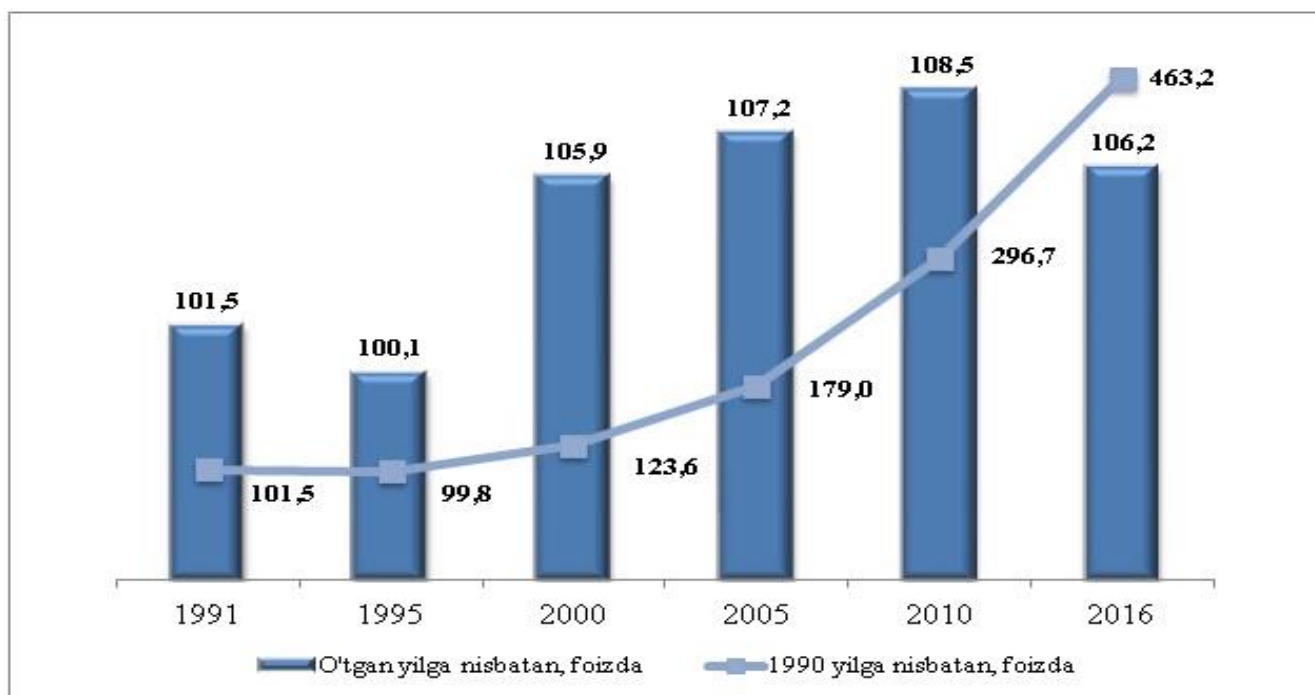
Курилишга рухсатномани олиш жараёни 23 таомилдан иборат бўлиб, ўртача 176 кунни талаб этади ва бино ва иншоот учун сарфланадиган маблагнинг 4 фоизига тўғри келади.

Doing Business индикаторлари - кичик бизнес корхоналари дуч келадиган энг мухим муаммоларни кўрсатишга хизмат қилади

- Жаҳон бўйлаб 189 та мамлакатда кичик бизнес корхоналари орасида сўровнома ўтказиш орқали амалга оширилади.
- Хусусий сектор вакилларининг тўғридан-тўғри фикрлари инноватга олинади.
- Ривожланаётган давлатлар бўйича қарз олиш, электр таъминоти, ахборотга эга бўлиш ва солиққа тўртинчи масалалари энг мухим муаммолар деб кўрсатишмоқда.

- Tog'- kon sanoati va ochiq konlarni ishlash
- Ishlab chiqaradigan sanoat
- Elektr, gaz, bug' bilan ta'minlash va havoni konditsiyalash
- Suv bilan ta'minlash, kanalizatsiya tizimi, chiqindilarni utilitatsiya qilish

fabrika

manufaktura

kooperatsiya

hunarmandchilik,
ya'ni xonaki sanoat

Ikkinchi — xususiy iqtisodiy fanlar, ya'ni iqtisodning u yoki bu sohasini, yoxud korxona iqtisodini o'rganuvchi fanlar.

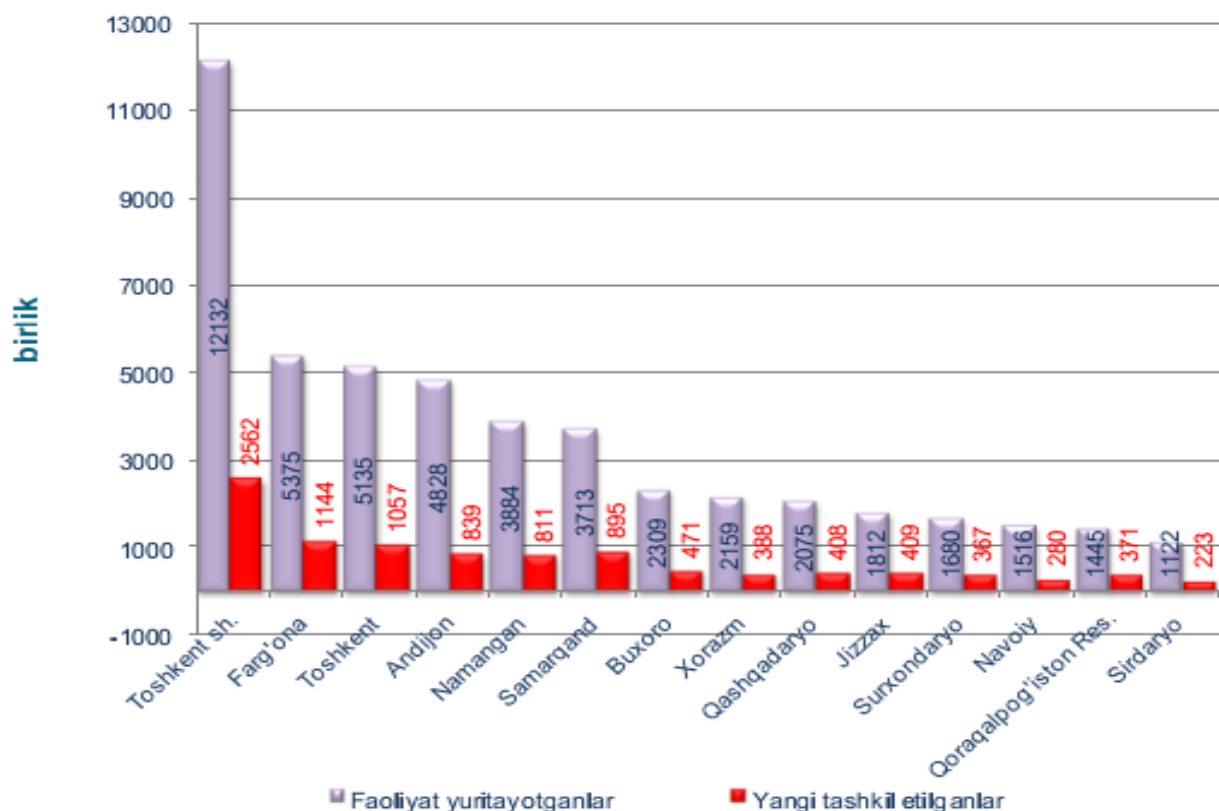
	2017 yil	2016 yil	O'sish sur'ati, foizda
--	----------	----------	---------------------------

Tog'-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash

ko'mir, ming tonna	4038,6	3867,3	104,4
neft, ming tonna	806,0	860,1	93,7
tabiiy gaz, mln.kub.metr	56417,6	56132,1	100,5
chaqiq tosh, ming tonna	2090,9	1503,2	139,1
shag'al, ming tonna	1310,4	1074,3	122,0

Qayta ishlash sanoati

shakar, ming tonna	473,3	535,0	88,5
ko'k choy, tonna	2050,0	1682,0	121,9
o'simlik yog'i (tozalangan), ming tonna	207,9	197,1	105,4
paxta tolasi, ming tonna	951,9	1034,5	92,0
avtomobil benzini, ming tonna	1106,2	1134,6	97,5
dizel yoqilg'isi, ming tonna	962,9	1008,4	95,5
portlandtsement, ming tonna	8497,3	8222,3	103,3
yengil avtomobillar (ixtisoslashtirilganlarsiz), dona	135471	85674	158,1

2-МАВЗУ. Саноат - миллий иқтисодиётнинг етакчи тармоғи

- 2.1. Саноат ва унинг миллий
иқтисодиёт ривождаги роли ва ўрни**
- 2.2. Саноат тармоқлари ва уларнинг
ривожланиши**

2.1. Саноат ва унинг миллий иқтисодиёт ривождаги роли ва ўрни

Саноат

- **моддий ишлаб
чиқаришнинг энг йирик
етакчи тармоғи бўлиб,
унда меҳнат қуроллари
(воситалари), меҳнат
буюмлари ва халқ
истеъмол товарларининг
кўпчилик қисми яратилади**

Саноат

- **халқ хўжалигининг барча тармоқларини ишлаб чиқариш воситалари, меҳнат қуроллари билан таъминлайди**

2.2. Саноат тармоқлари ва уларнинг ривожланиши

Саноат

- **ишлаб чиқаришининг тарихий ривожланиши ҳозирги Ўзбекистон ҳудудида «Уй саноати»нинг ривожи бундан 12-15 минг йил муқаддам мезолит даврида бошланган**

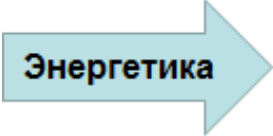

Саноат

- Янги тош асри (неолит, милоддан аввалги 5-минг йилнинг боши) даврида кемачилик, тўқимачилик вужудга келган. Неолит даврining охирида металлдан қурол яшаш бошланган

- XX аср бошларида бир қанча пахта тозалаш, ёғ-мой заводлари қурилиб ишга туширилди. 1925-1926 йилларда электростанциялар қурила бошланди, 1930 йилда уларнинг сони 30 га етди.

Энергетика

- республика халқ хўжалигининг негиз тармоғи, республикада иқтисодиёт ва фан-техника тараққиётининг мустаҳкам пойдевори ҳисобланади

3-МАВЗУ

Саноат тармоқ тузилмаси ва таркибий силжишлар

- 3.1. Структура сиёсати, унинг моҳияти ва аҳамияти
- 3.2. Ижтимоий меҳнат тақсимоти ва саноат тармоғининг шаклланиши
- 3.3. Саноат тармоқ тузилмаси ва уни белгиловчи омиллар
- 3.4. Тармоқ тузилмаси ўзгаришининг асосий тенденцияси

3.1. Структура сиёсати, унинг моҳияти ва аҳамияти

Структура сиёсати ҳақида мулоҳаза юритишдан олдин, структуранинг ўзи нима эканлигини билиб олишимиз зарур.

Структура сиёсатининг моҳияти соҳаларнинг тузилмавий жиҳатларини белгилаб бериш, йўлга солиб туришдан иборатдир.

Давлат стратегиясига мувофиқ ижтимоий ишлаб чиқариш ва жумладан, саноат структурасини режали тарзда такомиллаштириш кўз илғайдиган истиқболда:

3.2. Ижтимоий меҳнат тақсимоти ва саноат тармоғининг шаклланиши

Саноат тармоғи ишлаб чиқариш уюшмалари, комбинатлари ва корхона (фирма)лари йиғиндисидир. Тармоқ ҳосил этиш учун корхоналар бир неча умумий хусусиятларга эга бўлишлари керак:

-ишлаб чиқариладиган маҳсулот иқтисодий мазмунининг бир хиллиги;

-ишлатиладиган хомашё ва асосий материалларнинг ўхшашлиги;

-ишлаб чиқаришнинг техник базаси ва технологик жараёнларининг умумийлиги;

-маълум касбдаги кадрлар таркибининг умумийлиги;

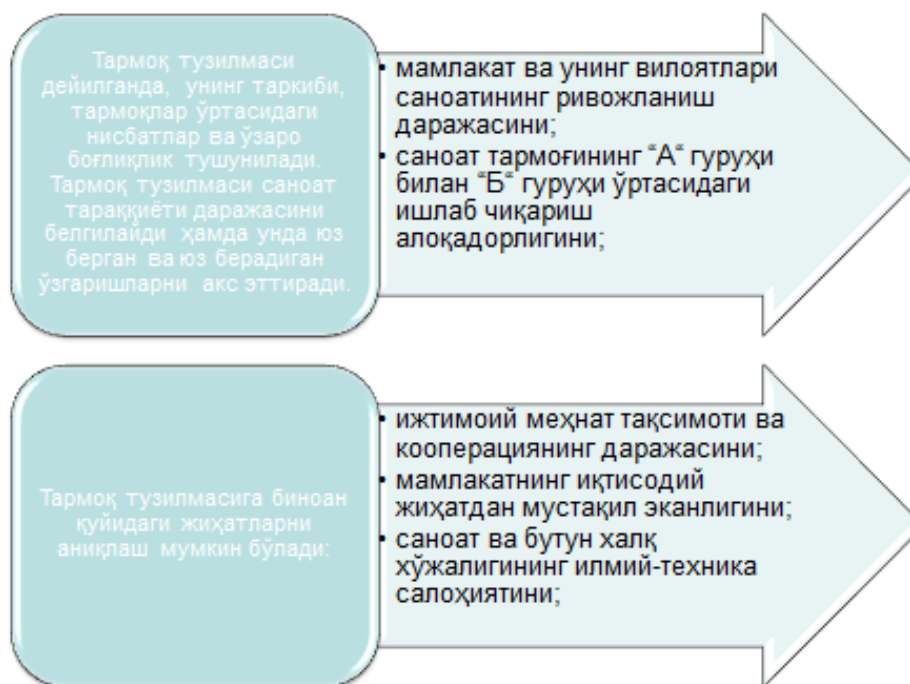
Ижтимоий меҳнат тақсимотининг шакллари

3.3. Саноат тармоқ тузилмаси ва уни белгиловчи омиллар

Тармоқларнинг
умумий
хусусиятлари

- ишлаб чиқариладиган маҳсулот иқтисодий мазмунининг бир хиллиги;
- ишлатиладиган хомашё ва асосий материалларнинг ўхшашлиги;
- ишлаб чиқаришнинг техник базаси ва технологик жараёнларининг умумийлиги;
- маълум касбдаги кадрлар таркибининг умумийлиги;
- ижтимоий меҳнатни ташкил этиш даражаси ва шаклларининг бир бирига ўхшашлиги

Тармоқнинг ривожланиш суръати

$$C = \frac{100 * P}{X}$$

бу ерда

C – тармоқнинг ривожланиш суръати;

P – тармоқ ривожланишининг режали даражаси;

X – тармоқ ривожининг ҳисобот давридаги даражаси

Тармоқнинг ривожланиш коэффиценти

$$K = \frac{Tp^* c}{Cp^* c}$$

бу ерда

$Tp^* c$ – тармоқнинг ривожланиш суръати;

$Cp^* c$ – саноатнинг ривожланиш суръати.

3.4. Тармоқ тузилмаси ўзгаришининг асосий тенденцияси

Саноатнинг

- ҳозирги тараққиёти катта динамиклик билан ажралиб туради, чунки у мустақиллик йилларида, айниқса XX асрнинг охири ва XXI аср бошларида юқори суръатлар билан ривожлана борди

4-МАНЗУ. Саноатда замонавий бошқарув тизими

**4.1. Бошқарув объектив зарурият
ва мақсадга йуналтирилган жараён
сифатида**

**4.2. Бошқарувнинг асосий тамойиллари ва
усуллари**

4.3. Бошқарувнинг замонавий тузилиши

**4.4. Бошқаришни такомиллаштиришнинг
асосий йўналишлари**

4.1. Бошқарув объектив зарурият ва мақсадга йуналтирилган жараён сифатида

Бошқарув

- бу ташкилотнинг мақсадини
ифодалаш ва унга эришиш
учун зарур бўлган
режалаштириш, ташкил этиш,
иштиёқни уйғотиш
(мотивация) ва назорат қилиш
бўйича фаолият тури
жараёнидир

```
graph TD; A[Бошқарув] --> B[Бошқарув субъекти]; B --> C[бу жисмоний ёки юридик шахслар бўлиб, ундан амалдаги қонунлар асосида ҳокимият идоралари томонидан берилган ваколатларга мувофиқ ҳуқуқий таъсир юзага келади];
```

Бошқарув

- бу муайян ахборотга асосланган ва мавжуд дастурга мувофиқ объектнинг ишлашини, яъни фаолият кўрсатишини таъминлашга йўналтирилган тадбирлар мажмуасидир

Бошқарув
субъекти

- бу жисмоний ёки юридик шахслар бўлиб, ундан амалдаги қонунлар асосида ҳокимият идоралари томонидан берилган ваколатларга мувофиқ ҳуқуқий таъсир юзага келади

4.2. Бошқарувнинг асосий тамойиллари ва усуллари

Бошқарув тамойиллари

- яккабошчилик ва бошқарувда ҳамжиҳатлик;
- бошқариш жараёнида режалиликни бозор талаблари билан боғлаб олиб бориш;
- барқарорлик тамойили;
- меҳнатни моддий ва маънавий рағбатлантириш тамойили;
- илмийлик тамойили;
- тежамкорлик тамойили;
- кадрларни танлаш ва жой-жойига қўйиш тамойили

Бошқарув усуллари

- ташкилий-маъмурий усуллар;
- иқтисодий усуллар;
- ижтимоий-руҳий усуллар;
- тарбиявий усуллар;
- ҳуқуқий усуллар ва ҳ.к.

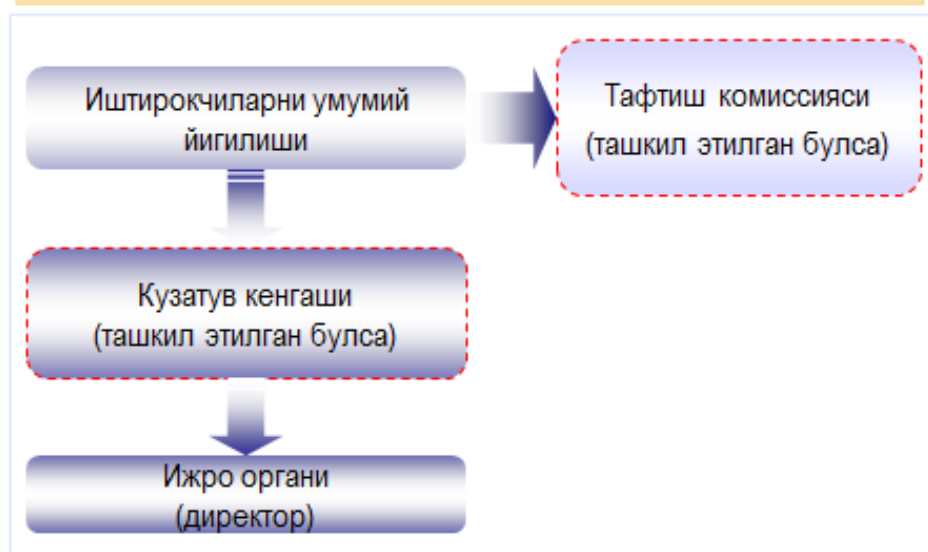
**Бошқарув
усуллари**

1. Тизимли ёндашув
2. Комплекс ёндашув
3. Таркибий ёндашув
4. Вазиятли ёндашув
5. Интеграцион ёндашув
6. Моделлаштириш
ёндашув
7. Иқтисодий математик
ёндашув
8. Кузатиш усули
9. Тажриба усули

4.3. Бошқарувнинг замонавий тузилиши

- **Хўжаликка раҳбарликнинг таъинлари ва усуллари ишлаб чиқариш жараёнида инсонларга бошқарувнинг тегишли шакллари ва бошқарув идоралари ҳамда унинг ташкилий тузилмалари орқали таъсир этади.**

Бошқарув тизими

Акциядорлик жамиятининг бошқаруви

4.4. Бошқаришни такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари

- **ўзбек моделига хос хусусияти шу билан тавсифланадики, бунда вазифалар маъмурий усуллар билан эмас, балки иқтисодий ва ижтимоий усуллар билан ҳал этилади, ишлаб чиқариш қатнашчиларининг манфаатларини бирга қўшиб олиб бориш асосида демократик йўл билан амалга оширилади.**

5-МАВЗУ

Саноат ишлаб чиқаришини режалаштириш ва прогнозлаш

- 5.1. Режалаштириш ва прогнозлашнинг моҳияти, аҳамияти ва вазифалари**
- 5.2. Режалаштиришнинг тамойиллари ва усуллари**
- 5.3. Бозор иқтисодиёти шароитида режалар тизими**
- 5.4. Ишлаб чиқариш режасини тузиб чиқиш ва тасдиқлашни ташкил этиш**
- 5.5. Бизнес-режани ишлаб чиқиш жараёни.**
- 5.6. Режалаштиришни такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари.**

**Режалаштириш
турлари**

- вақт кўлами (қисқа муддатли, ўртача муддатли, узоқ муддатли режалаштириш);
- функционал бўлим (ишлаб чиқаришни, сотишни, сақлашни, таъминотни, молияни, инвестицияни режалаштириш);
- бошқарув иерарахияси (раҳбарият иерархияси);
- режалаш иерарахияси (стратегик, яъни олий; тактик, яъни ўрта; оператив, яъни паст даражадаги режалаштириш)

**5.2. Режалаштиришнинг тамойиллари ва
усуллари**

**Режалаштириш
тамойиллари**

- Илмийлик тамойили;
- Режаларни маълум мақсадга йўналтириш тамойили;
- Мутаносиблик ва баланслилик тамойили;
- Комплекслик тамойили;
- Узлуксизлик тамойили;
- Барқарорлик тамойили;
- Тармоқ ва ҳудудий ривожланишнинг уйғунлиги;
- Халқ хўжалиги ва унинг тармоқлари ривожланишининг узвий бирлигини ҳисобга олиш

**Режалаштириш
усуллари**

- баланс,
- мақсадли,
- норматив,
- статистик-иқтисодий,
- кўп вариантли,
- иқтисодий-математик матрица

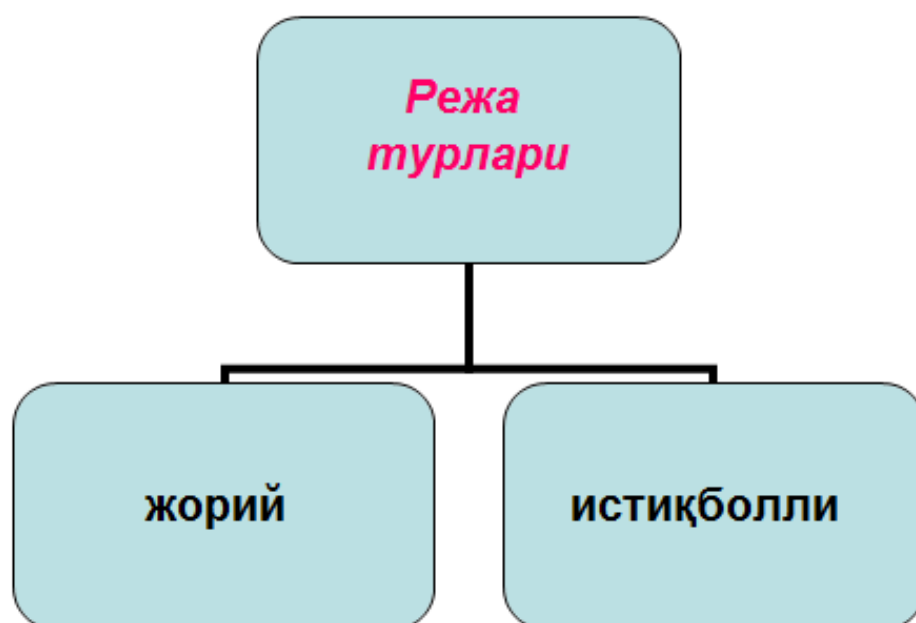
**Моддий
балансларнинг
турлари**

- меҳнат қуролларининг баланслари;
- меҳнат буюмларининг баланслари;
- халқ истеъмоли буюмларининг баланслари

5.3. Бозор иқтисодиёти шароитида режалар тизими

Режа

- бу давлат ижтимоий–иқтисодий сиёсатини, жамоа ва шахс ўз ишларини амалга оширишнинг асосий воситаси;
- бирор иш, дастур, тадбир ва шу кабиларни амалга оширишнинг олдиндан белгиланган тартиби, лойиҳаси

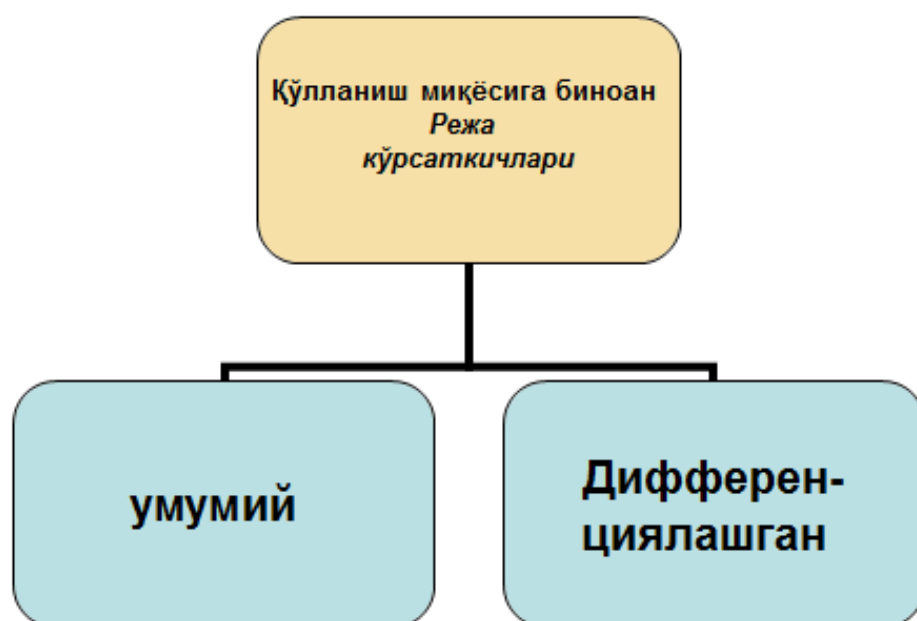
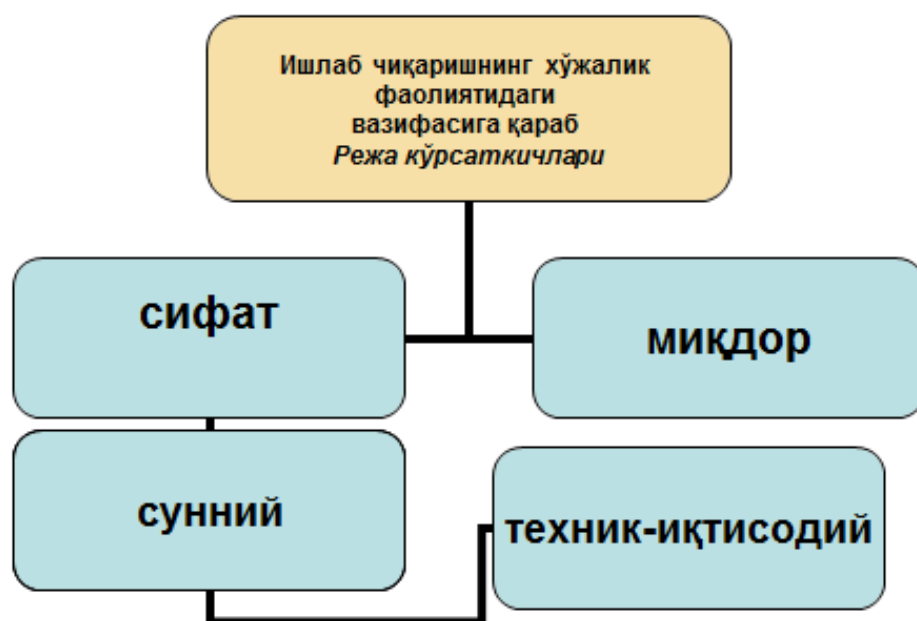

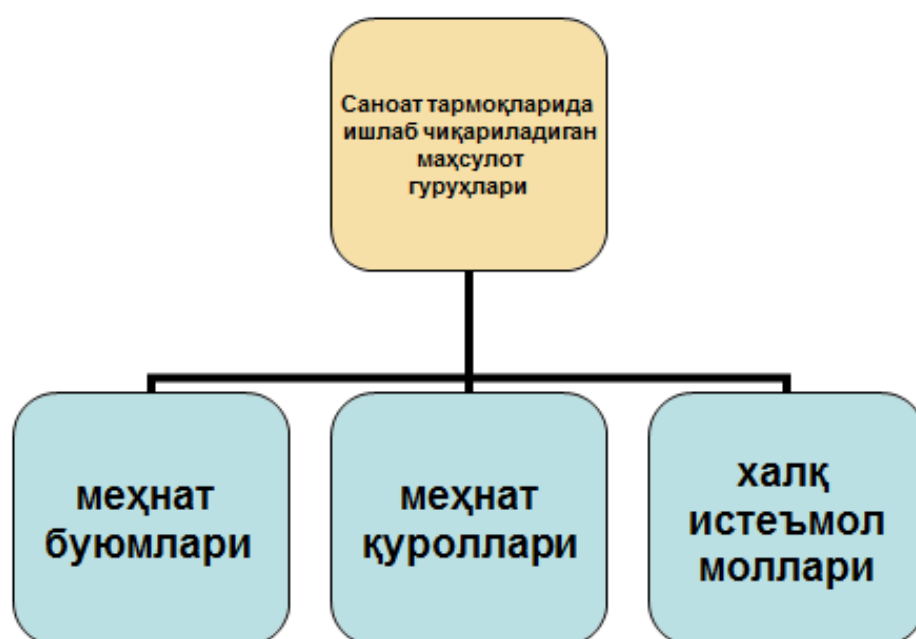
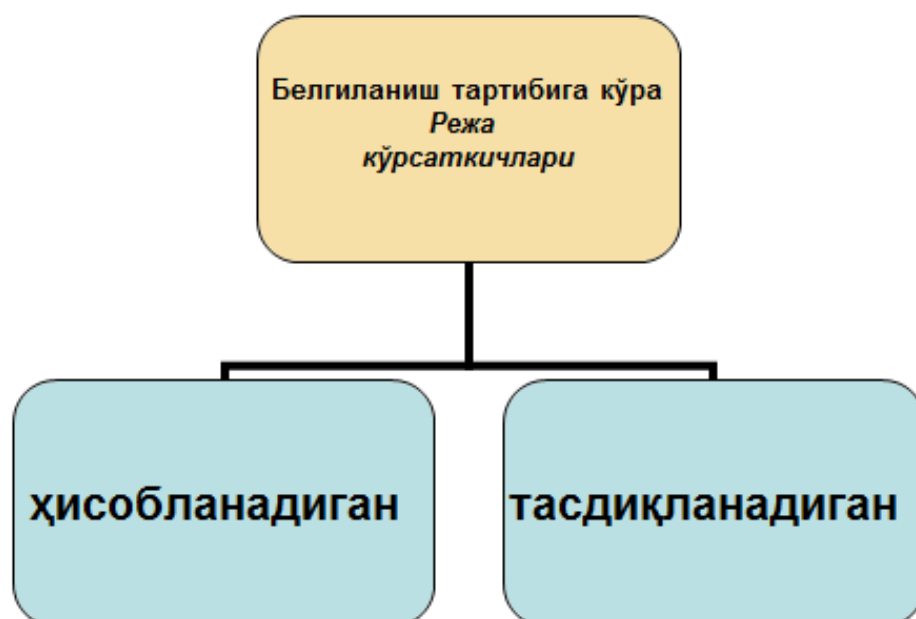
**Саноат
тармоғининг
режаси**

- Маҳсулот ишлаб чиқариш ва уни реализация қилиш
- Фан-техника тараққиёти
- Ишлаб чиқаришнинг иқтисодий самарадорлиги
- Норма ва нормативлар
- Капитал қурилиш
- Асосий моддий ресурслар

**Саноат
тармоғининг
режаси**

- Меҳнат ва иш ҳақи
- Таннарх, фойда ва ишлаб чиқариш рентабеллиги
- Иқтисодий рағбатлантириш фондлари
- Молия режаси
- Ижтимоий ривожланиш режаси
- Табиатни муҳофаза қилиш ва табиий ресурслардан фойдаланиш

5.4. Ишлаб чиқариш режасини тузиб чиқиш ва тасдиқлашни ташкил этиш

Бизнес-режа

- инвестицияларни асослаб берувчи умумлаштирувчи ҳужжатлардан дастлабкиси бўлиб, маҳсулотларнинг режалаштирилаётган номенклатураси ва ишлаб чиқариш ҳажми, сотув бозори ва хом-ашё базаси тавсифномаси, ишлаб чиқаришнинг ер, энергетика ва меҳнат ресурсларига эҳтиёжлари каби кўриб чиқилаётган лойиҳанинг тижорат, бюджет ва иқтисодий самарадорлигига доир тушунча берувчи бир қатор кўрсаткичлар ҳақидаги йириклаштирилган маълумотлардан иборат бўлади.

Режалаштириш тизими
қуйидаги талабларга
жавоб бериш керак:

- 1. Режалаштиришнинг ҳар бир элементи ва босқичи қатъий равишда асослаб берилиши.
- 2. Режадаги вазифаларнинг аниқ ва ўз вақтида бажарилиши, яъни режанинг адреслилиги.
- 3. Режа бажарилишини доимий ва узлуксиз равишда ҳисобга олиш, назорат қилиш ва унга зарур ҳолларда ўзгартиришлар киритиш.
- 4. Ички ва ташқи муҳитдаги ўзгаришларни ижобий қабул қилиш, шунингдек, корхона фаолиятини рўй берган ўзгаришларга мос равишда, ўз вақтида қайта ташкил қилиш (режалаштиришнинг мослашувчанлиги).
- 5. Фан-техника тараққиёти ва хўжалик юритишнинг илғор тажрибаларига таяниш.

5.5. Режалаштиришни такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари

- режалаштиришнинг мамлакат ижтимоий-иқтисодий ривожланишини тезлатишга, саноатнинг илғор структурасини шакллантиришга, уни балансли ва мутаносиб ривожлантиришга, ишлаб чиқаришнинг иқтисодий ва ижтимоий ҳамда илмий ва техникавий салоҳиятдан самарали фойдаланишга таъсирини кучайтириш;
- фан-техника тараққиётини жадал ва узлуксиз амалга оширишни оқилона башорат қилишга эришиш;
- башорат қилиш билан истиқболли ва жорий режалаштириш ўртасидаги алоқаларни мустаҳкамлаш;
- режа кўрсаткичлари тизимини такомиллаштириш, уларни пировард натижалар сари йўналтиришни кучайтириш ҳамда меҳнат, моддий, молиявий ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини, маҳсулотнинг сифати ва уни янгилаш миқёсларини акс эттирадиган кўрсаткичлардан кенг фойдаланиш.

6 - МАВЗУ.

Саноат ишлаб чиқаришининг иқтисодий ва ижтимоий самарадорлиги

6.1. Самарадорлик саноат ишлаб чиқаришининг «кўзгуси» сифатида.

Бозор муносабатлари шароитида самарадорликнинг ўрни ва аҳамияти

6.2. Ишлаб чиқариш самарадорлигининг моҳияти, мезон ва кўрсаткичлари

6.3. Ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишнинг омиллари ва йўллари

6.1. Самарадорлик саноат ишлаб чиқаришининг «кўзгуси» сифатида

- **Фойда билан харажатлар ўртасидаги фарқ тармоқ ва корхона фаолиятининг "кўзгуси" бўлган самарадорликда кўзга ташланади. Ишлаб чиқаришнинг энг юқори самарадорлиги ишлаб чиқариш харажатларини минимум даражага келтиришдан иборат**

- **Маҳсулот ишлаб чиқариш жараёнида 5 турдаги ресурслар тизими ҳаракатда бўлади:**
 - **а) моддий ресурслар,**
 - **б) меҳнат ресурслари,**
 - **в) молиявий ресурслар,**
 - **г) энергетик ресурслар,**
 - **д) ахборот ресурслари, яъни инфорацион ресурслар.**
- **Ресурслардан оқилона фойдаланиб, ишлаб чиқаришнинг самарадорлигини ошириш мумкин**

6.2. Ишлаб чиқариш самарадорлигининг моҳияти, мезон ва кўрсаткичлари

- **Самарадорликни аниқлаш учун натижани шу натижага эришишга сарфланган харажатлар ёки ресурслар билан таққослаш керак.**

Самарадорлик ишлаб чиқариш фаолияти натижалари билан уларга эришиш учун сарфланган меҳнат, моддий ва молиявий ресурсларнинг ўзаро нисбатидир

**Иқтисодий
самарадорлик**

- **ишлаб чиқаришнинг иқтисодий натижасини кўрсатади.**
- **Иқтисодий самара материал, меҳнат, пул ва бошқа ресурсларни тежаш туфайли эришилган миқдор, вақтни тежаш, қурилиш муддатларини қисқартириш, меҳнат сарфини тежаш, иш вақтининг зое кетишини камайтириш, маблағлар оборотини тезлаштириш, маҳсулот етиштириш ҳажмини ўстириш, ишлар сифатини яхшилаш ва бошқа натижалар билан тавсифланади**

**Ижтимоий
самарадорлик**

- шахснинг ҳар томонлама камол топишига ёрдам берадиган тадбирларни амалга оширишнинг самарадорлиги
- У меҳнат ва турмуш шароитларини яхшиланишида, ходимлар малакасини оширишда акс этади ва асосий озиқ-овқат, саноат товарларининг аҳоли жон бошига истеъмол қилиниши, ижтимоий истеъмол фондларидан бериладиган нафақа ва имтиёзлар, кадрлар тайёрлаш бўйича харажатларнинг ўсиши билан тавсифланади

**Ишлаб
чиқаришнинг
умумий (мутлоқ)
самарадорлиги**

- харажатлар ва ресурсларнинг айрим турлари билан солиштирилган ёки таққосланган иқтисодий самаранинг умумий миқдори

**Ишлаб
чиқаришнинг
умумий
самарадорлиги**

- харажатлар ва ресурсларнинг айрим турларидан фойдаланиш даражасини аниқлаш ва баҳолаш учун қўлланилади ва умуман халқ хўжалиги бўйича, тармоқлар, корхоналар, капитал қурилиш объекtlари бўйича ҳисоблаб чиқилади

**6.3. Ишлаб чиқариш самарадорлигини
оширишнинг омиллари ва йўллари**

Барча
омиллар
уч белгига
асосан
гуруҳларга
бўлиниши
мумкин:

манба бўйича

- ишлаб чиқаришни ривожлантириш ва такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари бўйича,
- омилларнинг ўрни ва амалга ошириш даражаси бўйича.

манбалари
бўйича
таснифлаш

- маҳсулотнинг меҳнат сиғими, материал сиғими, фонд сиғими ҳамда капитал маблағ талабликни камайтириш, табиий ресурслардан рационал фойдаланиш ва вақтни тежаш.

7-МАВЗУ. Саноатда фан-техника тараққиёти

7.1. Фан-техника тараққиётининг моҳияти ва аҳамияти

7.2. Фан-техника тараққиётининг асосий йўналишлари

7.3. Фан-техника тараққиётининг самарадорлигини баҳолаш

7.1. Фан-техника тараққиётининг моҳияти ва аҳамияти

Фан-техника тараққиёти

меҳнат воситаларини, ишлаб
чиқаришнинг энг янги хомашёси ва
материалларини, ёқилғи ва
энергиянинг, технологик жараённинг,
бошқаришнинг, меҳнатни техник
жиҳатдан қуроллантириш ва
юқоридагиларнинг ҳаммасини
янгидан яратишни ўз ичига олади

ВАЗИФАЛАРИ

- тежамкорликни амалга ошириш (вақтни, хомашё ва материалларни, ёқилғи, электр энергияси ва ҳ.к. ларни тежаш);
- ишлаб чиқариш жараёнларини осонлаштириш, меҳнатни енгиллаштириш;
- меҳнатнинг мазмуни ва характерини ўзгартириш;
- ишлаб чиқаришнинг ижтимоий ва иқтисодий самарадорлигини янада юқори даражага кўтариш.

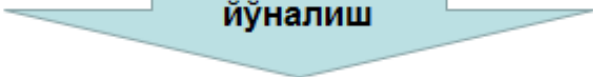
7.2. Фан-техника тараққиётининг асосий йўналишлари

Йўналишлари

- а) анъанавий йўналиш;**
- б) замонавий йўналиш;**
- в) истиқболли, устуворлик йўналишлар**

**Анъанавий
йўналиш**

- электрлаштириш,**
- механизациялаш,**
- қисман автоматлаштириш,**
- химиялаш**

**Замонавий
йўналиш**

- **электронизациялаш,**
- **комплекс механизациялаш,**
- **комплекс автоматлаштириш
(роботлаштириш,
компьютерлаштириш),**
- **атом энергетикасини жадал
ривожлантириш,**
- **янги материалларни ишлаб чиқариш**

**Устувор
йўналиш**

- **электронизациялаш,**
- **биотехнологиялаш,**
- **тўла ахборотлаштириш,**
- **фундаментал фанлар бўйича
изланишларни кучайтириш;**
- **илғор технологияларни жорий этиш;**
- **техника ва технология, энергия ва
ёқилғиларнинг, хомашё ва
материалларнинг янги турларини яратиш;**
- **мавжуд машина ва механизмларни, асбоб-
ускуна ҳамда жиҳозларни
модернизациялаш**

7.3. Фан-техника тараққиётининг самарадорлигини баҳолаш

- **машина ва механизмлар, асбобларнинг такомиллашган турлари ва конструкциялари;**
- **хомашё, материаллар, ёқилғи ва энергиянинг янги турлари;**
- **технологик жараёнларнинг янги ва такомиллашган турлари;**
- **маҳсулотнинг кимё ва физик хоссаларини, параметр ва ассортиментларини яхшилаш;**

- **технологик жараёнларни механизациялаш ва автоматлаштириш;**
- **жиҳозларни модернизациялаш;**
- **бино ва иншоотларнинг янги типларини яратиш;**
- **меҳнатни ташкил этиш ва бошқаришнинг янги ва такомиллашган усуллари;**
- **ихтирочилик ва рационализаторлик таклифлари**

8-МАВЗУ. Ишлаб чиқаришни ижтимоий ташкил этиш

- 8.1. Саноатда ишлаб чиқаришни ижтимоий ташкил этишнинг шакллари ва уларнинг ўзаро боғлиқлиги.**
- 8.2. Концентрациялаштириш, унинг шакллари ва кўрсаткичлари.**
- 8.3. Ихтисослаштириш, унинг шакллари ва кўрсаткичлари.**
- 8.4. Кооперативлаштириш, унинг шакллари ва кўрсаткичлари.**
- 8.5. Комбинатлаштириш, унинг шакллари ва кўрсаткичлари.**

8.1. Саноатда ишлаб чиқаришни ижтимоий ташкил этишнинг шакллари ва уларнинг ўзаро боғлиқлиги

ШАКЛЛАРИ

- **концентрациялаштириш;**
- **ихтисослаштириш;**
- **кооперативлаштириш;**
- **комбинациялаштириш**

Fanga doir video ma'ruzalar, video roliklar

<https://www.youtube.com/watch?v=vWM08DzTuhY> Innovation Economics: The Race for Global Advantage.

<https://www.youtube.com/watch?v=edq07biGpC0> Harvard professor Clayton Christensen, disruptive innovation and higher education.

<https://www.youtube.com/watch?v=adpK1VyQpN4Dr>. Clayton Christensen | Globalization of Higher Education.

<https://www.youtube.com/watch?v=MpEmjwrOuxI> Clay Christensen: Principles of Innovation & Measuring Success.

<https://www.youtube.com/watch?v=IkBp1ntD3Zc> Clay Christensen and Marc Andreessen at Startup Grind Global 2016.

https://www.youtube.com/watch?v=RQSG_d0mmf0 Clayton Christensen (Innovators Dilemma) at Startup Grind 2013

<https://www.youtube.com/watch?v=omYJhCLi9XI> An Insight, An Idea with Clayton Christensen - World Economic Forum

https://www.youtube.com/watch?v=3q_33CKI9y8 Clay Christensen: Disruptive Innovations & Hospital Business Models

<https://www.youtube.com/watch?v=-lGQqCB4f5o> Endogenous Growth Theory

https://www.youtube.com/watch?v=MafD_vN8Cdo Lecture #29 by Matthew E. Kahn on Endogenous Technological Change

<https://www.youtube.com/watch?v=rZU0tv6OMI4> Innovation Management at Rutgers Business School

<https://www.youtube.com/watch?v=lxtdIHZtg4> What is Innovation Management by Dr Julian Birkinshaw

<https://www.youtube.com/watch?v=WjXConbBAAI> How Does Innovation Happen Today? Oracle Innovation Management Cloud Can Help!

<https://www.youtube.com/watch?v=q4y4RMqpMbg> "Marketing Innovation" with Eben Pagan

<https://www.youtube.com/watch?v=IN60dJOLaQE> Innovation Marketing at Kellogg Company

<https://www.youtube.com/watch?v=fwZqkq-Ch-s> Stanford Course: Marketing Innovation

<https://www.youtube.com/watch?v=Qag0jl6bFvY> Schumpeter on Innovation and Resentment

https://www.youtube.com/watch?v=5tfYL_mqrNI Giovanni Dosi: Combining Schumpeter and Keynes to Boost Innovation

<https://www.youtube.com/watch?v=tewtukS7K1oR> and D and Innovation: Schumpeterian Paradigm, Monopoly and Perfect Competition (BSE)

<https://www.youtube.com/watch?v=B4ZSGQW0UMI> Business Model Innovation

<https://www.youtube.com/watch?v=rNN2bAV9Qqg> Strategy tools for Business Model Innovation

DAVRIY MUSTAQIL TA'LIMG'A OID TOPSHIRIQLAR

MUSTAQIL TA'LIMGA OID TOPSHIRIQLAR

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Sanoat tarmoqlarining 2017-2021 yillardagi rivojlanishining asosiy yo'nalishlari.
2. Zargarlik sanoatini rivojlantirishining asosiy istiqbollari.
3. Sanoatda mehnat salohiyatidan foydalanish ko'rsatkichlarini yaxshilash.
4. Sanoat kooperatsiyasini rivojlantirish yo'nalishlari.
5. Sanoat korxonalarining innovatsion faoliyati samaradorligini oshirish.
6. Sanoat tarmoqlari korxonalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash yo'nalishlari.
7. Sanoat korxonalari ishlab chiqarishida aylanma mablag'lardan samarali foydalanish yo'nalishlari.
8. Sanoat korxonalarida asosiy fondlarni modernizatsiyalash asosida mehnatning fond bilan qurollanish holatini yaxshilash yo'llari.
9. Sanoat korxonalarida mahsulotlar ishlab chiqarish raqobatbardoshligini oshirish istiqbollari.
10. Sanoat korxonalarida mahsulot ishlab chiqarishni oshirish va nomenklaturasini kengaytirish muammolari.
11. Sanoatda ishlab chiqarish xarajatlari va ularni kamaytirish yo'llari.
12. Sanoat korxonasi foydasining taqsimlanishi va ishlatilishi.
13. Sanoat mahsulotlarning material va energiya sarfini kamaytirish yo'nalishlari.
14. Sanoatda korporativ boshqaruv tizimini keng joriy qilish muammolari.
15. Sanoat korxonalarining to'lov qobiliyatini oshirish muammolari.
16. Sanoat korxonalarida asosiy ishlab chiqarish fondlarining jismoniy va ma'naviy eskirishini oldini olish muammolari.

Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.

QO'LLANILADIGAN PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARI SHARHI

QO'LLANILADIGAN PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARI SHARHI

1. Ma'ruza mashg'ulotlarning tashkil etishning asosiy shakllari

Ma'ruza mashg'uloti – OO'Yuda o'qitishni tashkil etishning yetakchi shakli hisoblanadi, bilimlarni birlamchi egallashga yo'naltirilgan.

Ma'ruzani asosiy belgilanishi – o'qitishni nazariy asosini ta'minlab berish, o'quv faoliyatga va aniq o'quv fanga qiziqishni rivojlantirish, kursantlarga fan ustidan mustaqil ishlash uchun oriyentirlarni shakllantirish.

Ma'ruza materiallarining mazmuni va hajmiga talablar

Ma'ruza materiallarining *mazmuni* quyidagi mezonlarga javob berishi lozim:

- yangilik, ilmiylik, asoslilik va axborot uchun belgilanganlik;
- aniq, ishonchli misol, fakt, asosnoma va ilmiy dalillarning mavjudligi;
- faktga asoslangan (statistik va v.h.) materiallarni ko'p emasligi.

Ma'ruza materiallarining *hajmi* rejalashtirilgan mavzuni yoritish uchun yetarli bo'lishi kerak.

Ma'ruzalar turlari vaularga xos xususiyatlar

O'quv mashg'ulotning maqsadi	Ma'ruza turi, uning o'ziga xos xususiyatlari
<i>Kirish ma'ruzasi</i>	
Fan doirasida o'quv axborotini o'zlashtirish bo'yicha talabalar harakatining yo'naltiruvchi asosini ta'minlash.	Ta'lim berish tuzilishida motivatsion bosqich hisoblanadi. Uning vazifasi – o'quv fani mazmuni, uning o'quv jarayonidagi o'rni va kelgusidagi tezkor-xizmat faoliyatdagi ahamiyati to'g'risida dastlabki tasavvurlarni berish, talabalarni ishlash tizimida yo'naltirish, oldinda turgan mustaqil ishning uslubiyoti va tashkillashtirishi bilan tanishtirish, hisobot berish vaqti va baholashni aniqlashtirish.
<i>Axborotli ma'ruza</i>	
O'quv mavzu bo'yicha tasavvurni shakllantirish	Bu an'anaviy ma'ruza turi: ma'ruza rejasiga muvofiq o'quv materialini monologik tarzda izchillikda bayon etish.

<i>Muammoli ma’ruza</i>	
Muammoni belgilash va uni yechimini topishni tashkillashtirish/an’anaviy va zamonaviy nuqtai nazarlarni jamlash va tahlil qilish va v.h. orqali o’quv mavzusi bo’yicha tasavvurni/ bilimlarni shakllantirish.	Yangi bilimlar savol/vazifa/vaziyatlarning muammoligi orqali kiritiladi. Bu jarayonda talabalarning bilishi o’qituvchi bilan hamkorligiga va dialogiga asoslanadi, hamda izlanuvchilik faoliyatiga yaqinlashadi.
<i>Ko’rgazma ma’ruza</i>	
O’TVdan keng foydalanish orqali o’quv mavzusi bo’yicha tasavvurni/ bilimlarni shakllantirish.	Bunday ma’ruzani o’qish, ko’rib chiqilayotgan ko’rgazmali materiallarni ochib berishga va qisqacha sharhlashga olib keladi.
<i>Binar ma’ruza</i>	
Talabalarga munozara madaniyatini, muammoni hamkorlikda yechishni namoyish etish orqali o’quv mavzusi bo’yicha tasavvurni/ bilimlarni shakllantirish.	Bunday ma’ruzani o’qish ikki o’qituvchi/2-maktabning ilmiy vakillari/olim va amaliyotchi/o’qituvchi va talabalarning dialogini o’zida namoyon etadi.
<i>Anjuman-ma’ruza</i>	
O’quv axborotni izlash, tanlash va bayon etish jarayonida talabalarning faol ishtiroklarida yoritib berish orqali o’quv mavzusi bo’yicha tasavvurni/ bilimlarni shakllantirish.	Oldindan belgilangan muammo va uni har tomonlama yoritib berish nazarda tutilgan ma’ruzalar tizimi (5-10 daq. davomiyligida) bilan, ilmiy-amaliy mashg’ulot ko’rinishida o’tkaziladi. Mashg’ulot yakunida o’qituvchi mustaqil ish va so’zga chiqishlarga yakun yasaydi, axborotni to’ldiradi/aniqlik kiritadi, asosiy xulosalarni ifodalaydi.
<i>Umumlashtiruvchi ma’ruza</i>	
Bilimlarni batafsil yoritish va aniqlashtirishlarsiz tizimlashtirish.	Ma’ruzada bayon etilayotgan nazariy holatlarning negizini kursning yoki katta bo’limlarning ilmiy-tushunchali va konseptual asosi tashkil etadi.
<i>Maslahatli-ma’ruza</i>	
Bilimlarni chuqurlashtirish, tizimlashtirish.	Turlicha ssenariy bo’yicha o’tishi mumkin. 1. “Savol-javoblar”- o’qituvchi bo’lim yoki to’liq kurs bo’yicha talabalar savollariga javob beradi. 2. “Savol-javoblar-munozaralar”: o’qituvchi nafaqat savollarga javob beradi, balki javoblarni izlashni ham tashkillashtiradi.
<i>Yakuniy ma’ruza</i>	

Bilimlarni batafsil yoritish va aniqlashtirishlarsiz tizimlashtirish.	Kursni o'rganishni yakunlaydi, butun davr mobaynida o'tilganlarni umumlashtiradi. Yakuniy ma'ruzada o'qituvchi kursning asosiy g'oyalarini ajratadi, kelgusidagi tezkor-xizmat faoliyatda va boshqa fanlarni o'rganishda olgan bilimlarni qanday qo'llash yo'llarini ko'rsatadi, fan bo'yicha yakuniy nazorat xususiyatini tushuntiradi, yakuniy nazorat variantlarining murakab savollarini tushuntiradi.
---	--

2. Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishning asosiy shakllari

Amaliy mashg'ulot:

- o'quvchilarni o'qituvchi bilan va o'zaro faol suhbatga kirishishiga yo'naltirilgan,
- nazariy bilimlarni amaliy faoliyatda amalga oshirish uchun sharoitni ta'minlovchi,
- olingan bilimlarni amaliy foydalanish imkoniyatlarini muhokama qilishga mo'ljallangan mashg'ulotning o'qitish shakli.

-

Amaliy mashg'ulotning mazmuniga quyiladigan talablar

- muokamaga munozarali savollar olib chiqiladi;
- muhokama qilinuvchi savollar ilm-fanning erishgan zamonaviy yutuqlari tomoni bilan ko'rib chiqiladi;
- nazariya va amaliyotni uzviy birligi ochib beriladi;
- muhokama qilinuvchi materialning talabalarning bo'lg'usi kasbiy faoliyati bilan aloqasi ta'minlanadi;
- ko'rib chiqilayotgan material adabiyotda mavjud emas yoki material, qisman bayon etilgan.

Amaliy mashg'ulotlar turlari va ularga xos xususiyatlari

Amaliy mashg'ulot turi	Amaliy mashg'ulot shakli, uning o'ziga xos xususiyatlari
Talabalarining nazariy bilimlarini tizimlashtirish/ tuzilmaga keltirish/ mustahkamlash/ kengaytirish: - metodologik nuqtai nazaridan eng muhim va o'ziga xos fan mavzularining yaxshi o'rganish.	Keng ko'lamli suhbat. Hamma uchun umumiy bo'lgan tavsiya etilayotgan majburiy va qo'shimcha adabiyotlar bilan mashg'ulotning har bir reja savollariga talabalarni tayyorgarligini nazarda tutadi. Faollashtirishni barcha vositalarini qo'llash bilan: so'zga chiquvchiga va barcha guruhga yaxshi o'ylab tuzilgan aniq ifodalangan savollar, so'zga chiquvchi talabalarni kuchli va kuchsiz tomonlariga talbalar diqqatlarini qarata olish, talabalar diqatti va qiziqishini, ish jarayonida ochib berilayotgan, yangi tomonlarga o'sha vaqtni o'zida ajratib ko'rsatish

- tushunish va o'zlashtirish uchun murakkab bo'lgan mavzu savollarini batafsil o'rganish. - kasbiy tayyorgarlik sifatini aniqlovchi, alohida asosiy bo'lgan mavzularni batafsil o'rganish.	va boshqalar asosida ko'pchilik talabalarni savollarni muhokama qilishga jalb qilish imkonini beradi. Keng ko'lamli suhbat ba'zi savollar bo'yicha alohida talabalarni avvaldan rejalashtirilgan qo'shimcha ravishda so'zga chiqishlarini istisno qilmaydi, balki, taxmin qiladi. Biroq bunday ma'lumotlar muhokama uchun asos bo'lmaydi, balki muhokama qilingan savollar uchun to'ldiruvchi bo'ladi. Ma'ruza va referatlar muhokamasi. Muhokamaga 12—15 daqiqa davomiyligidagi 2-3 ma'ruzadan ko'p bo'lmagan ma'ruzalar olib chiqiladi. Ba'zida qo'shimcha ma'ruzachi va opponentlar (muxoliflar) belgilanadi. Oxirgi chiquvchilar mazmunni qaytarmaslik uchun, ma'ruza matni bilan tanishadilar. Biroq ko'p holllarda, ma'ruzachi va opponentlar, qo'shimcha ma'ruzachilardan tashqari, hech kim seminarga jiddiy tayyorlanmaydi. So'zga chiquvchilarni o'zlari ham faqat bir savolni o'rganadilar. Shu bilan birga, odatiy seminar ishiga "quruq nazariyalik" elementini kiritib, bunday mashg'ulotlar talabalarda ba'zi qiziqishlarni uyg'otadi. Talabalarni har birini qo'shimcha ma'ruzachi yoki opponent sifatida tayyorlanib kelishga o'rgatish juda muhim hisoblanadi. Referatli ma'ruzalarni yakuniy seminarda, uning asosiy savollari avvaldan muhokama qilib bo'lingan, katta bir mavzu bo'yicha ko'rib chiqish maqsadga muvofiq bo'ladi. Press-konferensiya. Qisqa so'zga chiqishdan so'ng birinchi savol bo'yicha ma'ruzachiga (agarda ma'ruzalar bir qator talabalarga berilgan bo'lsa, o'qituvchining o'zi ulardan biriga so'z beradi) so'z beriladi. Shundan so'ng har bir talaba ma'ruza mavzusi bo'yicha unga savol berishi lozim. Savol va javoblar seminarining markaziy qismini tashkil etadi. Qancha ko'p jiddiy tayyorgarlik ko'rilsa, savollar shunchalik chuqur va mahoratli beriladi. Savollarga avval ma'ruzachi javob beradi, so'ngra u yoki boshqalar bo'yicha istagan bir talaba o'z fikrini bildirishi mumkin. Bunday holatlarda qo'shimcha ma'ruzachilar, agarda shundaylar belgilangan bo'lsa, faol bo'ladilar. O'qituvchi har bir muhokama qilinayotgan savol bo'yicha, yoki seminar yakunida o'z xulosasini qiladi.
--	---

<i>Ilm-fanningalohida xususiy muammolarini chuqurroq ishlab chiqish</i>	<i>O'zaro o'qish.</i> Tushunish va o'zlashtirish uchun eng ko'p murakkablikdagi savollarni o'rganish asosiy maqsadga ega bo'lgan, seminar. Seminar mobaynida talabalarni o'zaro o'qishga yo'naltirish muhim hisoblanadi: har kichik-guruhga mavzuning bir savoli beriladi, bu bo'yicha ular ishlaydilar va bunga asos (ekspert varaqlar – savolni yoritish rejasi, tayyorlangan ma'lumotlarni vizual taqdim etish bo'yicha tavsiyalar) beriladi. Ekspert guruhlarining ish natijalari taqdimotidan so'ng o'qituvchi xulosalar qiladi. <i>Yumoloq (yozma /og'zaki) stol.</i> O'tgan mavzu bo'yicha bilimlarni chiqurlashtirish va aniqlashtirish, bor bilimlarni safarbar qilish va har xil vaziyatlarda ularni qo'llash, o'z fikrlarini qisqa va asoslangan xolda bayon qilish ko'nikmalarini rivojlantirish asosiy maqsadga ega bo'lgan, seminar. Har xil ssenariylar bo'yicha o'tkazilishi mumkin. 1. «Yozma yumoloq stol» - talabaning savoli / yechimi topilishi kerak bo'lgan g'oya yozilgan varaq, doira bo'yicha uzatiladi va har bir ishtirokchi o'z mulohazalarini qo'shadi. 2. «Og'zaki yumoloq stol» - har bir talaba qo'yilgan savolning javobiga o'z qo'shimchalarini kiritadi / oldingi ishtirokchi tomonidan taklif qilingan g'oyani qo'llab-quvvatlaydi va rivojlantiradi. <i>Spetsseminar.</i> Bakalavriyatning 4 kursida, magistraturada o'tkaziladi. Ilmiy mavzu bo'yicha yosh tadqiqotchilarni muloqat maktabini ifodalaydi. Spetsseminar vaqtida talabalarining guruhlarda ishlashga va uni baholashga, ilmiy tadqiqotlar usullaridan foydalanishga intilishlari katta rol o'ynaydi. Spetsseminarning yakuniy mashg'ulotida o'qituvchi, qoidaga ko'ra, seminarlarni va talabalarining ilmiy ishlarini muhokama qilingan muammolarni kelgusida tadqiqotlar qilish istiqbollari va talabalarni ularda ishtiroq etish imkoniyatini ochib umumlashtiradi.
<i>Maxsus (kasbiy) va umumo'quv ko'nikma va amaliy malakalarni shakllantirish:</i>	<i>Ta'limiy o'yin.</i> O'qitish samaradorligini uning ishtiroqchilarini nafaqat bilimlarni olish jarayoniga faol jalb qilish, balki ularni (hozir va shu yerda) foydalanish orqali oshirishga imkon beradi; o'zgaruvchan vaziyatlarda o'zini tutish

- amaliy muammoli vaziyatni tahlil qilish va yechish jarayonida xarakatlar algoritmini aniqlash bilan bog'liq egallagan nazariy bilimlarni amaliy qo'llash.	taktika ko'nikmalarini shallantiradi; <i>выработывает</i> dinamiku rolevogo povedeniya; amaliyot imitatsiyasini ifodalaydi; aniq ko'nikma va malakalarni shakllantirishga va ishlab berishga qaratilgan. Seminar natijaviyligini uning tashkiliy-uslubiy ta'minoti belgilaydi: o'yinning texnologik xaritasini ishlab chiqish; o'yin atributlarini va materiallar paketini: vaziyat bayoni, ishtiroksilar uchun yo'riqnoma, personajlar ta'rifi (agar o'yin rolli yoki ishbilarmon bo'lsa) yoki vaziyatli ko'rsatmalar (agar o'yin modellashtiruvchi bo'lsa) tayyorlash. <i>Amaliy topshiriqlarni bajarish.</i> Amaliy topshiriqlarning ko'pchiligi kichik guruhlar tarkibida bajariladi va quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi: yo'riqnoma berish → o'quv topshiriqni bajarish bo'yicha yo'riqnoma bilan tanishish → topshiriqni bajarish → natijalarning ommaviy taqdimoti → natijalarni umumlashtirish va baholash. <i>Masalalar yechish bo'yicha mashq.</i> Yakka tartibda amalga oshiriladi va quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi: yo'riqnoma berish – masalani yechish – natijalarni tanlama taqdimoti - umumlashtirish. <i>Muammoli masalalar va vaziyatlarni yechish.</i> Muammoli masalalar va vaziyatlarni ishlab chiqish juda katta mehnat talab qiladi. Lekin talabalar tomonidan amaliy kasbiy faoliyatdan olingan muammoli masalalarni yechish va muammoli vaziyatlarni ko'rib tahlil qilish nazariyani haqiqiy amaliyot bilan bog'lashga imkon beradi. Bu o'qitishni faollashtirishga imkon beradi, talabalarga o'rganilayotgan materialni amaliy foydasini tushunishga yordam beradi. <i>Ta'lim beruvchi amaliy muammoli vaziyatlarni (keys) yechish.</i> Keys (muammoli vaziyatdan farqli ravishda) talabalarni muammoni ifodalash, muammoli vaziyatni tahlil qilish va baholash, uni maqsadga muvofiq yechim variantlarini qidirishga yo'naltiruvchi tashkilotlar, insonlar guruhi yoki alohida individlarni hayotining muayyan sharoitlarini yozma ravishda taqdim etilgan bayonini o'z ichiga oladi. Keysni yechish jarayoni quyidagi bosqichlarini o'z ichiga olish muhim:
--	---

	→ muammoni yakka tartibda tahlil qilish va yechish, → yakka tartibda topilgan yechimni birgalikda (kichik guruhlarda) tahlil qilish, o'zaro maqbul yechim variantini rasmiylashtirish, → guruh ishini taqdimoti, → muammoni yechish usul va vositalarining eng maqbul variantini jamoaviy tarzda tanlash. Fiklash jarayoni, muammoli vaziyatni yechish jarayonida paydo bo'lingan, mustaqil topilgan dalillar oriyentirlarni, kasbiy boyliklarni topishga va mustaqkamlashtirishga, kelgusi kasbiy faoliyati bilan aloqani anglashga ko'maklashadi. <i>O'quv loyihalarning taqdimoti va baholanishi</i> Ushbu o'quv mashg'ulotini tayyorlashda o'qituvchining roli quyidagilardan iborat: loyiha topshirig'ini ishlab chiqish; talabalarga ma'lumotlarni izlashda yordam berish; o'zi axborot manbai bo'lishi; butun jarayonni muvofiqlashtiri; ishtirokchilarni qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish; uzluksiz qayta aloqani amalga oshirish; maslahat berish. Ushbu o'quv mashg'ulotida guruhlar o'z faoliyatining natijalari to'g'risida ma'ruza qilishadi va uni belgilangan shaklda taqdim etishadi (loyihaviy faoliyatning natijalarini, hamda loyiha maxsulotini tasviriy va og'zaki taqdimot ko'rinishida). O'qituvchi guruhlarining o'zaro baholanishini tashkillashtiradi va loyiha ishtirokchining faoliyatini baholaydi.
<i>Talabalarni nazariy va amaliy tayyorgarlik darajasini nazorat qilish va baholash</i>	<i>Kollokvium.</i> O'qituvchining talabalar bilan kollokviumlari (suhbatlashuvi) odatda kursning u yoki bu mavzusi bo'yicha bilimlarini aniqlash, uni chuqurlashtirish maqsadida olib boradi. U ko'pincha 1) dasturda ko'zda tutilmagan, lekin talabalarda qiziqish uyg'otgan qo'shimcha mavzular bo'yicha; 2) fanning alohida murakkab, lekin talabalar tomonidan yetarli darajada o'zlashtirilmagan mavzulari bo'yicha qo'shimcha darslar mobaynida; 3) ohirgi seminar mashg'ulotlarida javob bermagan talabalarni birish darajasini aniqlash uchun. Seminar-kollokvium mobaynida ma'ruza, referat va boshq. Yozma ishlar tekshirilishi mumkin. <i>Yozma (nazorat) ish.</i>

	Talabalar nazorat savollariga javob beradilar/ testlarni yechadilar/ nazorat topshiriqlarini bajaradilar. Ularning to'plamini to'g'ri tuzish muhim hisoblanadi: ular rejalashtirilayotgan o'quv materialni o'zlashtirish darajasiga mos kelishligi kerak va ularni tekshirishni ta'minlashi kerak.
--	--

2. Ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarda qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalar

AQLIY HUJUM METODI

Aqliy hujum (breynstroming-aqlar to'zoni) – amaliy yoki ilmiy muammolar yechish g'oyasini jamoaviy yuzaga keltirishda qo'llaniladigan metod.

♣Metod chegaralangan vaqt oralig'i ichida aniq muammo (savol, masala)ni yechishning noan'anaviy yo'llarini izlash bo'yicha o'quvchilarni aqliy faoliyatini yo'naltirishga asoslangan.

♣O'quv mashg'ulotidagi aqliy hujum uchunmuammoni tanlash quyidagi tamoyillar bo'yicha amalga oshiriladi:

- tanlangan muammo nazariy va amaliy ahamiyatga ega bo'lishi hamda o'quvchilarda faol qiziqish uyg'otishi kerak;

- ko'p har xil ma'nodagi yechim variantlariga ega bo'lishi kerak.

O'qitish texnologiyasini ishlab chiqishda aqliy hujum metodi o'quv mashg'ulotining bir lavhasi yoki butun mashg'ulotni o'tkazish asosi sifatida rejalashtirilgan bo'lishi mumkin.

Aqliy hujum metodining texnologik chizmasi 1-rasmda keltirilgan.

Aqliy hujum metodining texnologik chizmasi

INSERT TEXNIKASI

INSERT (inglizcha so'zdan olingan bo'lib - **INSERT** – Interaktiv- interfaol Noting – belgilash System - tizim for-uchun Effective – samarali Reading – o'qish and– va Thinking – fikrlash degan ma'noni anglatadi).

1) Samarali o'qish va fikrlash uchun matnda belgilar qo'yishning interfaol tizimi hisoblanadi.

Matnni belgilash tizimi:

(√) - mening bilganimni tasdiqlovchi axborot;

(+) –men uchun yangi axborot;

(–) - menning bilganlarimga, zid axborot;

(?) - meni o'ylantirib qo'ydi. Bu bo'yicha menga qo'shimcha axborot kerak.

PINBORD TEXNIKASI

Pinbord–(inglizchadan: *pin*- mahkamlash, *board* – yozuv taxtasi) – o'quvchilarni tizimli va mantiqiy fikr bildirishga o'rgatadigan metod.

Pinbord texnikasi:

1) muammoli masalalar va vaziyatlar, aqliy hujum va amaliy o'qitish metodlari bilan birga jamoaviy tarzda (guruhlarda) muammoni yechish variantlarini baholash hamda ular ichidan eng yaxshisini tanlash imkonini beradi;

2) aqliy hujum va amaliy o'qitish metodlari bilan birga jamoaviy tarzda (guruhlarda) toifali sharh o'tkazish imkonini beradi.

Pinbord texnikasining texnologik chizmasi

KEYS–STADI METODI

KEYS – (ingl. sase – to'plam, aniq vaziyat) – nazariy bilimlarni amaliy vazifalarni yechish jarayonida qo'llash imkonini beruvchi *o'qitish vositasi*.

Keysda bayon qilingan vaziyatni o'rganib va tahlil qilib, o'quvchilar o'zining kelgusidagi kasbiy faoliyatida o'xshash vaziyatlarda qo'llashi mumkin bo'lgan tayyor yechimni oladi.

Keysda bayon qilingan vaziyatlar (kasbiy), amaliy mashg'ulotlarda yechiladigan vaziyatli masalalardan tubdan farq qilinadi. Agar vaziyatli masalalarda har doim shart (nima berilgan) va talab (nimani topish kerak) berilgan bo'lsa, keysda, qoidaga ko'ra, bunday parametrlar mavjud emas.

O'quvchiga taqdim etilgan ixtiyoriy keysda:

- keysning belgilanishi va topshiriq/savollar aniq ifodalangan bo'lishi kerak;
- bayon qilingan muammoli vaziyatni yechish uchun kerakli va yetarli xajmda ma'lumotlarni o'z ichiga olishi kerak
- keysni yechish uchun *uslubiy ko'rsatmalar* bo'lishi kerak.

Keys–stadi (ingl.sase– to'plam, aniq vaziyat, stadi-o'qitish)–amaliy o'qitish vaziyatlarimethodi.

Keys-stadi - o'qitish, axborotlar, kommunikatsiya va boshqaruvning qo'yilgan ta'lim maqsadini amalga oshirish va keys-stadida bayon qilingan amaliy muammoli vaziyatni hal qilish jarayonida prognoz qilinadigan o'quv natijalariga kafolatli

yetishishni vositali tarzda ta'minlaydigan bir tartibga keltirilgan optimal usullari va vositalari majmuidan iborat bo'lgan o'qitish texnologiyasidir.

Ushbu metod o'quvchilarni quyidagilarga undaydi:

- muammoni shakllantirishga;
- amaliy vaziyatni tahlil qilish va baholashga;
- muammo yechimini eng maqbul variantini tanlashga.

O'quv mashg'ulotning o'qitish texnologiyasini tanlashni ikki asosiy dalil belgilaydi:

1. Keysning hajmi (qisqa, o'rtacha miqdordagi, katta)
2. O'quv topshirig'ini taqdim etish usuli:
 - savolli (savollar keysdan keyin keltiriladi)
 - topshiriqli (topshiriqli keys kirish qismining oxirida keltiriladi)

O'QUV LOYIHA METODI

Ushbu metodning mohiyati shundan iboratki, ma'lum muddat ichida (bitta o'quv mashg'ulot doirasidan 2-3 oy muddat ichida) ta'lim oluvchi guruhli yoki yakka tartibda berilgan mavzu yuzasidan loyiha topshirig'ini bajaradi. Uning vazifasi – muayyan foydalanuvchiga yo'naltirilgan yangi ma'lumot olish, belgilangan muddat ichida berilgan u yoki bu muammoni ilmiy, texnikaviy yechimidan iborat.

O'quv loyihasi tushunchasi:

- muayyan iste'molchiga mo'ljallangan, muammolarni izlash, tadqiq qilish va yechish, natijani noyob (moddiy yoki intellektual) mahsulot ko'rinishida rasmiylashtirishga qaratilgan. Talablarning mustaqil o'quv faoliyatini tashkil qilish usuli;

- nazariy bilimlar orqali amaliy vazifalarni yechishga qaratilgan o'quv vosita va qurollari;

- rivojlantiruvchi, ta'lim-tarbiya hamda bilimlarni kengaytirish, chuqurlashtirish va malakalarni shakllantirishga qaratilgan *didaktik vosita*.

ГРАФИК TASHKIL ETUVCHILAR

KLASTER (klaster-tutam, bog'lam)-axborot xaritasini tuzish yo'li- barcha tuzilmaning mohiyatini umumlashtirish va aniqlash uchun qandaydir biror asosiy omil atrofida g'oyalarni yig'ish asosida aniq biror mazmunni keltirib chiqaradi.

Bilimlarni faollashtirishni tezlashtiradi, fikrlash jarayoniga mavzu bo'yicha yangi o'zaro bog'lanishli tasavvurlarni erkin va keng jalb qilishda yordam beradi.

Klasterni tuzish bo'yicha o'quv topshirig'igayo'riqnoma

1. Katta qog'oz varag'i markazida kalit so'z yoki 1-2 so'zdan iborat mavzu nomini aylana ichiga yozing.

2. Kalit so'z bilan birlashdigan yon tomoniga kichkina hajmdagi aylana- "yo'ldoshcha" ichiga mavzu bilan aloqador so'z yoki so'z birikmasini yozing. Ularni chiziq bilan "bosh" so'zga bog'lang.

3. Ushbu "yo'ldoshcha"larda "kichik yo'ldoshlar" ham bo'lishi mumkin, ular ichiga yana so'z yoki iboralar yozib ajratilgan vaqt tugagunga qadar yoki g'oyalar tugamagunga qadar davom ettiriladi.

«**NIMA UChUN?**» **SXYeMASI** –muammoning dastlabki sababini aniqlash bo'yicha fikrlar zanjiri bo'lib,tizimli, ijodiy, tahliliy mushohada qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

«Nima uchun?» sxemasini tuzish bo'yicha o'quv topshirig'iga yo'riqnoma

O'quv topshiriqda ko'rsatilgan muammosababini aniqlash uchun:

1) Muammoni yozing va strelka chizig'ini chiqarib «Nima uchun?» so'rog'ini yozing.

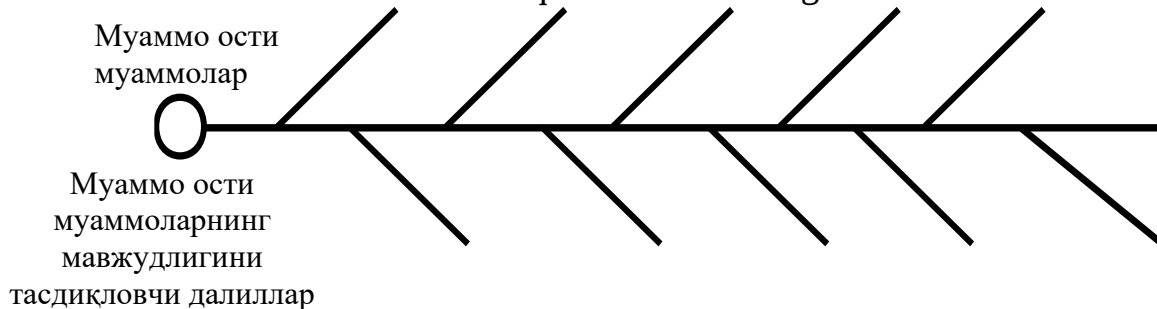
2) Savolga javob yozib nima uchun so'rog'ini takror yozib boravering. Bu jarayonni muammoning dastlabki sababi aniqlanmagunicha davom ettiring

«**BALIQ SKYeLYeTI**» **ChIZMASI** – bir qator muammolarni tasvirlash va uni yechish imkonini beradi. Tizimli fikrlash, tuzilmaga keltirish, tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

“Baliq skeleti” sxemasini tuzish bo'yicha o'quv topshirig'iga yo'riqnoma

O'quv topshiriqda ko'rsatilgan muammo maydonini tavsiflash uchun:

1.«Baliq skeletini» chizing:

2. «Suyak»ning chap qismida (yoki yuqori suyakda) muammo osti muammoni yozing, o'ng qismida (pastki suyakda) – muammo osti muammoni amalda mavjud ekanligini tasdiqlovchi dalillarni yozing.

«QANDAY?» IYERARXIK DIAGRAMMASI - muammo to'g'risida umumiy tasavvurlarni olishga, uning yechimini topish usul va vositalarini topishga imkon beruvchi mantiqiy savollar zanjiridan iborat.

Tizimli, ijodiy, tahliliy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

«Qanday?» diagrammasini tuzish bo'yicha o'quv topshirig'iga yo'riqnoma

«Qanday?» diagrammasini tuzishdan avval, siz quyidagilarni bilishingiz kerak: ko'p hollarda Sizga muammolar hal etishda «Nima qilish kerak?» haqida o'ylashga hojat bo'lmaydi. Muammo yechimini topish uchun asosan «Buni qanday qilish kerak?» qabilida bo'ladi. «Qanday?» - muammoni hal etishda asosiy savol hisoblanadi.

1. Doira chizing va uning ichiga yechilishi lozim bo'lgan muammoni yozing.

2. Ketma-ket ravishda «Qanday?» savolini qo'ying va shu savolga javob bering. Shu tartibda savollarni ketma-ket berib boravering va javoblarni o'ylab o'tirmasdan, solishtirmasdan, baholamasdan, tez-tez yozishda davom eting.

Maslahat va tavsiyalar:

Yangi g'oyalarni grafik ko'rinishda qayd etishni o'zingiz hal eting: daraxt yoki kaskad ko'rinishida, yuqoridan pastga yoki chapdan o'ngga. Eng muhimi esda tuting: nisbatan ko'p miqdordagi foydali g'oyalar va muammo yechimlarini topishga imkon beradigan usul eng maqbul usul hisoblanadi.

Agarda siz muammoni yechimini topish uchun to'g'ri savollar bersangiz va uning rivojlanish yo'nalishini namoyon bo'lishida ishonchni saqlasangiz, diagramma, siz har qanday muammoni amaliy jihatdan yechimini topishingizni kafolatlaydi.

«NILUFAR GULI» ChIZMASI - muammoni hal etish vositasi. O'zida nilufar guli qiyofasini mujassam etgan. Uning asosini 9 ta katta kvadratlar tashkil etib, ularning har biri o'z navbatida to'qqizta kichik kvadratdan iborat.

Tizimli, ijodiy, tahliliy fikrlash ko'nikmalarini shakllantiradi.

«Nilufar guli» sxemasini tuzish bo'yicha o'quv topshirig'iga yo'riqnoma

O'quv topshiriqda ko'rsatilgan muammoni hal etish vositalarini topish uchun:

1) O'zida nilufar guli qiyofasini mujassam etgan sxemani chizing. Uning asosini 9 ta katta kvadratlar tashkil etib, ularning har biri o'z navbatida to'qqizta kichik kvadratdan iborat;

	B	
	D	
	G	

	Z	
B	Z	C
D	A	F
G	H	Y
	H	

	C	
	F	
	Y	

2) asosiy muammoni markaziy kvadratning markaziga yozing. Uni hal etish g'oyalarini markaziy kvadrat atrofida joylashgan qolgan sakkizta kvadratlarga yozing;

3) har bir ushbu sakkizta g'oyani markaziy kvadrat atrofida joylashgan sakkizta katta kvadrat markaziga o'tkazing, boshqacha aytganda, nilufar gulidan uning gul bargiga o'tkazing. Shunday qilib, ular har biri, o'z navbatida, yana bir muammo sifatida qaraladi.

GLOSSARIYLAR

GLOSSARIY

Atamaning o'zbek tilida nomlanishi	Atamaning rus tilida nomlanishi	Atamaning ingliz tilida nomlanishi	Atamaning o'zbek tilidagi ma'nosini ifodalanishi
Aktsiya	Акция	Stock	– qimmatbaho qog'oz, u hissadorlik jamiyatini rivojlantirishga mablag' sarflanganligi dalolati bo'lib, uning egasiga hissadorlik jamiyati foydasining bir qismini dividend tariqasida olish huququni beradi.
Asosiy fondlar	Основные фонды	Fixed capital	– o'zining buyum shaklini o'zgartirmagan holda xo'jalik faoliyatida ko'p martalab foydalaniladigan mehnat vositalari.
Biznes	Бизнес	Business	– tadbirkorlik faoliyati yoki insonlarning foyda olishga qaratilgan tadbirkorlik faoliyatidir.
Bozor infra-tuzilmasi	Рыночная инфраструктура	Market infrastructure	– mahsulot (xizmatlar) ishlab chiqaruvchini iste'molchi bilan Yagona bozor makonida birlashtirib, ishlab chiqarish va iste'mol ko'lamlari o'rtasidagi ziddiyatli bartaraf etuvchi va uning barcha ishtirokchilari oldilariga qo'ygan maqsadlariga erishishlarini ta'minlovchi muassasalar va vositachilik tarkiblari tizimi.
Daromad	Доход	The income	– tadbirkorlik yoki boshqa faoliyat natijasida pul yoki natura shaklida olinadigan mablag'lar.
Diversifikatsiya	Диверсификация	Diversification	– ishlab chiqarishni ko'pdan-ko'p, bir-biri bilan bog'lanmagan turlarini bir vaqtda rivojlantirish, ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar turini kengaytirish.
Dividend	Дивиденд	The dividend	– hissadorlik jamiyati foydasining (solliqlar to'lanib, barcha qarz beruvchilar bilan hisob-kitob qilinganidan keyingi) hissadorlar o'rtasida ular qo'lidagi aktsiyalarga mutanosib tarzda taqsimlanadigan qismi.

Investitsiya	Инвестиция	The investment	– foyda olish maqsadida sarmoyani biror korxonaga uzoq muddatli sarflash.
Iqtisodiyot	Экономика	Economy	– mulkchilikning turli shakllariga asoslangan xo'jaliklardan, xo'jaliklararo, davlatlararo birlashmalar, korporatsiyalar, konsernlar, qo'shma korxonalar, moliya va bank tizimlaridan, davlatlar o'rtasidagi turli iqtisodiy munosabatlardan iborat o'ta murakkab ijtimoiy tizim.
Iqtisodiy faoliyat	Экономическая деятельность	Economic activity	– cheklangan iqtisodiy resurslardan unumli foydalanib, kishilarning yashashi, kamol topishi uchun zarur bo'lgan hayotiy vositalarni ishlab chiqarish va iste'molchilarga etkazib berishga qaratilgan, bir-biri bilan bog'liqlikda amal qiladigan turli-tuman faoliyatlar majmui.
Ishlab chiqarish	Производство	Production	– kishilik jamiyatining mavjud bo'lishi va rivojlanishi uchun zarur bo'lgan hayotiy ne'matlarni yaratish jarayoni.
Iqtisodiy resurslar	Экономические ресурсы	Economic resources	– tovar ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlarida foydalanish mumkin bo'lgan barcha vosita va imkoniyatlar majmui.
Infratuzilma	Инфраструктура	Infrastructure	– takror ishlab chiqarish shart-sharoitlarini ta'minlovchi ishlab chiqarish va noishlab chiqarish tarmoqlari majmui: transport, aloqa, konsalting, audit, injiniring.
Ijara	Аренда	Rent	– mulk egasi - ijarga beruvchi bilan ijaraga oluvchi o'rtasidagi shartnoma bo'lib, ijarachi mulkni muayyan to'lov hisobiga to'la yoki qisman egalik qilgan holda vaqtincha foydalanish uchun oladi, xo'jalik faoliyati yoki boshqa maqsadlarni mustaqil amalga oshiradi. Amalda ijaraning <i>renting</i> – qisqa muddatli, <i>xayring</i> – o'rta muddatli va <i>lizing</i> – uzoq muddatli turlari mavjud.

Ishlab chiqarish	Производство	Manufacture	– biznes korxonalarining asosiy faoliyat turi bo'lib, bu jarayon cheklangan resurslardan foydalangan holda amalga oshiriladi.
Iqtisodiy-matematik usullar	Экономико-математические методы	Economic-mathematical methods	– kompleks iqtisodiy va matematik ilmiy fanlarning umumiy nomi bo'lib, ular yordamida iqtisodiy jarayonlarni o'rganish vositalari ishlab chiqiladi.
Iqtisodiy resurslar	Экономические ресурсы	Economic resources	– iqtisodiy ne'matlarni ishlab chiqarishda qatnashadigan elementlar (yer, mehnat, kapital, tadbirkorlik qobiliyati va axborot)
Iqtisodiy o'sish	Экономический рост	Economic growth	– mamlakat miqyosida yalpi ichki mahsulotning aholi jon boshiga yildan-yilga barqaror o'sib borish jarayoni.
Kichik korxona	Малое предприятие	Small enterprise	– «O'zbekiston Respublikasida kichik korxonalar to'g'risidagi Nizom» ga muvofiq, mulkchilik shakllaridan qat'iy nazar, yuridik shaxs huquqlariga ega bo'lgan mustaqil xo'jalik sub'ekti kichik korxona hisoblanadi.
Tasniflash	Классификация	Classification	– jarayon va hodisalarni ma'lum bir belgilar va xususiyatlar bo'yicha ajratish.
Kontsern	Концерн	Concern	– ma'lum bir turdagi vazifalarni bajarish uchun vaqtincha tuzilgan ilmiy-texnikaviy, investitsion tarkibiy, moliyaviy va tashqi iqtisodiy siyosatni hamda tegishli resurslarni markazlashtiruvchi korxonalar birlashmasi.
Kon'yunktura	Конъюнктура	Conjuncture	– bozor mexanizmi sharoitlarida rivojlanishning qonuniyatli shakllari davlat tomonidan tartibga solinishi va raqobatning, iste'molchilar, korporatsiyalar hamda davlat muassasalari va korxonalari tomonidan qaror qabul qilishdagi mutaqillikning muvozanati bilan belgilanuvchi jarayonlar: muayyan iqtisodiy faoliyat omillari va shart-sharoitlari yig'indisi.
Korporatsiya	Корпорация	Corporation	– hissadorlik jamiyati yoki hissadorlik birlashmasi ko'rinishidagi huquqiy

			shaxs shakli. U chiqarilgan aksiyalar qiymati bilan cheklangan majburiyatlar bo'yicha mas'uliyatli bo'ladi, o'z nomidan tovarlar ishlab chiqarish va xizmatlarni bajarish, kontraktlar tuzish, qarz olish yoki berish, boshqa har qanday fuqarolik harakatlarini amalga oshirish huquqiga ega.
Korxona mulki	Собственность предприятия	The enterprise property	– korxonaga tegishli asosiy fondlar va aylanma mablag'lar, shuningdek, boshqa moddiy va moliyaviy resurslarni o'z ichiga oladi, ularning miqdori korxonaning mustaqil balansida aks etadi. Korxonaning mulki uning moddiy-texnika bazasi va mablag'larini tashkil etadi.
Litsenziya	Лицензия	The licence	– davlat organlarining chet elga mol chiqarishga yoki chet eldan mol keltirishga ruxsati.
Matematik modellashtirish	Математическое моделирование	Mathematical modelling	– o'rganilayotgan jarayonlarni matematik tenglamalar va tengsizliklar ko'rinishida ifodalash usulidir.
Materiallar	Материалы	Materials	– ishlab chiqarish jarayonida tayyor mahsulotga aylanadigan har qanday moddiy buyumlar.
Mehnat unumdorligi	Производительность труда	Labour productivity	– korxonada bitta ishchiga to'g'ri keladigan mahsulot hajmi.
Raqobat	Конкуренция	Competition	– bir xil mahsulot ishlab chiqaruvchi firma va korxonalarning iqtisodiy musobaqasi.
Reja	План	The plan	– biror natijaga erishish uchun oldinda belgilab olingan sxemaga asosan bosiqichma-bosqich harakat qilish jarayoni.
Resurslar	Ресурсы	Resources	– iqtisodiyotdagi ijtimoiy ishlab chiqarishda foydalaniladigan barcha zahiralalar va texnologik omillarning real oqimlari.
Sintez	Синтез	Synthesis	– tizimda faoliyat qilayotgan elementlarni bir butunga birlashtirib o'rganuvchi usul.

Tadbirkorlik qobiliyati	Предпринимательская способность	Enterprise capability	– o'ziga xos bo'lgan shunday inson resursi tushuniladiki, u o'zidan boshqa ishlab chiqarish resurslaridan samarali foydalana olish qobiliyatini mujassamlashtirgan.
Tahlil	Анализ	The analysis	– o'rganiladigan ob'ektlarni tashkil etuvchi elementlarga bo'luvchi, ularning tizimdagi o'rni va rolini tushuntirib beruvchi, shu bilan birga tizim tarkibini aniqlovchi usul.
Texnologiya	Технология	Technology	– tovarlar ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatish to'g'risidagi amaliy bilimlar.
Tizim tarkibi	Структура системы	System structure	– elementlar tarkibi va ularni birlashtirish usullari.
Umumiy xarajat	Общие издержки	Total costs	– qisqa muddatli oraliqda ma'lum miqdorda mahsulot ishlab chiqarish uchun sarflangan o'zgarmas va o'zgaruvchan xarajatlar yig'indisi.
Firma	Фирма	Firm	– ishlab chiqarish resurslari egalarining qarorlarini va manfaatlarini muvofiqlashtiruvchi institutsional tuzilma.
Foyda	Прибыль	Profit	– umumiy daromaddan umumiy xarajatlarni chegirib tashlangan qismi.
Xususiy tadbirkorlik	Частное предпринимательство	Private business	– «O'zbekiston Respublikasida xususiy tadbirkorlik to'g'risidagi Nizom» ga muvofiq xususiy tadbirkorlik alohida bir kishi yoki kishilar guruhi tomonidan shaxsiy daromad yoki foyda olish uchun o'z mulkiy javobgarligi asosida, amaldagi qonunlar doirasida, yollanma mehnatni jalb qilgan holda amalga oshiriluvchi tashabbuskor xo'jalik faoliyatini anglatadi.
Dastgox	Станок	Machine	metall, yog'och, tosh, suyak va b. predmetga ishlov beradigan mashina
Texnika	Техника	Equipment	ishlab chiqarish jarayonlarini amalga oshirish va jamoatning turmush talablarini qondirish uchun yaratilgan vositalar majmui
Texnologik jarayon	Технологический процесс	Technological process	ishlab chiqarishning asosini tashkil etib, xomashyolarni ishlab chiqarish (iste'mol) mahsulotlariga aylantirish

			jarayonida sarflanadigan ishlar majmuidan iboratdir
Texnologiya	Технология	Technology	tayyor mahsulot olish uchun ishlab chiqarish jarayonlarida (xomashyo, material yoki yarim fabrikatlarga ishlov berish, tayyorlash) qo'llaniladigan usul va usullar majmui
Xomashyo	Сырьё	Raw materials	mehnat ta'sirida o'zgargan, ammo yana ishlanishi lozim bo'lgan mehnat predmeti
Iqtisodiy faoliyat	Экономическая деятельность	economic activity	– cheklangan iqtisodiy resurslardan unumli foydalanib, kishilarning yashashi, kamol topishi uchun zarur bo'lgan hayotiy vositalarni ishlab chiqarish va iste'molchilarga etkazib berishga qaratilgan, bir-biri bilan bog'liqlikda amal qiladigan turli-tuman faoliyatlar majmui.
Ishlab chiqarish	Производство	Production	– kishilik jamiyatining mavjud bo'lishi va rivojlanishi uchun zarur bo'lgan hayotiy ne'matlarni yaratish jarayoni.
Yoqilg'i	Энергия	Energy	yonganda issiqlik ajratadigan, uglerodli va uglevodorodli moddalar, energiya manbai. qattiq, suyuq va gaz holatida bo'ladi, tabiiy va sun'iy xillarga bo'linadi
Ishlab chiqarish sikli	Производственный цикл	Production cycle	ma'lum sanoat korxonasida muayyan mahsulotni tayyorlash uchun zarur bo'lgan vaqt

TAVSIYA ETILADIGAN ELEKTRON JURNALLAR VA INTERNET SAYTLAR

TAVSIYA ETILADIGAN ELEKTRON JURNALLAR VA INTERNYET SAYTLAR

Elektron jurnallar

1. International Journal of Business Forecasting and innovation.
www.inderscience.com
2. Ansoff matrix. www.free-management-ebooks.com
3. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. Ilmiy-elektron jurnal.
www.iqtisodiyot.uz
4. Ekonomicheskoye obozreniye. www.cer.uz
5. Journal of Innovation. www.ama.org

Internet saytlar

1. <http://www.mineconomy.uz> – O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot Vazirligi rasmiy sayti
2. <http://www.mehnat.uz> - O'zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari Vazirligi rasmiy sayti
3. <http://www.mf.uz> - O'zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligi rasmiy sayti
4. <http://www.gkk.uz> - O'zbekiston Respublikasi xususiylashtirilgan korxonalarga ko'maklashish va raqobatni rivojlantirish davlat qo'mitasi rasmiy sayti
5. <http://www.stat.uz> - O'zbekiston Respublikasi Davlat Statistika Qo'mitasi rasmiy sayti
6. <http://www.invest.gov.uz> - O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar bo'yicha Davlat Qo'mitasi rasmiy sayti
7. <http://www.standart.uz> -O'zbekiston standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish agentligi rasmiy sayti
8. <http://www.ima.uz> -O'zbekiston Respublikasi Intellektual mulk agentligi rasmiy sayti
9. <http://www.academy.uz>- O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi rasmiy sayti
10. <http://www.cbu.uz> - O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy sayti
11. <http://www.wta.org> - Xalqaro savdo tashkiloti sayti
12. <http://www.semi.rssi.ru>— Rossiya Federatsiyasi Markaziy-iqtisodiy matematika instituti sayti.
13. <http://www.nber.com>— AQSh iqtisodiy tadqiqotlar milliy byurosi sayti.
14. <http://www.webofscience.com>- Xalqaro ilmiy maqolalar platformasi.
15. <http://www.scopus.com> – Xalqaro ilmiy maqolalar platformasi.
16. <http://www.elibrary.ru> – Rossiya ilmiy maqolalar indeksi.
17. www.digitalmetricsplaybook.com
18. www.innovato.com
19. www.bizneslab.uz
20. www.study.com
21. www.inderscience.com
22. www.free-management-ebooks.com

R.Botirova

Industrial iqtisodiyot

Fani bo'yicha o'quv-uslubiy majmua

Amaliy mashg'ulotlar uchun

Namangan: Iqtisodiyot, 2024-yil, 130 bet